

M
E
T
R
P
O
L
I
S
BARCELONA

N. 117-GEN.21

Les grans ciutats contribueixen a l'escalfament global i ahora en pateixen les conseqüències. Per ser sostenibles han d'emprendre una transformació radical.

Afrontar l'emergència climàtica

Santi Palacios

Madrid, 1985. Fotoperiodista establert a Barcelona. L'any 2011 va començar a desenvolupar un projecte de llarg recorregut sobre migracions, fronteres i conflictes que arriba fins al dia d'avui. Des del 2004 col·labora habitualment amb *The Associated Press* i des del 2015 amb *Revista 5W* i l'ONG Open Arms. La seva feina ha sigut reconeguda amb premis com el World Press Photo, Pictures of the Year o el Premi Nacional de Fotoperiodisme al 2015 i 2016, entre d'altres.

L'última dècada, Santi Palacios ha documentat com a fotoperiodista el pas i el rescat de migrants i refugiats que proven d'arribar des del Marroc, Líbia o Turquia fins les costes d'Europa. Per Palacios, les rutes clandestines migratòries són una de les situacions més extremes a les quals s'enfronten avui les persones. La frontera,

Un nus entre dos mons que permet copsar

les connexions entre les condicions de vida dels països d'origen i dels de destí. A través de rutes clandestines que poden acabar en una platja del Mediterrani com la de Barcelona, Palacios atrapa vivències que es repeteixen a banda i banda del viatge: misèria, violència, racisme, incertesa, mort... I amb les seves instantànies intenta cridar l'atenció per tal que els espectadors puguin formular-se preguntes sobre allò que veuen en cada fotografia.

Formar part de la solució

El canvi climàtic, aquell futur que molts veien distòpic i llunyà, deixa ja sentir els seus efectes en la vida quotidiana. Els científics fa temps que ho venien advertint, però les resistències a assumir una veritat tan incòmoda han impedit prendre mesures quan encara hi érem a temps. Ara el patim cada cop més intensament en forma d'alteracions extremes del clima que ocasionen danys i patiment. I si no aturem la causa que el provoca, les emissions de gasos d'efecte hivernacle, anirà a pitjor.

Barcelona pateix l'impacte de l'escalfament global amb més intensitat pel lloc on es troba i per la seva pròpia configuració urbana. Aquesta part del món s'escalfa més ràpidament que la resta. Si la temperatura del planeta ha pujat ja 1 °C de mitjana respecte de l'era preindustrial, a la conca del Mediterrani ho ha fet 1,5 °C. És, a més, una de les metròpolis més denses del món, amb menys espai vital i més trànsit. Aquestes condicions afavoreixen l'efecte illa de calor. Durant la primera dècada d'aquest segle, l'observatori del Raval registrava al voltant de cinc nits tòrrides a l'any, és a dir, nits en què la temperatura mínima puja per sobre dels 25 °C. L'any passat en va registrar vint-i-una.

El trànsit urbà no només desprèn calor i contribueix a l'escalfament global amb les seves emissions de CO₂, sinó que és el responsable dels alts nivells de pol·lució que Barcelona pateix i que provoquen un miler de morts prematures cada any. L'emergència climàtica ens interpella, doncs, molt directament. S'han pres ja mesures en la bona direcció, però la lluita contra el canvi climàtic és un repte colossal que requereix que fem molt més, i més ràpid. Requereix repensar de dalt a baix tota l'organització de la ciutat, des de la mobilitat fins a la producció d'energia o la manera de consumir. És el metabolisme urbà sencer el que ha de canviar perquè la ciutat deixi de ser part del problema i passi a formar part de la solució. — Milagros Pérez Oliva

Tanca metàl·lica que divideix el Marroc i l'enclavament espanyol de Melilla. A dalt, migrants subsaharians (març de 2014) que poc després van ser expulsats en calent. A sota, joves de països africans el maig de 2014. Aquell dia, més de 400 joves van saltar la tanca i molts altres van ser bloquejats per la policia marroquina o retornats al Marroc per la Guàrdia Civil espanyola.

Dossier

Afrontar l'emergència climàtica

4-11

Carlos Moreno

Viure en proximitat,
la ciutat dels 15 minuts

12-16

Elena Albareda Fernández

Cap a una ciutat que ens cuidi

18-23

Esther Izquierdo Martínez

Cap a la transició energètica

24-29

Manel Ferri Tomàs

Superar l'antiga mobilitat.
El cotxe, d'amfitrió a convidat

30-34

Liliana Arroyo

L'efecte Amazon: les lliçons
de Seattle

36-40

Gerardo Lertxundi

El transport públic,
l'alternativa de mobilitat
neta i eficient

42-45

Rosa García

Una societat de residu zero

46-50

Tomás Díez

Imaginar futurs emergents
per a les bioregions i les seves
ciutats

**Viure en proximitat,
la ciutat dels
15 minuts**
Carlos Moreno

El 2020 s'han entrelaçat dues crisis: la climàtica i la sanitària, amb la pandèmia de covid-19. L'encreuament d'aquestes dues crisis ha obert un debat mundial al voltant de l'anomenada "ciutat de les proximitats". La ciutat dels 15 minuts promou una reconfiguració urbana per tal que la gestió dels recursos naturals i la hiperproximitat millorin la qualitat de vida dels ciutadans.

2020: un any de crisi ambiental

Mentre la comunitat internacional celebra aquest any el cinquè aniversari de l'Acord de París i l'adopció del Programa 2030 i els seus Objectius de Desenvolupament Sostenible, la situació del medi ambient segueix sent preocupant. L'objectiu de l'Acord de París era limitar l'escalfament mundial a 2°C pel 2100 i establir un objectiu de neutralitat de carboni pel 2050. Cinc anys després, la trajectòria establerta i els resultats esperats no hi són. Una observació similar es constata quant a l'aplicació de l'Agenda 2030 de les Nacions Unides. Els resultats són insuficients, preocupants, i el món està en perill amb el canvi climàtic, la desigualtat i l'extinció de la biodiversitat.

Per iniciativa de l'alcaldeessa Anne Hidalgo, mil alcaldes es van reunir a París pel clima, per fer sentir les seves veus. Prop d'un centenar de les ciutats més grans del món convocades i la xarxa de Ciutats C40 es van reunir per desenvolupar iniciatives ambiciosos i assegurar que cada ciutat tingués un pla climàtic orientat als objectius de l'Acord de París. El paper de les ciutats és, en efecte, important en aquest canvi de paradigma, ja que el 70% de les emissions prové de les zones urbanes, més del 50% de la població mundial hi viu, i el 2050 ho farà el 65%.

2020: un any de crisi sanitària

L'any 2020 també és històric a causa de la crisi sanitària i planetària de la covid-19. La crisi del coronavirus ha afectat el món sencer i la vida urbana, des de l'aturada completa de les activitats i dels intercanvis econòmics fins a la seva reconfiguració gradual dins d'un marc sanitari estricte. Aquesta qüestió ha tingut un impacte especial en el funcionament urbà. En primer lloc, la contenció ha portat a reduir al mínim les activitats de les ciutats. Arreu del món, el límit màxim de desplaçament d'un kilòmetre al voltant de la llar va obligar els habitants a trobar solucions locals per satisfer les seves necessitats diàries. En una segona fase, les ciutats van haver d'adaptar-se per permetre el distanciament físic, el manteniment de mesures de protecció, i minimitzar així la propagació del virus. La crisi sanitària és un element de pertorbació mundial que ha donat lloc a qüestions més àmplies sobre les opcions socials i les organitzacions urbanes, col·lectives i econòmiques desitjables per un futur més sostenible i habitable.

2020: una convergència entorn de la ciutat de les proximitats

A l'encreuament d'aquestes dues grans crisis, s'ha obert un debat mundial a propòsit de la ciutat dels 15 minuts i el territori dels 30 minuts. Aquestes propostes promouen una reconfiguració urbana que fa de la hiperproximitat la clau per millorar la qualitat de

Carlos Moreno. Professor associat i director científic de la càtedra ETI (Emprenedoria-Territori-Innovació) a la Universitat de París IAE – Panteó Sorbona. Assessor científic de personalitats nacionals i internacionals, inclosa l'alcaldeessa de París, Anne Hidalgo, en qualitat d'enviat especial de l'alcaldeessa a l'*Smart City*. Va ser condecorat amb l'Ordre de la Legió d'Honor el 2010 per la República de França. El 2019 va rebre la Medalla de la Prospectiva de l'Acadèmia Francesa d'Arquitectura. Amb el seu treball de recerca ha contribuït a pensar la ciutat del futur i els seus diferents models inclosos els següents: la ciutat digital i sostenible (2006), l'*smart city* (2010), l'*smart city* humana (2012), la ciutat viva (2014) i la ciutat dels 15 minuts, seguida del territori dels 30 minuts, llançat el 2016.

Notes

1. <http://ow.ly/kFjm50CQQ0F>.

vida. La nostra proposta va entrar en ressonància amb les necessitats derivades de la doble crisi ambiental i sanitària: una organització urbana que limita l'impacte ambiental de la vida a la ciutat en reduir significativament els viatges intensius en carboni, permet als residents satisfer les seves necessitats essencials prop de casa i, a través de la qualitat de vida, fomenta el seu benestar i afeció per l'àrea de residència.

La crisi de la covid-19 va accelerar la popularitat de la ciutat dels 15 minuts. Amb els tancaments de les ciutats, els viatges es van reduir gairebé a zero i les compres essencials es van haver de fer prop de casa. A més, per evitar la propagació del virus per la congestió del transport públic, ràpidament es van posar en marxa solucions de mobilitat alternatives. Les ciutats d'arreu del món han demostrat la seva agilitat en desplegar centenars de kilòmetres de carrils per a bicicletes, ampliar les terrasses dels restaurants en espais reservats per estacionaments i emprendre iniciatives ecològiques als barris... La planificació urbana tàctica ha estat una eina real per la modificació ràpida i de baix cost dels espais urbans. La covid-19 ha confirmat i accelerat decididament la implantació de la ciutat dels 15 minuts gràcies al redescobriments de la proximitat, l'ús de la mobilitat activa i

---

La covid-19 ha accelerat la implantació de la ciutat dels 15 minuts a moltes ciutats gràcies al redescobriments de la proximitat, l'ús de la mobilitat activa i l'enfortiment dels vincles socials.

l'enfortiment dels vincles socials. Al meu llibre *La vida urbana i la proximitat en el temps de covid-19* presento de manera més detallada aquests conceptes per comprendre l'impacte de la crisi sanitària a la vida urbana.

En aquest sentit, els alcaldes del C40 han integrat la ciutat dels 15 minuts a l'agenda

comuna adoptada per la sortida de la crisi i la recuperació ecològica.¹ Les mesures proposades persegueixen l'objectiu de fer una ciutat més habitable, inclusiva, equitativa i resilient. Els alcaldes es mobilitzen per aplicar polítiques de desenvolupament urbà que promoguin la proximitat, la mobilitat activa i el desplegament d'instal·lacions de servei públic properes als habitants. Aquestes iniciatives impliquen un canvi de paradigma en la manera de gestionar la ciutat.

Les nocions clau de la ciutat dels 15 minuts

La idea de ciutat dels 15 minuts ha originat un debat mundial. La seva ràpida difusió internacional és prova de l'entusiasme compartit per una reflexió nova sobre l'urbanisme pensat a partir dels usos i del paper del temps a les nostres vides, al nostre entorn vital.

Tot i que els mitjans de transport estan assolint velocitats rècord, encara tenim la desagradable sensació de "córrer darrere el temps". La urbanització es caracteritza per una acceleració del ritme

de vida i el corollari és una sensació d'estar aclaparat per una rutina estressant. Així, l'urbanisme i la temporalitat estan íntimament relacionats: per resoldre el malestar general, la ciutat ha d'adaptar-se als diferents ritmes i necessitats dels seus habitants i usuaris. Es tracta d'un repte important perquè, quan es comparteix, la ciutat és en realitat polirítmica (els individus tenen diferents ritmes socials

---

Mentre per Le Corbusier la ciutat que té velocitat té èxit, la recepta del benestar urbà en el model dels 15 minuts consisteix a reduir la velocitat i la distància de trajecte.

i personals) i policrònica (l'ús dels seus espais varia segons els horaris). Per fer front a aquest repte, hem desenvolupat aquest concepte: "la ciutat dels 15 minuts".

En un moment d'emergència ambiental, la ciutat sostenible és indispensable.

Només pot ser sostenible si aconsegueix ser justa, viable i habitable alhora. Això significa trobar un model urbà que existeixi i que creï valor a través de la convergència i intersecció de tres components: el mediambiental, el social i l'econòmic. Enfocar una ciutat sostenible a partir del policentrisme ofereix una resposta nova al desenvolupament urbà sostenible.

La ciutat dels 15 minuts (anomenada així pel temps màxim de trajecte que permet a un resident accedir des de casa seva fins als serveis i activitats necessàries pel seu benestar i vida diària) posa la temporalitat al centre d'una visió nova de la planificació urbana, qüestiona l'ús del temps i de l'espai per part dels individus en paral·lel a l'organització espacial i temporal de la ciutat. Amb la finalitat de tornar als habitants la possessió del seu temps i revifar la flama del seu territori, la ciutat dels 15 minuts es proposa canviar el nostre mode de vida per trobar en la hiperproximitat una resposta a les necessitats essencials: habitatge, feina, subministraments, atenció sanitària i accés a la cultura i a l'esport.

Aquesta proposta de transformació urbana trenca amb un urbanisme funcionalista i amb el "paradigma de l'automòbil" que regeix l'organització dels nostres territoris. De fet, les nostres ciutats han estat modelades per una planificació urbana dictada per la infraestructura; la segregació espacial ha causat una separació i oposició entre el temps i l'espai urbà. La degradació de la qualitat de vida i l'estrès en són les conseqüències. L'enginyeria de la mobilitat ha intentat salvar aquesta bretxa amb mitjans de transport ràpids, però que consumeixen molt temps i energia diàriament. Mentre per Le Corbusier "la ciutat que té velocitat té èxit", la recepta del benestar urbà a la ciutat dels 15 minuts consisteix a reduir la velocitat i la distància de trajecte. Els vianants i els ciclistes són, de fet, els actors d'aquest model urbà, i els seus viatges actius i sense carboni estan alineats amb els reptes ecològics contemporanis.

Tot i això, alentir la ciutat no significa alentir la vida. Al contrari, la intensitat social i la dinàmica econòmica local han de

Notes

2. Gwiazdzinski, Luc, "Quel temps est-il ?, Eloge du chronourbanisme", 2013.

3. Asher, François, "Du vivre en juste à temps au chronourbanisme", *Annales de la recherche urbaine*, n. 77, 1997, pàg. 112-12.

Entrevista a *Millénaire 3*
a François Asher:
<http://ow.ly/QwxM50CQQ4S>.

veure's vigoritzades per aquest mode d'organització urbana. En redescobrir el temps al seu entorn immediat, els habitants tindran l'oportunitat d'aprofitar millor els espais amb projectes locals. La ciutat de les proximitats busca combinar la responsabilitat social i ambiental i el benestar, a la vida quotidiana, per mitjà del desplegament d'una mobilitat baixa en carboni, compartida amb els serveis locals, aprofitant les possibilitats que ofereix la tecnologia digital.

Aquest nou model urbà proposa un cercle virtuós en què el temps, l'espai, la qualitat de vida i la sociabilitat estan vinculats íntimament. És el punt de convergència de tres nocions: cronourbanisme, cronotopia i topofilia.

Cronourbanisme: la vinculació dels ritmes diaris i els espais

La noció de cronourbanisme sorgeix com a reacció al fenomen de la desincronització i de la volatilitat de les pràctiques socials i els estils de vida. En la mesura que la planificació urbana es basa en el principi de l'anticipació del comportament social a llarg termini, aquesta planificació fracassa a les ciutats en què "l'agitació, la mobilitat, la urgència i la velocitat s'estableixen com a nous valors".² El cronourbanisme proposa integrar la dimensió temporal en la planificació urbana per combinar espais, moviments i temps, és a dir, l'entorn construït, els fluxos i els horaris. Segons François Asher,

aquesta planificació urbana integra la variable temps així com la variable espai en el disseny i els projectes: respon a una necessitat de regulacions temporals territorialitzades i imagina una qualificació temporal dels diversos territoris.³

La ciutat dels 15 minuts es troba a l'extrem oposat de

l'espectre de la planificació urbana moderna, el desenvolupament d'infraestructures de la qual ha esdevingut un factor de segregació espacial a causa de moltes especialitzacions funcionals. La separació exacerbada de l'espai i el temps ha acabat oposant-los i hem perdut una cosa preciosa per a la vida urbana, l'essència de la vida mateixa: el valor del temps. La ciutat dels 15 minuts té com a objectiu posar el seu temps de vida, el seu temps de vida útil, al cor de la vida urbana per preservar la qualitat de vida. Proposa viure de manera diferent tot canviant la nostra relació amb el temps i, sobre tot, amb el temps de la mobilitat.

La ciutat d'un quart d'hora, i la seva planificació urbana per usos, crea una nova atmosfera urbana: passar de la mobilitat obligada, en una ciutat fragmentada, a una mobilitat escollida, en una ciutat desitjada, policèntrica i multiservicial.

La ciutat d'un quart d'hora crea una nova atmosfera urbana: passar de la mobilitat obligada, en un espai fragmentat, a una mobilitat escollida, policèntrica i multiservicial.

Cronotopia: l'ús diferenciat d'un lloc segons la temporalitat

Com es pot fer front al repte del cronourbanisme —l'adaptació d'una ciutat a la diversitat de ritmes individuals— quan els espais són restringits i limitats? La noció de cronotopia proporciona una resposta i enriqueix el potencial del cronourbanisme. Aquest terme designa l'evolució de l'ús d'un lloc segons el factor temps: l'espai cronotòpic pot acollir diversos usos segons les temporalitats. Les places són un exemple tradicional que il·lustra aquest terme, perquè poden ser una plaça de mercat, un espai de festa, un aparcament, un espai per esdeveniments...

La cronotopia té com a objectiu trobar nous usos possibles dels espais tot qüestionant els usos preexistents.

A partir de l'observació d'un espai urbà limitat i d'una alta densitat urbana, la cronotopia té com a objectiu trobar nous usos possibles dels espais tot qüestionant

els usos preexistents. Es tracta de reflexionar sobre les seqüències rítmiques d'un lloc per revelar-ne les possibles funcions múltiples. La diversificació dels usos en un mateix lloc comporta beneficis per les persones, que tenen llocs nous on trobar-se, nous espais de vida per dur a terme activitats o resoldre problemes; i per als propietaris, perquè els permet optimitzar l'ús d'un equipament o espai existent.

Així, un mateix lloc pot tenir un ús diferent segons l'hora del dia (aparcaments, aules), segons el dia de la setmana (mercat, pati d'escola), segons l'època de l'any (universitat, sala de conferències, museu, discoteca). L'urbanisme tàctic també convida a pensar en la cronotopia en un espai-temps més ampli, ja que permet modificar l'ús d'un lloc buit en l'espai-temps disponible abans de l'inici de les obres d'un projecte urbà perenne.

Topofilia: afecció al lloc

Diversitat d'èpoques, diversitat d'usos, per a qui? Per a què? L'habitant, l'usuari, és el subjecte principal de la planificació urbana. La posada en pràctica de la planificació cronourbana i el desenvolupament de la cronotopia té l'objectiu principal de servir els habitants, de fer que l'experiència de l'entorn els resulti agradable o fins i tot òptima. Aquesta organització espaciotemporal implica tenir en compte les necessitats d'aquests habitants/usuaris i integrar-los al projecte. Això està en ressonància amb la dinàmica de consulta/participació i de control d'ús iniciada en els projectes urbans dels últims vint anys.

La intensitat social que resultaria de reunir diverses activitats en espais amb vocacions múltiples subratlla l'ambició de crear moments de contacte col·lectiu i individual, llocs de trobada i d'intercanvi. Tots aquests elements convergeixen en el mateix objectiu: proporcionar emocions positives a l'usuari/habitant.

Així arribem a la tercera noció, la topofilia, que literalment significa “estimar el lloc”. Al nucli d'aquest concepte hi ha la relació

de l'home amb la ciutat i l'entorn, i el desenvolupament d'un vincle afectiu (i per tant subjectiu).

Permetre el desenvolupament d'una relació afectiva amb un lloc és una ambició potent, l'èxit de la qual depèn de múltiples factors.

Com a ciutat sostenible,

la ciutat dels 15 minuts també pensa en la seva relació —i la dels seus habitants— amb la natura, l'aigua i la biodiversitat. Totes les recerques mostren que una ciutat densa capaç d'integrar una visió verda en el seu desenvolupament és una ciutat en què els habitants no necessiten fer tants viatges “d'escapada” a l'exterior, i això contribueix a una alta qualitat de vida social i a desenvolupar vincles amb el barri. La gestió dels recursos naturals és al centre de la vida

---

En una metròpolis densa capaç d'integrar una visió verda en el seu desenvolupament, els seus habitants no necessiten fer tants viatges “d'escapada” a l'exterior.

La fórmula dels 15 minuts no és cap vareta màgica! És un viatge per transformar la nostra manera d'aprehendre l'entorn urbà i construir un urbanisme per usos i no per infraestructures.

urbana i es una preocupació de la ciutat de les proximitats. A més dels mencionats, podem afegir altres elements importants per desenvolupar l'afecció al lloc: l'apropiació i la participació dels usuaris en el projecte i la seva realització; la posada en escena; la bellesa del lloc (art, arquitectura,

entorn...); l'accés a una zona natural propera; i el dinamisme de les iniciatives locals i la creació de xarxes d'actors que donen vida al lloc.

Ciutats d'un quart d'hora: pluralitat i diversitat d'espais i territoris

L'exploració entorn de la ciutat d'un quart d'hora i els seus conceptes ens porta a afirmar una metodologia.

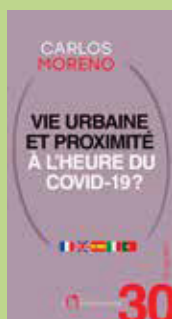
En primer lloc, aplicar-la situa els usos i la temporalitat al centre del projecte i significa obrir la porta a un canvi profund de les pràctiques i a una flexibilitat del projecte urbà. Com que els estils de vida canvien molt ràpidament, tenir-los en compte implica flexibilitat i adaptabilitat. Es tracta de permetre l'experiència, de fer possible la prova i l'aventura per revelar el potencial dels espais propers.

En segon lloc, rere del model de ciutat d'un quart d'hora i de la seva idea global sorgeix la necessitat d'adaptar-lo a diferents territoris i escales amb històries i necessitats diferents. La clau del temps no és igual a París, a Barcelona, a Bogotà, a Montreal o a Pequín. De manera similar, els desitjos i necessitats dels habitants difereixen. Això vol dir donar una importància capital al diagnòstic inicial i al diàleg local i construir una proposta adaptada per a cada lloc. La ciutat dels 15 minuts no és cap vareta màgica! És, sobretot, un viatge per transformar la nostra manera d'aprehendre l'entorn urbà i la manera de construir un urbanisme per usos i no per infraestructures.

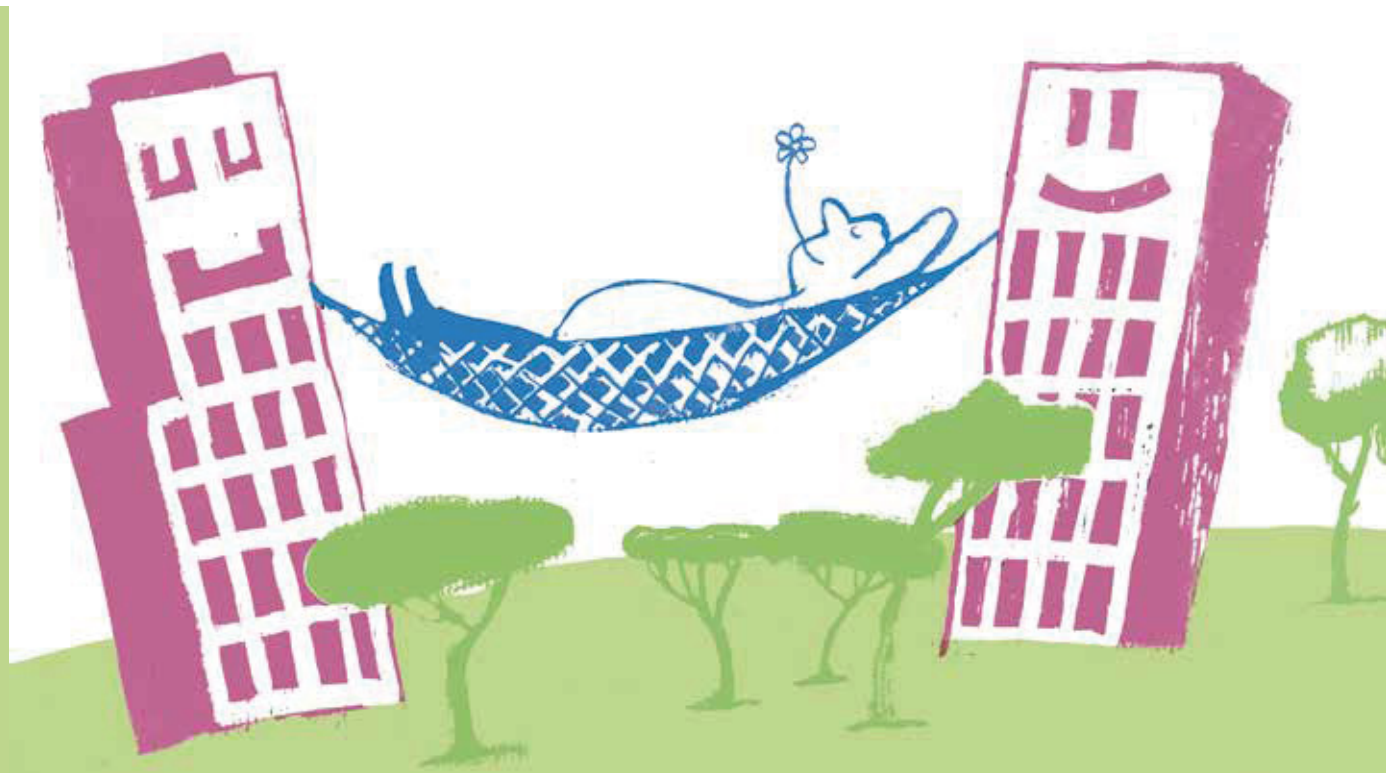
Droit de cité

Éditions de l'Observatoire, 2020

Vie urbaine et proximité. À l'heure du covid-19 ?

Éditions de l'Observatoire, 2020

Cap a una ciutat que ens cuidi

**Elena Albareda
Fernández**

L'experiència de la pandèmia i del confinament, ens ha fet veure que l'habitabilitat no queda resolta en els límits de l'habitatge, sinó que s'estén als espais exteriors. Els habitants de ciutats acusen el dèficit de natura. El canvi climàtic, la pèrdua de biodiversitat i la sobreurbanització han portat aquest xoc cultural i social. Aquesta alerta ens ha de dur a repensar la ciutat i establir una relació més equilibrada amb el territori.

Del dèficit de natura al *sentiment de la nature*

El perfum dels jardins, el dring musical de les aigües regant les hortes per les séquies, el recer de l'ombra de l'arbrat de places i rambles, la frescor de la brisa aixecada en parcs d'una dimensió tal que aïllen els seus passejants del soroll de la ciutat, l'exuberància de biodiversitat als marges d'un riu o l'aire que respirem en un bosc són exemples de recessos de vida en contacte amb els cicles de la natura que permeten una millor habitabilitat a la ciutat. L'actual crisi sanitària causada per la pandèmia de la covid-19, amb l'experiència extrema del confinament i conseqüències com l'anomenat síndrome de dèficit de natura, han posat de manifest que l'habitabilitat humana no queda resolta en els límits de l'habitatge, sinó que s'estén als espais exteriors on satisfem diverses necessitats vitals, un fet definidor de la cultura mediterrània. El desconfinament ha evidenciat la necessitat humana de contacte amb la natura, l'anomenat *sentiment de la nature* que defensava el geògraf anarquista Élisée Reclus.

L'ecofeminisme¹ vincula dos conceptes claus per entendre aquest *sentiment de la nature* en relació amb el moment present: l'ecodependència i la interdependència. El primer, l'ecodependència, se centra en com les persones, com a éssers vius, depenem dels ecosistemes naturals per satisfer les nostres necessitats vitals bàsiques: aire per respirar, aigua per beure i cuinar i, evidentment, alimentació, capgirant així la percepció antropocèntrica de l'espècie humana com a superior i dominant sobre els ecosistemes i considerant-nos una espècie vulnerable. El segon terme, la

Notes

1. Amb referents com Vandana Shiva en l'àmbit global o Yayo Herrero en el nostre context territorial.

Elena Albareda Fernández.

Arquitecta i màster en Arquitectura, Energia i Medi Ambient. És sòcia fundadora de la cooperativa Cíclica [space · community · ecology], on coordina projectes que persegueixen fer front als reptes del canvi climàtic amb models urbans resilents des de l'òptica ecològica i l'equitat social. Combina la pràctica professional amb la recerca i la docència a l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura del Vallès com a professora del departament d'Urbanisme i Ordenació del Territori, i col·labora amb diverses universitats internacionals. Ha obtingut, entre d'altres, el premi Bauwelt 2017 i el Premi Europeu d'Espai Públic Urbà 2016.

Notes

2. Les infraestructures verdes es poden definir de manera general com una xarxa planificada estratègicament d'espais naturals i seminaturals d'alta qualitat, amb altres característiques mediambientals, dissenyada i gestionada per oferir una àmplia gamma de serveis ecosistèmics i protegir la biodiversitat tant en entorns rurals com urbans. Són una estructura espacial que proporciona beneficis de la natura a les persones, i tenen com a objectiu millorar la capacitat de la natura per proporcionar múltiples béns i serveis ecosistèmics valuosos, com ara aire net, aigua o aliment. (*Building a Green Infrastructure for Europe*, Comissió Europea, 2014).

3. Wrigley, E. A. *People, cities and wealth: the transformation of traditional society*, Blackwell, 1987.

interdependència, explica com, pel fet de ser vulnerables, necessitem rebre cures dels altres durant algunes etapes de la vida de manera intensiva (per exemple, quan naixem), però també la resta del temps, ja que necessitem el contacte i les relacions socials presencials, tant per atendre cures físiques com per salut emocional. Aquests dos conceptes evidencien el factor social de la crisi ambiental, la necessitat d'atendre les cures tant envers el medi com des de l'equitat i la justícia social. Disposem d'un espai urbà determinant per a fer-hi front: les infraestructures verdes.

Les infraestructures verdes² inclouen des d'un terrat cobert de plantes fins a un corredor fluvial, passant per jardins, places, parcs urbans, avingudes i tot el seguit d'espais oberts que permeten entendre la relació de l'hàbitat urbà amb la resta del territori com una ecoregió amb dinàmiques transescalars. Aquestes han estructurat les ciutats en totes les civilitzacions, ja que, en elles, la gestió i l'abastiment de l'aigua, la producció d'aliments i la regeneració de l'aire, així com el lleure en contacte amb el verd, han permès la vida urbana. El canvi climàtic i la crisi ambiental suposen avui un repte estructural que implica inevitablement un canvi de paradigma en la relació humana amb els sistemes naturals, és a dir, en el metabolisme social —el model de gestió dels recursos que la societat humana estableix amb el medi—, i posa en evidència la necessitat de revisar des d'una mirada crítica l'actual paper d'aquestes infraestructures verdes per desenvolupar propostes que permetin recuperar el seu paper determinant.

El canvi de paradigma suposa un gran repte que precisa models de referència, i aquí el patrimoni hi juga un paper clau. La ciutat

---

El canvi climàtic i la crisi ambiental suposen avui un repte estructural que implica inevitablement un canvi de paradigma en la relació humana amb els sistemes naturals.

històrica garantia l'habitabilitat de les societats tradicionals que se sostenien en un sistema productiu de base orgànica³ i que basaven la seva activitat en mantenir la capacitat productiva del medi en equilibri amb aquest. Mitjançant el treball físic i gràcies a l'energia

solar i la gestió de l'aigua per gravetat, conreaven aliments, processaven productes i reutilitzaven els residus per mantenir la productivitat del sòl, ja que eren orgànics —assimilables pel medi—, segons un model funcional de relacions simbiòtiques amb l'entorn, mimesi dels ecosistemes naturals. Aquesta comprensió holística de l'hàbitat es vinculava amb un conjunt de coneixements i pràctiques socials i culturals sobre la gestió del territori.

La crisi del model actual

Aquest model es va transformar radicalment amb la revolució industrial, la qual va permetre l'extracció sistemàtica de recursos materials i energètics de la litosfera. L'actual societat industrial capitalista

4. Ho hem pogut experimentar amb el recent temporal Gloria i els impactes que va suposar en territoris especialment vulnerables com el Delta de l'Ebre.

5. Segons dades dels estudis previs al Pla director urbanístic metropolità (PDU), realitzats pel Laboratori Metropolità d'Ecologia i Territori de Barcelona de l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona a partir de les fotografies aèries dels vols nord-americans del 1956 i dades de l'Àrea Metropolitana de Barcelona.

6. Si tenim en compte tots els processos des de la seva producció, processament, transport i distribució segons l'informe del Grup Intergovernamental d'Experts sobre el Canvi Climàtic (IPCC), *Climate Change and Land*, 2019.

7. Cal destacar els riscos que la pobresa energètica comporta per la salut, especialment pel que fa a malalties respiratòries, així com els riscos de salut vinculats a la pobresa alimentària.

genera grans seqüeles en el medi, tant per l'extracció continuada de recursos com per la dispersió persistent de residus contaminants, fet que estableix un metabolisme social lineal amb impactes negatius i alarmants, tant a escala local com global. El creixement de la producció ha portat també l'explosió de les ciutats a partir del segle xx, on el paper del verd urbà ha resultat fortament transformat, relegat a una categoria secundària consumptiva i havent patit la significativa degradació física i ambiental que comporta el desequilibri causat pel creixement urbà i els seus processos contaminants.

L'urbanisme com a pràctica institucional i conjunt de lleis es basa en organitzar el creixement urbà i regular-lo des d'una òptica urbanocèntrica, però no té eines per fer front als reptes metabòlics actuals des de la regeneració urbana. La crisi ambiental, expressada amb màxima cruïra en l'escalfament global, però també en les seves múltiples conseqüències o processos paral·lels, afecta majoritàriament els vectors metabòlics determinants per a la vida: el cicle de l'aigua, l'alimentació amb el cicle de la matèria orgànica i la qualitat de l'aire. Aquests fets posen en evidència la necessitat de revisar des d'una mirada crítica l'actual paper de les infraestructures verdes per desenvolupar propostes que permetin recuperar el seu paper estructural a la ciutat.

Els canvis en les variables climàtiques en relació al cicle de l'aigua, com la disminució de les precipitacions i les alteracions en els règims de pluges, generen impactes com els processos erosius o la major freqüència d'avingudes,⁴ la qual cosa obliga a replantejar la gestió del cicle de l'aigua en la seva totalitat, tant des dels sistemes de captació i abastiment com de gestió de l'escorrentia i la infiltració fins a la depuració a escala de la conca. Les variables climàtiques deriven també en variables biofísiques que disminueixen la disponibilitat d'aigua, incrementen les necessitats hídriques per al reg i redueixen els cabals de rius i rieres i la durada dels períodes d'innivació. Tot plegat se suma al deteriorament dels sistemes fluvials causat pel creixement urbà, la impermeabilització del sòl que altera el cicle natural de l'aigua o la vulnerabilitat dels sistemes de costa.

Pel que fa a la matèria orgànica, es preveu un increment en la pèrdua de biodiversitat, una disminució de la producció de fusta i altres productes forestals, i també un increment del risc d'incendis. En l'alimentació, el sòl agrari que ocupava prop del 30% de la superfície de l'Àrea Metropolitana de Barcelona a mitjans del segle xx

---

El sòl agrari que ocupava prop del 30% de la superfície de l'Àrea Metropolitana de Barcelona a mitjans del segle xx s'ha reduït fins al 8% l'any 2015.

s'ha reduït fins al 8% l'any 2015,⁵ fet molt preocupant per la pèrdua de sobirania i traçabilitat alimentària, ja que l'alimentació és ja responsable del 37% de les emissions de gasos d'efecte hivernacle a escala global.⁶ De

Notes

8. Serra, M., Albareda, E. i Calbetó, J., *El Jardí de l'Horta Termal*, 2018.

9. Haney, D. *When modern was green: life and work of landscape architect Leberecht Migge*, 2010.

la mateixa manera que parlem de pobresa energètica per explicar el fenomen de les llars en situació de pobresa i amb dificultats per assumir el cost de l'energia,⁷ és possible també parlar de pobresa alimentària quan les llars vulnerables no poden fer front a l'abastiment d'aliments frescos de qualitat, un fet paradoxal quan ocupen majoritàriament perifèries urbanes amb un alt potencial productiu.

Cap a un nou paradigma

Justament aquests territoris periurbans, amb la resta d'infraestructures verdes, són espais d'oportunitat per donar resposta a les necessitats d'adaptació al canvi climàtic i a la crisi actual pel seu potencial d'autoabastiment. Un canvi que ha d'anar acompanyat d'un nou relat, d'una nova mirada cap al mal anomenat *sòl no urbanitzable* i les infraestructures verdes que el relacionen amb la ciutat. Es fa imprescindible entendre els processos biosfèrics propis dels ecosistemes naturals que, com els camins d'aigua, poden afavorir la necessària reconexió metabòlica, social i cultural de la ciutat amb el seu territori.⁸

El canvi de model urbanístic ha d'anar acompanyat d'un nou relat, d'una nova mirada cap al mal anomenat *sòl no urbanitzable* i les infraestructures verdes que el relacionen amb la ciutat.

Existeixen ja models de ciutats que en situacions de crisi han prioritzat el vector de l'alimentació dins del planejament urbà, des dels models de tancament del cicle de la matèria orgànica que proposava Leberecht Migge per a la ciutat de Frankfurt⁹ d'entreguerres, als coneguts horts urbans de l'Havana i fins a la replanificació de Detroit per

reactivar l'economia després de la crisi postindustrial i per resoldre els problemes socials i de desert alimentari derivats. Mentrestant, ciutats com Vitòria o Portland són exemples urbans d'incorporació del vector de l'aigua en el seu planejament integral a l'escala de la conca i en la desimpermeabilització del *sòl urbà* per afavorir la gestió hídrica.

Les catàstrofes com l'actual pandèmia no provoquen canvis urbans per si mateixes, però poden accelerar les transformacions ja imaginades i esdevenir oportunitats d'evolució cap a aquest necessari nou paradigma. Ara cal transformar aquest model de convivència i cultura de relacions entre la ciutat i el territori, orientant la demanda de recursos a l'oferta limitada que ens ofereix i entenent el paper positiu que l'acció humana també pot tenir si sap llegir les seves dinàmiques. La ciutat és l'artefacte de major concentració metabòlica, on hi viuen més persones, i són elles i la seva cultura les que generen unes determinades condicions de vida. És el moment d'aportar eines metodològiques i construir el relat de regeneració urbana necessari per possibilitar una ciutat que atengui les cures, tant cap al medi que ens permet la vida com cap a les persones que l'habitarem.

Un jove migrant assegut sobre una càmera de seguretat a la tanca metàl·lica de Melilla. Centenars dels seus companys havien aconseguit saltar-la, però ell va ser expulsat de tornada al Marroc per la Guàrdia Civil, després de diverses hores enfilat en aquest pal (28 de maig de 2014).

Cap a la transició energètica

Esther Izquierdo Martínez

Les ciutats ocupen només el 3% de la superfície de la Terra, però en canvi representen entre el 60% i el 80% del consum d'energia i el 75% de les emissions de carboni. És evident que s'ha de produir un canvi en el sistema social i econòmic. L'eficiència energètica i les renovables han de ser els puntals d'un model més net i sostenible.

El canvi climàtic és una realitat, i els seus efectes es fan notar en el nostre dia a dia i cada vegada amb més insistència. Sense anar més lluny, durant la primera quinzena de novembre d'enguany el clima s'assemblava més als dies de la primavera que als de finals de la tardor. Són ja molts anys de polítiques de mitigació del canvi climàtic, però a hores d'ara encara queda molta feina per assolir l'objectiu fixat a l'Acord de París, que se centra en mantenir l'augment de la temperatura global del planeta per sota dels 2°C. I per aconseguir-ho, cal reduir les emissions de gasos d'efecte hivernacle a l'atmosfera.

Diversos estudis indiquen que, amb l'actual ritme de creixement de les emissions, al 2050 la temperatura mitjana del planeta haurà augmentat 3°C i el nivell de l'aigua del mar ho haurà fet entre 30 i 60 centímetres. Davant d'aquestes conseqüències tan severes, cal actuar de forma contundent per revertir la situació. De fet, aquests estudis no només indiquen que cal evitar les emissions de gasos d'efecte hivernacle, sinó que cal buscar maneres d'absorbir les que tenim; les ciutats hi juguen un paper molt important, amb la planificació i la creació d'espais que actuïn com a pulmó per absorbir aquestes emissions.

Esther Izquierdo Martínez.

Enginyera industrial per la Universitat Politècnica de Catalunya i postgrau en Projecte, Disseny i Càlcul d'Instal·lacions Mecàniques, Elèctriques i Especials per la Fundació UPC i PDD (Programa de Desenvolupament de Directius) per l'IESE. És sòcia i directora del departament de Consultoria Energètica i Sostenibilitat de l'empresa Armengol & Ros Consultors i Associats, SLP, i actualment és la presidenta del Clúster de l'Energia Eficient de Catalunya (CEEC).

En aquesta cursa, l'any 2020 ha suposat un punt d'inflexió. Tant l'Ajuntament de Barcelona com la Generalitat de Catalunya han declarat l'emergència climàtica. L'objectiu d'ambdues declaracions és posar de manifest la necessitat de lluitar en favor de la mitigació del canvi climàtic. A principis d'any vam ser testimonis dels efectes adversos que el canvi climàtic ens pot portar. El temporal Gloria, en quatre dies, va deixar anar la quantitat d'aigua de pluja de tot un any,

---

L'Ajuntament de Barcelona i la Generalitat de Catalunya han declarat l'emergència climàtica. L'objectiu d'ambdues declaracions és posar de manifest la necessitat de lluitar en favor de la mitigació del canvi climàtic.

va generar desperfectes importants en diverses infraestructures i, el que és més greu, la mort de persones. Segons els meteoròlegs, el clima a Catalunya serà cada cop més extrem i combinarà llargues temporades de sequera amb temporades de pluges més intenses. Així mateix, també es produirà un augment de les temperatures, amb

estius amb onades de calor i hiverns cada vegada menys freds.

Dins d'aquest any d'incerteses, a mitjans de març es va iniciar la principal crisi sanitària dels últims cinquanta anys, deguda a la pandèmia de la covid-19, la qual ens ha obligat a canviar els hàbits diaris, tant en les nostres vides personals com en les professionals. La pandèmia ha fet que ens replantegem, entre d'altres, la forma com ens desplaçem de casa a la feina o com han de ser els espais on treballem i, sobretot, els espais on vivim.

El 25 de setembre de 2015, els líders mundials van adoptar els anomenats Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS), concretats en disset punts, amb el propòsit d'eradicar la pobresa, protegir el planeta i millorar les vides i la perspectiva de les persones de tot el món. Tots els objectius tenen fites específiques que cal assolir en els pròxims anys. Evidentment, per a poder assolir-les, tothom ha de complir la seva part: governs, sector privat, sector públic i ciutadania.

Segons dades del web de les Nacions Unides, la meitat de la humanitat, uns 3.500 milions de persones, viuen a dia d'avui a les ciutats, i es preveu que aquesta xifra augmenti a 5.000 milions l'any 2030. Les ciutats ocupen només el 3% de la Terra, però representen entre el 60% i el 80% del consum d'energia i el 75% de les emissions de carboni. L'objectiu número 11 dels ODS parla d'aconseguir que les ciutats siguin més inclusives, segures, resilents i sostenibles.

Els ODS parlen també de la mitigació del canvi climàtic en les ciutats i de la producció i l'ús de l'energia com una de les principals causes d'aquest problema. Tres quartes parts de les emissions de gasos d'efecte hivernacle que es produeixen a Catalunya provenen dels processos de generació i utilització de l'energia, tant a les centrals de producció d'energia com en l'ús que en fem. Per tant, les ciutats, com a grans consumidores d'energia, són clau per a la mitigació del canvi

climàtic i poden actuar en diversos àmbits per fer-hi front: la mobilitat, l'edificació, la indústria i la seva pròpia infraestructura.

L'energia neta com a horitzó

Cal un canvi de model energètic cap a un model net, neutre en carboni, basat en l'eficiència energètica i les energies renovables. Ara bé, aquest canvi ha d'anar acompanyat d'un canvi de model social i econòmic, i per aconseguir-lo cal innovar tant en tecnologia com en models de negoci. L'any 2016, la Comissió Europea va presentar el paquet "Energia neta per a tots els europeus", el qual defineix un marc legislatiu estable, necessari per fer front a la transició energètica. Aquest paquet contempla, entre d'altres, les noves directives en matèria d'energies renovables, eficiència energètica en edificis, mercat elèctric i normes de governança de la Unió de l'Energia.

L'objectiu d'aquest marc normatiu és, en primer lloc, transitar cap a un nou model basat en energia neta i amb un sistema energètic més segur, competitiu i sostenible que ajudi a la mitigació del canvi climàtic. En segon lloc, aquesta legislació posa el ciutadà al centre per fer que participi activament en la transició cap a una energia neta i que prengui les seves pròpies decisions sobre l'ús que fa de l'energia. Un control més gran i un millor accés per als consumidors es traduirà en una millor qualitat de vida i en una reducció en els costos energètics. En tercer lloc, aquest paquet legislatiu recorda que la font més econòmica i neta d'energia és la que no es produeix i, per tant, dona rellevància

a un altre aspecte tan important com és el de l'eficiència energètica. Estalviar energia és la forma més fàcil de progressar cap a la independència energètica. Per últim, les directives europees derivades del paquet defineixen

---

Estalviar energia és la forma més fàcil de progressar cap a la independència energètica.

nous actors en el sector energètic, com ara les comunitats energètiques locals o els agregadors de la demanda elèctrica, que seran clau en el canvi de model energètic de les ciutats.

Els diferents països europeus han fixat objectius relacionats amb les directrius del paquet "Energia neta per a tots els europeus". Arran del Pacte Nacional per a la Transició Energètica, aprovat el 2017, i la posterior Llei 16/2017 del Canvi Climàtic, aprovada el mateix any, Catalunya s'ha sumat a l'objectiu europeu per tal que, en l'horitzó del 2050, la descarbonització de la nostra energia sigui un fet i Catalunya sigui abastida per energies renovables en un 100%.

El paper de les ciutats i de la ciutadania

I quin és el paper de les ciutats en tot això? Les ciutats juguen un paper cabdal en el camí cap a l'energia neta i sostenible pel seu potencial de replicabilitat i per la possibilitat d'actuar, de forma agregada, entre

municipis i/o ciutats. A continuació, analitzem alguns dels reptes que les ciutats han d'afrontar per seguir treballant per revertir el canvi climàtic.

Cal tenir una ciutadania conscienciada i empoderada. La crisi sanitària per la covid-19 ha fet que la població sigui més conscient de les seves condicions d'habitabilitat, de l'ús que fa de l'energia i de quant costa. Tot i així, cal seguir treballant per conscienciar a més ciutadania, per mitjà de projectes pilot que permetin aprendre, extreure'n bones pràctiques i agafar-les com a model.

La mobilitat és un altre dels vectors importants en el procés de transició energètica. Les ciutats han de disposar d'un model de mobilitat sostenible tant en l'interior com en l'àmbit interurbà. En aquest sentit, poden impulsar projectes orientats a replantejar el sistema de transport públic, tant pel que fa a freqüències com al tipus de vehicle utilitzat; ampliar l'estructura de punts de recàrrega de vehicles elèctrics, tant en espais públics com en espais privats; disposar d'espais per estacionar de forma segura bicicletes, patinets, etc.; pensar en nous models de negoci basats en l'ús puntual dels vehicles segons la necessitat, enlloc de comprar-ne un; convertir en més sostenibles els recorreguts fins als llocs de treball; i impulsar empreses amb flotes de vehicles més sostenibles.

Pel que fa a l'edificació sostenible, s'identifiquen dos reptes: la construcció de nous edificis i la rehabilitació dels antics. La sostenibilitat s'ha d'incloure en els edificis de nova construcció,

---

El repte més important, sobretot en ciutats que, com Barcelona, tenen edificis construïts abans dels anys 60, és el de la rehabilitació dels edificis existents.

els quals s'han de dissenyar i construir per tal que suposin un consum energètic gairebé nul, tal com indiquen les normatives. Per aconseguir-ho, cal implementar mesures passives i actives que siguin viables tècnicament i econòmicament i que ens ajudin a reduir la demanda energètica, a

augmentar l'eficiència de les instal·lacions, a disposar d'un bon sistema de gestió energètica i a comptar amb sistemes de producció d'energia (tèrmica i elèctrica) mitjançant energies renovables per autogenerar i autoconsumir.

Ara bé, el repte més important, sobretot en ciutats que, com Barcelona, tenen edificis construïts abans dels anys 60, és el de la rehabilitació dels edificis existents. Molts edificis antics presenten necessitats de rehabilitació, per a les quals cal destinar els recursos econòmics necessaris. I cal trobar nous models de negoci que facin viable aquesta rehabilitació. Un punt que cal tenir en compte són les cobertes d'aquests edificis, on s'hi poden incorporar instal·lacions solars fotovoltaïques per a l'autoconsum a l'edifici mateix, sigui individual o col·lectiu. Una solució —que ja s'està desenvolupant en algunes

ciutats de Catalunya— és impulsar nous models de gestió com són les comunitats energètiques locals, que permeten construir una instal·lació solar fotovoltaica per a un autoconsum compartit i dur a terme mesures de rehabilitació mitjançant els estalvis generats.

Les ciutats que tenen teixit industrial han d'aprofitar les possibilitats que els ofereixen els polígons industrials. En aquests espais es pot buscar la sinergia entre diferents indústries per impulsar l'economia circular, l'eficiència energètica i la generació d'origen renovable. En l'àmbit energètic, i segons la dimensió i la tipologia de la indústria, s'identifiquen tres oportunitats: la millora de la gestió energètica; la millora de l'eficiència energètica dels edificis i dels processos de producció; i la implementació d'instal·lacions de producció d'energia solar fotovoltaica a cobertes o terrenys per l'autoconsum individual o compartit.

Canvi energètic contra canvi climàtic

Són moltes les oportunitats i els reptes que ofereixen les ciutats per a dur a terme la transició energètica i ajudar en la mitigació del canvi climàtic. Les possibilitats són infinites, només cal buscar sinergies entre ciutadania, empreses privades, entitats públiques i govern, aprofitar els mitjans disponibles, tècnics, econòmics i socials, i seguir treballant en recerca i innovació en els camps que encara no estan prou desenvolupats.

Des de fa un any, sóc presidenta del Clúster de l'Energia Eficient de Catalunya (CEEC), una associació empresarial sense ànim de lucre, actualment formada per més de 170 socis, tant públics com privats, on cobrim la cadena de valor del sector de l'energia. Al CEEC tenim molt clar que estem en un moment molt important en el sector de l'energia i que cal seguir actuant en l'àmbit de ciutat per assolir els objectius fixats.

Pel clúster i les organitzacions que agrupa, la transició energètica és una doble oportunitat. D'una banda, permetrà redissenyar el sector a l'entorn dels nous reptes energètics: crear noves tecnologies, nous equips i serveis innovadors quant a energies renovables, eficiència energètica i digitalització de l'energia. D'altra banda, és una oportunitat de mercat per tirar endavant les inversions necessàries que permetin desenvolupar aquest nou model energètic (un gran esforç en eficiència energètica i en el desplegament massiu de les energies renovables).

El canvi climàtic és una realitat i és responsabilitat de tots aturar-lo. Si volem que el món sigui diferent, cal que tots comencem a analitzar els nostres hàbits diaris i comencem a veure quins d'aquests podem canviar, perquè ens cal un canvi de cultura energètica. Com diu una frase de Mahatma Gandhi: "Sigues el canvi que vols veure al món".

**Superar l'antiga
mobilitat.
El cotxe, d'amfitrió
a convidat
Manel Ferri Tomàs**

Les ciutats són
l'escenari del repte
social, ambiental i
econòmic que suposa
la mobilitat sostenible.
És el moment

d'aplicar noves fórmules com l'ús compartit
de vehicles, el foment de la bicicleta, els
desplaçaments a peu o models urbanístics
com les superilles; i també de promoure eixos
verds i transports col·lectius electrificats.

El canvi en la mobilitat que es va produir amb el confinament per la covid-19 ens va deixar una realitat nova a les ciutats, ja que va reduir dràsticament els desplaçaments motoritzats per motius de feina, estudi o lleure. Hem gaudit de ciutats amb nivells inferiors d'aire contaminat¹ i, en mirar cap amunt, hem redescobert el color blau del nostre cel. També hem notat que el soroll de la circulació ens impedia apreciar els silencis i el cant dels ocells.² O que l'espai dedicat al cotxe era excessiu; per exemple, Barcelona li dedica més del 60% del seu espai públic i té als carrers una de les densitats de trànsit més elevades, amb 6.000 vehicles/km², el doble que Madrid i el triple que Londres,³ tot i que a Barcelona el vehicle privat només representa el 20% de la distribució modal.⁴ Aquesta situació, com és lògic, té un cost per a la salut i el benestar.

Quan la mobilitat motoritzada es va reduir de forma substancial, vam constatar allò que alguns ja feia temps que afirmàvem. Tal com declara l'investigador de l'Institut de Diagnòstic Ambiental i Estudis de l'Aigua (IDAEA-CSIC), Xavier Querol, el problema és l'ocupació dels cotxes de l'espai públic i les seves emissions contaminants i de gasos d'efecte hivernacle.⁵ Confirma aquesta hipòtesi el fet que els principals indicadors sobre emissions contaminants es van desplomar durant el confinament. Així mateix, van caure les emissions de CO₂ i els nivells de soroll es van reduir notòriament. Tot això va permetre, de sobte, complir amb els nivells màxims de contaminació establerts per Europa.

La necessitat de mantenir la distància social per prevenir contagis ha obligat moltes ciutats a ampliar l'espai públic destinat als vianants amb mesures d'urbanisme tàctic que resten espai al cotxe a les caçades. Barcelona, juntament amb altres ciutats com París,⁶ Brussel·les,⁷ Berlín,⁸ Londres⁹ o Nova York,¹⁰ ha liderat accions per afavorir la mobilitat de bicicletes i vianants com a alternativa al cotxe privat. Aquestes mesures preses en temps de pandèmia ens indiquen el camí que cal seguir per convertir les nostres ciutats en espais més flexibles, habitables i saludables.

El canvi climàtic, la propera pandèmia

L'Acord de la Conferència sobre el Canvi Climàtic (COP21) de París exigeix als estats uns objectius concrets de reducció d'emissions i obliga les autoritats locals a situar l'eficiència energètica i la protecció del clima al centre de les polítiques de mobilitat. En aquest sentit, la COP21 proposa impulsar accions concretes per transformar la mobilitat dels centres urbans i reduir progressivament la circulació dels automòbils dièsel i gasolina a partir del 2030, fins la seva eliminació completa el 2050. Així, es donaria pas també a un ús extensiu de les energies no fòssils al servei de la mobilitat urbana. Aquest és un requisit essencial per a què la Unió Europea pugui assolir els seus compromisos, tant pel que fa a la mobilitat

Notes

1. <http://ow.ly/s04T50CMPGR>.
2. <http://ow.ly/zvGd50CLcP1>.
3. Carolyn Daher, presentació del curs de Gestió de la Mobilitat de la Diputació de Barcelona, 2018, <http://ow.ly/aw7V50CNkon>.
4. La distribució o repartiment modal indica el percentatge de viatgers que fan ús d'algun tipus de transport en una ciutat.
5. <http://ow.ly/UO4D50CLcTb>.
6. <http://ow.ly/xcnf50CNiW8>.
7. <http://ow.ly/rCW950CNkTR>.
8. <http://ow.ly/vQ6x50CNj1e>.
9. <http://ow.ly/BAtG50CNj5b>.
10. <http://ow.ly/dmdw50CNj9X>.

Manel Ferri Tomàs. Tècnic de mobilitat a l'Oficina Tècnica de Canvi Climàtic de la Diputació de Barcelona. Cofundador i actualment vicepresident de l'Associació per a la Promoció del Transport Públic i membre del consell d'administració de la primera empresa de *carsharing* a Espanya (Avancar). També és membre de la junta d'ASIMUS i del patronat de la Fundació Mobilitat Sostenible i Segura. Amb anterioritat, ha estat membre del consell d'administració de TMB i responsable del Departament de mobilitat de CC. OO. a Catalunya i Espanya. L'any 2016 va rebre el premi europeu Talent de la Mobilitat en el marc del Saló dels Transportes Públics de París. Col·labora amb la Fundació Conama i l'Institut Nacional de Seguretat i Salut en el Treball.

Notes

11. <http://ow.ly/OoXQ50CLcVC>.

com en relació amb la reducció de les emissions d'efecte hivernacle i de la contaminació atmosfèrica. Recordem que aquesta contaminació provoca prop de 3.000 morts prematures l'any a l'àrea metropolitana de Barcelona, més de 30.000 a Espanya i més de 400.000 a Europa. Per assolir els objectius, caldrà prioritzar els sistemes de transport més nets (tramvies, troleibusos, ferrocarrils de rodalies, vehicles elèctrics, bicicletes, cotxes compartits), els desplaçaments a peu i un urbanisme pensat per a les distàncies curtes, l'anomenada "ciutat dels 15 minuts".

La simple electrificació de la flota actual de vehicles és insuficient per solucionar tots els problemes. La tecnologia és una eina, però ha d'anar acompanyada d'un canvi de comportament, o facilitar-lo. Els diversos nivells de l'Administració —estatal, regional i local— han de dur a terme esforços més decidits per impulsar el canvi de model de la carretera al transport ferroviari, i han de concedir una importància particular als sistemes intermodals que combinen desplaçaments a peu, en bicicleta i en transport públic col·lectiu. En aquest sentit, és fonamental afavorir l'ús de la bicicleta a les àrees urbanes i ampliar la densitat de vies ciclables; potenciar xarxes i serveis de transport públic, tot augmentant la freqüència de servei i les tarifes planes; i, a més, garantir la intermodalitat dels diferents transports.

Les ciutats són —han de ser— les líders del canvi per fer front a l'emergència climàtica, amb un urbanisme pensat en la proximitat. Les superilles són un exemple de canvi de model urbà per reconvertir l'espai públic cedit durant dècades als cotxes i tornar-lo a les persones i a les seves relacions. Ciutats com París i Pontevedra també en són exemples. El procés de reconversió cap a una ciutat de distàncies curtes i accessibles, d'un urbanisme compacte que redueixi l'energia necessària per desplaçar-nos, també ha d'incorporar el verd urbà.

Plans de mobilitat

Les autoritats locals han de disposar de plans de mobilitat urbana sostenible creïbles i instar a l'elaboració de plans de desplaçament d'empresa (PDE) per tal que totes les organitzacions —públiques i privades— incorporin gestors i gestores de mobilitat en el treball. També cal integrar els plans de mobilitat i els PDE en una estratègia més ampla de desenvolupament territorial o urbà sostenible. Cal encoratjar les autoritats a què, dins del marc d'aquests plans, situïn els ciutadans en el centre de les polítiques de mobilitat i els ofereixin la possibilitat de ser consultats abans, durant i després d'implementar-los. Els plans també són un mitjà per promoure accions a favor dels

---

Les ciutats són —han de ser— les líders del canvi per fer front a l'emergència climàtica, amb un urbanisme pensat en la proximitat.

objectius de la Unió Europea en matèria d'emissions d'efecte hivernacle, de contaminació acústica, d'accidentalitat i d'exclusió social relacionada amb la mobilitat.

Per tal que la mobilitat sostenible i segura tingui una presència més elevada a les ciutats, cal replantejar-se seriosament la velocitat dels vehicles, pacificar el trànsit i adoptar un nou límit de 30 km/h com a mesura per reduir el nombre de morts i ferits en accidents de trànsit. A Espanya, els vianants van representar el 2019 gairebé el 22% de víctimes mortals en accidents de trànsit. D'aquests, el 65% van perdre

---

Cal replantejar-se seriosament la velocitat dels vehicles, pacificar el trànsit i adoptar un nou límit de 30 km/h com a mesura per reduir el nombre de morts i ferits en accidents de trànsit.

la vida en vies urbanes. El canvi del reglament de circulació de la Direcció General de Trànsit (DGT) va en bona direcció en establir la velocitat màxima de 30 km/h a tots els carrers de ciutats espanyoles amb un únic carril de circulació a partir del 2021. Un altre bon exemple és la limitació de la circulació de vehicles contaminants

a les zones de baixes emissions (ZBE) a Barcelona,¹¹ en vigor des de principis de 2020 i amb sancions des del 15 de setembre als vehicles que circulin sense el distintiu ambiental de la DGT. Vitòria, Bilbao, València i Sevilla són exemples de ciutats que també aposten per la mobilitat sostenible. Les conductes negacionistes del canvi climàtic i del mal que fan els cotxes no tenen futur. A partir d'ara, el cotxe ha de perdre la seva condició d'amfitrió i passar a ser un convidat a les nostres ciutats, i d'aquesta manera obrir pas a la ciutat vivible o *post-car city*.

Notes

12. <http://ow.ly/HwYM50CN1Aq>.

13. <http://ow.ly/T3xI50CLcYu>.

14. <http://ow.ly/OUYC50CLd28>.

15. La llei francesa incentiva els desplaçaments en bicicleta fins a un import màxim de 400 euros l'any.

El concepte de sostenibilitat en matèria de mobilitat urbana no ha de deixar de banda la distribució urbana de mercaderies (DUM), que avui constitueix un important factor de congestió i d'afectació de la qualitat ambiental. La DUM es troba en creixement sostingut i ha de ser regulada per part de les autoritats municipals. S'han d'internalitzar els costos ambientals i socials de plataformes com Amazon que inunden les nostres ciutats de vehicles. Per fer-ho, és necessari aplicar una taxa d'ús i ocupació de l'espai públic a la distribució de mercaderies. El replantejament sostenible dels últims kilòmetres del transport de productes fins a la seva destinació és un repte fonamental. Una aposta summament important en aquest sentit és la generalització d'una logística verda per a les ciutats, amb inclusió de bicicletes de càrrega (*cargo bikes*), furgonetes elèctriques, tramvies i autobusos.

La mobilitat sostenible i segura és creació d'ocupació

Una mobilitat urbana sostenible i segura requereix inversions de qualitat al servei de la col·lectivitat.¹² D'aquesta manera, es podrà contribuir als objectius de la Unió Europea relatius a l'eficàcia dels recursos, i en particular a aquells que es relacionen amb una "economia circular" creadora d'ocupació. De fet, les dades disponibles indiquen que l'ecomobilitat contribueix a crear ocupació. *L'Estudi sobre la generació d'ocupació en el marc d'una aposta per la mobilitat sostenible* de CC. OO.¹³ apuntava la creació de més de 450.000 llocs de treball en el sector de la mobilitat sostenible en una projecció de 2010 per 2020. La Federació Europea de la Bicicleta¹⁴ aporta més dades dels diferents sectors que es beneficien de l'increment de l'ús de la bicicleta: fabricació, serveis, venda i lloguer, turisme i infraestructures. La proporció entre persones contractades per fabricar un milió de cotxes i un milió de bicicletes és d'1,6 persones en el cas del cotxe i 4,89 en el cas de la bicicleta. És a dir,

la fabricació de bicicletes genera tres vegades més ocupació que la fabricació d'automòbils.

Molts països europeus encara tenen infraestructures antigues i costoses que podrien finançar-se amb l'adopció de

l'eurovinyeta, un sistema de peatge establert per a l'ús de determinades infraestructures viàries aplicable als vehicles pesats de més de 12 tones a les carreteres dels països en què s'ha implantat (de moment, Dinamarca, Luxemburg, Holanda i Suècia). Un 50% dels ingressos per eurovinyeta poden destinar-se a mesures d'optimització de la mobilitat urbana, i un 75% de peatges urbans poden canalitzar-se per mantenir i desenvolupar les infraestructures de transport urbà.

Altres mesures per fomentar la mobilitat sostenible inclouen l'adopció d'un marc legal adequat (actualment en procés de consulta al nostre país) a les ciutats i àrees metropolitanes, o l'elaboració

S'han d'internalitzar els costos ambientals i socials de plataformes com Amazon, que inunden les nostres ciutats de vehicles.

Avui i en el futur, la mobilitat urbana s'ha de basar en l'ecomobilitat i en les xarxes de cooperació, com l'ús compartit de vehicles.

d'una directiva comunitària que fixi l'obligació de reduir els desplaçaments per motius de feina. Al nostre país urgeix impulsar un instrument per gestionar la mobilitat, ara fragmentada entre diversos ministeris, organismes i direccions generals. Això passa per

la creació d'una Secretaria d'Estat de mobilitat sostenible i segura que estableixi una estratègia de gestió de mobilitat en consonància amb les directrius europees, per una banda, i amb les polítiques energètiques, ambientals, de seguretat vial i urbanístiques del nostre país, per l'altra. Es tractaria de donar suport a les ciutats i àrees metropolitanes amb accions que fomentin el transport públic i l'ecomobilitat, i dissenyar així plans per gestionar els trajectes a la feina de forma diferent, tota una assignatura pendent. En aquest sentit, es podria obligar a les empreses i administracions a redactar plans de desplaçament al lloc de treball a partir dels 200 treballadors; crear un marc financer i d'incentius fiscals que promocionin la bicicleta¹⁵ i el transport públic per als desplaçaments quotidians; impulsar el cotxe compartit i el *carsharing* per mitjà de plataformes tecnològiques; i promocionar el teletreball, tal com estableix la Llei d'Orientació de la Mobilitat de l'Assemblea Nacional francesa aprovada el 2019. Iniciatives com la recent aprovació del pacte per la mobilitat laboral, impulsat per l'Ajuntament de Barcelona amb la representació empresarial i les principals organitzacions sindicals, indiquen un nou camí a seguir.

En resum, avui i en el futur, la mobilitat urbana s'ha de basar en l'ecomobilitat i en les xarxes de cooperació. En el marc de la posada en marxa de noves fórmules, com l'ús compartit de vehicles, és molt important que aquestes pràctiques s'insereixin adequadament en la cadena de mobilitat intermodal juntament amb l'ús de la bicicleta, els desplaçaments a peu, un urbanisme de proximitat, la creació de nous models com les superilles, eixos verds i transports col·lectius electrificats de freqüència més elevada per tal de generar, també, més ocupació ecològica.

Les ciutats avui són l'escenari del repte social, ambiental i econòmic de primer ordre que suposa la mobilitat sostenible, el qual també aporta beneficis més que notables per al conjunt de la societat a curt termini però, sobretot, i si s'acompanya de visió estratègica, a mitjà i llarg termini.

L'efecte Amazon: les lliçons de Seattle

Liliana Arroyo

La ciutat de Seattle va canviar el dia que Amazon va decidir establir-s'hi. Per bé i per mal. Va

canviar el comerç tradicional, la logística, el medi ambient i la cohesió social.

D'altra banda, va generar ocupació i inversions en infraestructures. L'economia de les plataformes digitals porta grans transformacions urbanes, però no totes són positives.

Ja no es pot pensar en el futur de les ciutats sense prestar atenció a les plataformes digitals; es aquí on es lliuren les grans batalles tecnològiques —escriu l'editor de *Collateral Bits* Joan Rosés—, més que al ciberespai. L'economia digital, i en concret les plataformes de compres en línia (del tipus *marketplace*), estan modificant les dinàmiques urbanes. Fins ara, s'han considerat com intermediàries que connecten de manera eficient l'oferta i la demanda en oferir una “infraestructura com a servei”. Com més rica, diversa i abundant sigui la demanda, més gran serà la capacitat per atraure consumidors. Gràcies a l'efecte xarxa (*network effect*, en anglès), poden generar dinàmiques monopolistes que catapulten i consoliden la marca que estigui millor posicionada. Això es coneix com “efecte Amazon”.

Si existeix una ciutat paradigmàtica en aquest sentit, és Seattle. Des que el 2018 la companyia Amazon hi va instal·lar la seva segona seu, la ciutat pateix les implicacions que ha suposat per al comerç tradicional, la logística, el medi ambient i fins i tot la cohesió social. Rebre paquets a domicili a conveniència i en 24 hores comporta unes externalitats que cal tenir en compte. Però, primer, aprofundim una mica més en la comprensió del model i de l'operativa d'aquesta companyia.

Més que un gegant del comerç en línia

Avui, el que més es ven a Amazon són dispositius electrònics, però el seu primer catàleg només contenia llibres. Des de llavors, no hi ha hagut sector capaç de resistir-s'hi i, segons la revista *Forbes*, es troba entre les quatre companyies més valuoses del món,¹ amb uns beneficis que han crescut un 40%² durant el primer semestre de 2020 gràcies a les mesures de confinament per la pandèmia de covid-19. Comparteix pòdiu amb Apple, Google i Microsoft, seguides de Facebook, i hem de baixar fins a la sisena posició per trobar una empresa no tecnològica: Coca-Cola. Cada minut s'entreguen prop de 6.700 paquets a tot el món,³ i el seu competidor equivalent a Xina, The Alibaba Group, té un terç del valor del gegant.

La major part dels seus ingressos provenen del comerç electrònic i de comissions derivades de distribució i entregues (segons l'informe anual de 2019 elaborat pel portal Statista). Per descomptat, hi ha una partida dels serveis de subscripció (Amazon Prime), però el que menys se sap és que avui és el líder del *cloud computing* (és a dir, serveis al núvol) i és la línia de negoci que més està creixent, a un ritme del 30%.

Jeff Bezos i la seva companyia pretenen que comprem sense que ens n'adonem. L'experiència de compra es basa en la fixació per eliminar qualsevol barrera que separi el desig de la compra efectiva: oferir preus baixos, comprar sense moure's de casa i amb polítiques de devolució increïblement seductores. De fet,

Notes

1. The World's Most Valuable Brands, a la revista *Forbes*, 2020, <http://ow.ly/yJyr50CO9Qj>.
2. Dades de l'estudi BrandZ Top 100 Most Valuable Global Brands 2020, Kantar, 2020, <http://ow.ly/85jz50CLdBy>.
3. <http://ow.ly/eSfE50CO9Sm>.

Liliana Arroyo. Experta en transformació digital i impacte social. Doctora en Sociologia per la Universitat de Barcelona, investigadora del Departament de Ciències Socials d'ESADE i de l'Institut d'Innovació Social de la mateixa institució. Col·labora a *Ara* i *El Periódico* i ha publicat el seu primer llibre, *Tú no eres tu selfi: 9 secretos digitales que todo el mundo vive y nadie cuenta* (Milenio, 2020).

Notes

4. Segons dades de l'Estudio anual de eCommerce 2020, IAB Spain.
5. <http://ow.ly/8qyD50CLdF3>.
6. <http://ow.ly/AsaZ50CLdIn>.
7. <http://ow.ly/5qKW50CLdJW>.
8. <http://ow.ly/ljIU50CLdLh>.

aquests tres aspectes s'han convertit en l'estàndard d'allò que valorem, esperem i exigim quan comprem en línia.⁴

L'arribada a Seattle i els reptes urbans

Sovint equiparem l'economia digital amb l'intangible, quan la dimensió física d'aquesta experiència ubiqua i sense barreres és enorme. La quantitat de centres i estacions logístiques, *hubs* d'emmagatzemat i xarxes de distribució és sorprenent. Tenir o no tenir un centre logístic d'Amazon marca una gran diferència en una ciutat, no sempre positiva.

Aquí és on entra l'experiència de Seattle. Tot i que és molt complicat mesurar exactament els impactes que genera, hi ha algunes lliçons de ciutat que podem observar a partir del moment en què va acollir la segona seu d'Amazon. Els grups que s'hi oposaven al·legaven que generaria estrès sobre les infraestructures existents i causarien més congestió i trànsit. Els partidaris lloaven la creació de llocs de feina nous i la possibilitat de recaptar més impostos amb què millorar la infraestructura i beneficiar la ciutadania i els altres negocis. Són arguments que es repliquen a altres llocs. No hi ha blancs o negres, tal com destaca Rick LeBlanc després de recopilar alguns efectes del cas.⁵ Vegem-los.

Creació d'ocupació. El 2018, 45.000 persones treballaven per Amazon a Seattle, mentre que el 2010 només ho feien 5.000. També es van crear uns 50.000 llocs de feina indirectes fora de la companyia, la qual cosa va generar un pol d'atracció de talent cap a la ciutat. Això no obstant, està demostrat que la concentració del mercat incideix en una rebaixa dels salaris.

Infraestructures. Van decidir ubicar la seu en una zona urbana, fet que va propiciar l'obertura d'una nova estació de metro, un pont i una avinguda pensada per a vianants i ciclistes. Abans que això passés, Amazon va fer una donació per incrementar la freqüència d'autobusos, tot seguint el model de PILOT (payment in lieu of taxes)

originat a Nova York.

Congestió de trànsit. Els embussos es van incrementar en un 80% en comparació amb els tres anys previs. Probablement no tots fossin a causa d'Amazon, però el fet que els paquets puguin arribar

a cada domicili en menys de 48 hores multiplica la logística d'última milla. Per això Amazon ha experimentat amb la distribució per mitjà de drons, tot i que de moment aquest sistema no prospera per raons legals i de seguretat.

Emissions de CO₂ i generació de residus. A Seattle i arreu del món, la conveniència del repartiment personalitzat a domicili genera un gran debat pels seus efectes ambientals. D'una banda, per la quantitat de residus que generen els embolcalls (les empreses de reciclatge calculen

---

Amazon crea llocs de treball. Això no obstant, està demostrat que la concentració del mercat incideix en una rebaixa dels salaris.

La majoria dels comerços que venen els seus productes a través de la plataforma són petites i mitjanes empreses i sumen prop de 8 milions arreu del món.

que l'ús del cartró ha crescut un 20% en una dècada a causa dels embalatges associats al comerç en línia) i, d'altra banda, per l'augment de les emissions generades pel repartiment a domicili. És molt més sostenible el repartiment optimitzat en grans vehicles que la mateixa

quantitat de productes distribuïts de manera individualitzada. En realitat, el comerç en línia amb un repartiment ben optimitzat podria reduir els recorreguts i, per tant, el volum de trànsit i les emissions. Pel que fa a la previsió de la demanda del repartiment d'última milla, el Fòrum Econòmic Mundial aposta per fer servir vehicles elèctrics, potenciar el repartiment nocturn i reforçar els punts de recollida en substitució de l'entrega porta a porta.⁶

Impacte social i desigualtats. Els efectes socials del repartiment urgent també són importants. Quan Amazon va llançar el servei Prime el 2016, va prioritzar els barris amb una taxa més elevada de compres d'Estats Units, que coincidien amb les zones afluentes i d'habitants majoritàriament caucàsics. L'argument de la rendibilitat per agregació de la demanda negava l'opció Prime a grans àrees poblades per collectius minoritaris.⁷

I els negocis locals? Ni marge de benefici ni capacitat de competir

La major part dels comerços que venen els seus productes a través d'Amazon són petites i mitjanes empreses (pimes) i sumen gairebé 8 milions arreu del món. Sens dubte, la plataforma els permet cert grau de digitalització, els seus productes poden entrar en un catàleg digital i queda resolta la infraestructura pels enviaments, la qual cosa els obre també l'oportunitat d'internacionalitzar certs productes.

D'una banda, per Amazon l'oportunitat radica justament en el marge de benefici dels negocis d'aquestes pimes. Així ho va sentenciar Bezos quan va pronunciar la famosa frase "*your margin is my opportunity*" ("el vostre marge és la meva oportunitat"). Però no és l'única. Podem afegir les múltiples possibilitats de comptar amb informació privilegiada del rastre digital de clients i venedors. De fet, de tots els venedors registrats i actius, només una tercera part aconsegueix fer al menys una venda a l'any.⁸ Tot i així, Amazon segueix preferint que hi siguin els seus productes, perquè és la manera de disposar de l'estudi de mercat més gran del planeta. És a dir, encara que el comerciant no vengui cap producte, és possible que estigui a la llista de desitjos d'alguns usuaris, i això ja és una pista sobre els seus propers moviments. De fet, la seva aposta per les marques pròpies es basa en aquestes dades: quins productes són atractius i quin és el llindar de preu adequat. La Comissió Europea va obrir una investigació el 2019 per demostrar el doble rol de la companyia, com a *marketplace* i com a

Notes

9. <http://ow.ly/Uj7450CLdZo>.

10. <http://ow.ly/oHvK50CLdVN>.

11. <http://ow.ly/M8Xe50CLdQb>.

venedor, amb l'argument que fan servir dades privades per alimentar el seu algoritme, eliminant així tota possibilitat de competència.⁹

Amazon no només posa en risc la supervivència dels venedors que fagocita, sinó que també manipula les condicions del mercat entre venedors de productes similars per asfixiar-los el marge. Atès que la plataforma opera globalment, les decisions que pren afecten internacionalment tant als preus com a les condicions del servei. Alguns experts asseguren que això pot tenir conseqüències injustes també en termes macroeconòmics.

Entrar o no a Amazon és un dilema a què s'enfronten molts negocis locals. Si pregunteu als llibretes com a primers afectats, recomanen oferir a Amazon només una part del gènere. Per ells, ha estat decisiva l'estratègia de productes basada en la premissa de protegir les joies de la corona¹⁰ i no posar tots els llibres a Kindle, per exemple. En el món de la moda, botigues com Asos i Zalando es distingeixen d'Amazon en allò que la plataforma no pot oferir: servei, experiència, selecció de productes i creació d'una comunitat. Tanmateix, les solucions discrecionals no són suficients.

Calen respostes de ciutat

La personalització extrema de les compres en línia requereix algunes respostes a nivell urbà pels reptes socials, econòmics i ambientals que

---

Botigues com Asos i Zalando es diferencien d'Amazon en allò que la plataforma no pot oferir: servei, experiència, selecció de productes i la creació d'una comunitat.

suposa. La primera consisteix a abordar els sistemes de repartiment d'última milla com un ecosistema que cal harmonitzar. La segona té a veure amb educar la ciutadania per posar en valor alternatives menys convenients: prioritzar les compres a botigues físiques i comerços

locals, recollir els paquets en lloc de rebre'ls a casa o esperar a fer la comanda fins que es reuneixin alguns articles abans de comprar-los per separat. La darrera, però primordial, és actuar per trencar el monopoli de les plataformes digital que sempre guanyen, ja sigui fent pressió en altres nivells administratius o bé formant aliances amb altres ciutats per fer un front comú, a l'estil del C40 Cities creada per lluitar contra el canvi climàtic.¹¹

Tú no eres tu selfi: 9 secretos digitales que todo el mundo vive y nadie cuenta

Milenio, 2020

A dalt, un policia grec frena el pas de desenes de famílies procedents de Síria, l'Iraq i l'Afganistan, a pocs metres de la frontera amb Macedònia, a prop del poble d'Idomeni, l'agost de 2015. A sota, un grup de migrants es cobreixen amb mantes tèrmiques després de creuar el mar Egeu a bord d'una pastera de goma, des de la costa turca fins al llogaret de Skala Sikamineas (a l'illa de Lesbos, al nord-est de Grècia), l'octubre de 2015.

El transport públic, l'alternativa de mobilitat neta i eficient

Gerardo Lertxundi

Les persones necessitem moure'ns per relacionar-nos, anar a treballar, a estudiar o a comprar, per gaudir dels moments de lleure o per socialitzar i estar amb la família i els amics. A Barcelona, la solució a la mobilitat sostenible és el transport públic i, pel fet de ser una de les àrees més denses d'Europa, ha de tenir una visió metropolitana.

Des del punt de vista social i d'igualtat d'oportunitats, a Barcelona no podem limitar la mobilitat a l'entorn més proper del carrer, del barri o del municipi, sinó que hem d'abordar-la amb la visió d'una gran ciutat, de la suma de ciutats que conformen la metròpoli.

Els habitants dels diversos barris i municipis treballen en empreses o estudien en centres de formació ubicats a diferents ciutats de l'àrea metropolitana. Assisteixen a competicions esportives, van al cinema, al teatre i a concerts, fan esport i es relacionen amb familiars o amics que viuen fora del seu cercle més proper. El transport col·lectiu és l'única solució capaç de donar resposta a totes aquestes necessitats a l'àrea metropolitana de Barcelona. No existeix alternativa i, en la mesura en què és accessible a tota la ciutadania independentment de la seva condició física o edat, és a més un factor essencial d'igualtat social. A Barcelona s'ha fet un gran esforç per fer que els més de mil autobusos siguin vertaderament accessibles i que la majoria de les 159 estacions de metro també ho siguin.

Tota la ciutadania té dret a moure's, no només la part més activa o que disposa de més recursos econòmics. Per això és important tenir una tarifació social com la que s'ha implantat a l'àrea de Barcelona. Cal que la societat sigui conscient que, pel bé de tots, ha de fer un esforç més gran per assegurar el finançament del transport públic.

L'any 2019 es van fer 627 milions de viatges en metro i en els autobusos de Transports Metropolitans de Barcelona (TMB), una de les taxes més elevades d'Europa d'ús de transport públic per habitant. Si una part d'aquesta mobilitat s'efectués en cotxes privats, no disposariem d'espai públic suficient i el col·lapse circulatori ens duria al caos més absolut. Així, cal que siguem valents en l'aposta per una mobilitat sostenible. L'objectiu és que el pes de l'ús del transport públic dupliqui el del vehicle privat en els propers anys.

El 2018, el transport públic suposava el 60% de la mobilitat motoritzada. Partim, doncs, d'una bona situació, millor que en moltes altres metròpolis europees. Però les restriccions a la mobilitat imposades per la pandèmia estan provocant un retrocés en l'ús del transport col·lectiu. El confinament total durant la primavera el va reduir a mínims, per sota del 10% de la seva demanda habitual, i des de llavors la situació sanitària ha provocat que encara ens trobem en xifres de recuperació al voltant del 60%. Hem de revertir aquesta situació amb millores que el facin més segur i atractiu. TMB està fent un gran esforç per superar aquesta crisi. En aquests moments, l'oferta de metro i d'autobús és la més elevada de la història, i a les hores punta arribem a oferir fins a un 118% del servei habitual.

Per descomptat, una altra raó fonamental per reforçar la xarxa de transport públic és la crisi ambiental. Ens enfrontem

Gerardo Lertxundi. Enginyer Industrial. Conseller delegat de TMB (Transport Metropolitans de Barcelona) des d'octubre de 2019. És vicepresident d'ATUC (Associació de Transports Públics Urbans i Metropolitans) i membre del comitè de direcció de la UITP (Unió Internacional de Transports Públics).

Ha ocupat diversos càrrecs de responsabilitat des dels anys noranta en empreses de l'àmbit de la mobilitat. Va ser director gerent de la Compañía del Tranvía de San Sebastián, funció que va compatibilitzar amb la de director de Mobilitat de l'Ajuntament de Sant Sebastià. Ha estat director general de SocMobilitat i d'Operacions Internacionals al grup Vectalia, amb responsabilitat sobre diverses xarxes metropolitanes de transport a diferents països.

a una autèntica emergència climàtica que exigeix una mobilitat sostenible i eficaç. Barcelona és reconeguda internacionalment per l'esforç que ha fet en incorporar energies netes al transport públic, però encara hem de ser més ambiciosos.

L'L9, una revolució de la mobilitat a l'àrea metropolitana

L'aposta per completar la línia 9 del metro és fonamental. Unirà punts estratègics com l'aeroport, el port, la Ciutat de la Justícia, la Fira, l'estació de Sagrera, dos campus universitaris, zones industrials i logístiques, barris residencials, equipaments sanitaris i esportius de

---

Quan s'executi tot el que està planificat, el metro suposarà una revolució quant a la mobilitat, ja que permetrà comunicar la major part de la població de l'àrea metropolitana amb línies entrecruades.

Barcelona i de quatre municipis més. Tindrà una longitud de 48 kilòmetres i comptarà amb 52 estacions, de les quals 32 ja estan en servei. Servirà de connexió a 19 intercanviadors amb altres línies de metro i amb les xarxes ferroviàries de Rodalies de Renfe i dels Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya (FGC), amb els

trens regionals i d'alta velocitat, i amb les línies d'autobusos urbans i interurbans. L'extensió del ramal de la Zona Franca es preveu propera, tot i que encara no hi ha data per la posada en servei de l'imprescindible tram central. Confiam en què aviat es reprenguin les actuacions i en els propers anys les estacions noves comencin a donar servei.

Així mateix, s'invertirà en tota la xarxa de metro per donar més servei a milers de ciutadans de diferents municipis. Actualment, està en execució la nova estació Ernest Lluch, a l'L5, i l'any vinent es reformarà l'estació de Trinitat Nova, clau per incrementar el servei a l'L4. També està previst que l'L1 i en general totes les línies incrementin l'oferta. Amb els trens nous que es preveu comprar, es milloraran els índexs d'ocupació a les hores punta i s'establiran millors freqüències de pas per als usuaris.

Quan s'executi tot el que està planificat, el metro serà una xarxa metropolitana completa que donarà servei als barris de Barcelona i als municipis veïns. Suposarà una revolució quant a la mobilitat, ja que permetrà comunicar la major part de la població de l'àrea metropolitana amb línies entrecruades, a imatge d'allò que ofereix la xarxa de metro a ciutats com Londres, París o Berlín.

L'altra pedra angular del desenvolupament d'una xarxa eficient de transport públic és la millora de la xarxa d'autobusos. Després del gran salt que va suposar la nova distribució de la xarxa d'autobusos de TMB, el següent pas, absolutament necessari, ha de ser millorar-ne l'eficàcia, de manera que arribar en autobús des d'un punt a un altre sigui més ràpid i àgil. Per aconseguir-ho, és precís donar prioritat a l'autobús en carrils específics, tal com es fa a altres

ciutats d'Europa i com passa amb les xarxes de tramvia. Els 211 milions d'usuaris de les 102 línies d'autobús de TMB tenen tot el dret que els seus recorreguts siguin prioritaris.

Cap a les zero emissions, per una mobilitat totalment neta

No podem oblidar, com hem dit abans, la vessant mediambiental. Es tracta d'aconseguir un transport públic lliure d'emissions contaminants, i aquest objectiu s'ha d'assolir per mitjà de l'ús d'energies renovables, tant al metro com als autobusos. En els propers anys es farà una clara aposta pels autobusos elèctrics d'emissions zero, els autobusos propulsats per biogàs amb efecte mediambiental zero i, com a gran novetat, els autobusos d'hidrogen. Barcelona aspira a ser líder a Europa en l'impuls i l'ús de l'hidrogen al transport públic.

El punt de partida, fruit d'una primera reconversió ambiental, ja és notable: dues terceres parts dels vehicles de TMB són de baixes emissions (híbrids, elèctrics o de gas natural). Entre el 2021 i el 2024 es preveu renovar el 40% de la flota, la qual cosa permetrà l'entrada de 200 autobusos elèctrics. En els propers mesos es posarà en marxa la primera línia d'autobús cent per cent elèctrica amb la tecnologia de càrrega d'oportunitat, un sistema que permet que les bateries es carreguin més ràpidament: serà la línia H16, amb 22 autobusos articulats. A aquesta línia se sumaran les línies H12 i V15, i aviat seran 60.000 els usuaris diaris de línies elèctriques de zero emissions que uniran d'un extrem a l'altre la nostra xarxa al llarg de més de 50 kilòmetres.

Dues terceres parts dels vehicles de TMB són de baixes emissions (híbrids, elèctrics o de gas natural). Entre el 2021 i el 2024 es preveu renovar el 40% de la flota, amb 200 autobusos elèctrics.

El fet que TMB gestioni tant el metro com els autobusos permetrà desenvolupar un projecte important d'eficiència energètica, tot optimitzant l'ús d'energia elèctrica verda pel funcionament d'autobusos i trens i avançar així de manera coordinada cap a l'objectiu de zero emissions.

Quant a l'hidrogen, és important remarcar el gran salt que suposaran els primers autobusos en servei i l'estació de càrrega d'hidrogen que s'instal·larà a la Zona Franca, que a més serà d'ús obert a altres projectes d'hidrogen que puguin iniciar altres agents.

Paper central de la intermodalitat

Pel que fa a la mobilitat sostenible, la intermodalitat jugarà un paper central. El transport públic serà el principal mode de desplaçament, però es completarà amb altres modes també sostenibles com els vehicles compartits per trajectes de més distància, i la bicicleta o el patinet pels d'última milla. Sense oblidar, naturalment, el mode més

sostenible i saludable per a tots, que és caminar, per desplaçar-nos distàncies curtes mentre gaudim de la ciutat. Com a dada orientativa, cal tenir en compte que la distància mitjana recorreguda en cada desplaçament és de 5 kilòmetres en el cas del metro de Barcelona i de tres en el de la xarxa d'autobusos de TMB.

En els propers anys començarà també a aparèixer la mobilitat amb vehicles autònoms. Tot i que encara poden millorar quant a seguretat i tecnologia, no hi ha cap dubte que jugaran un paper

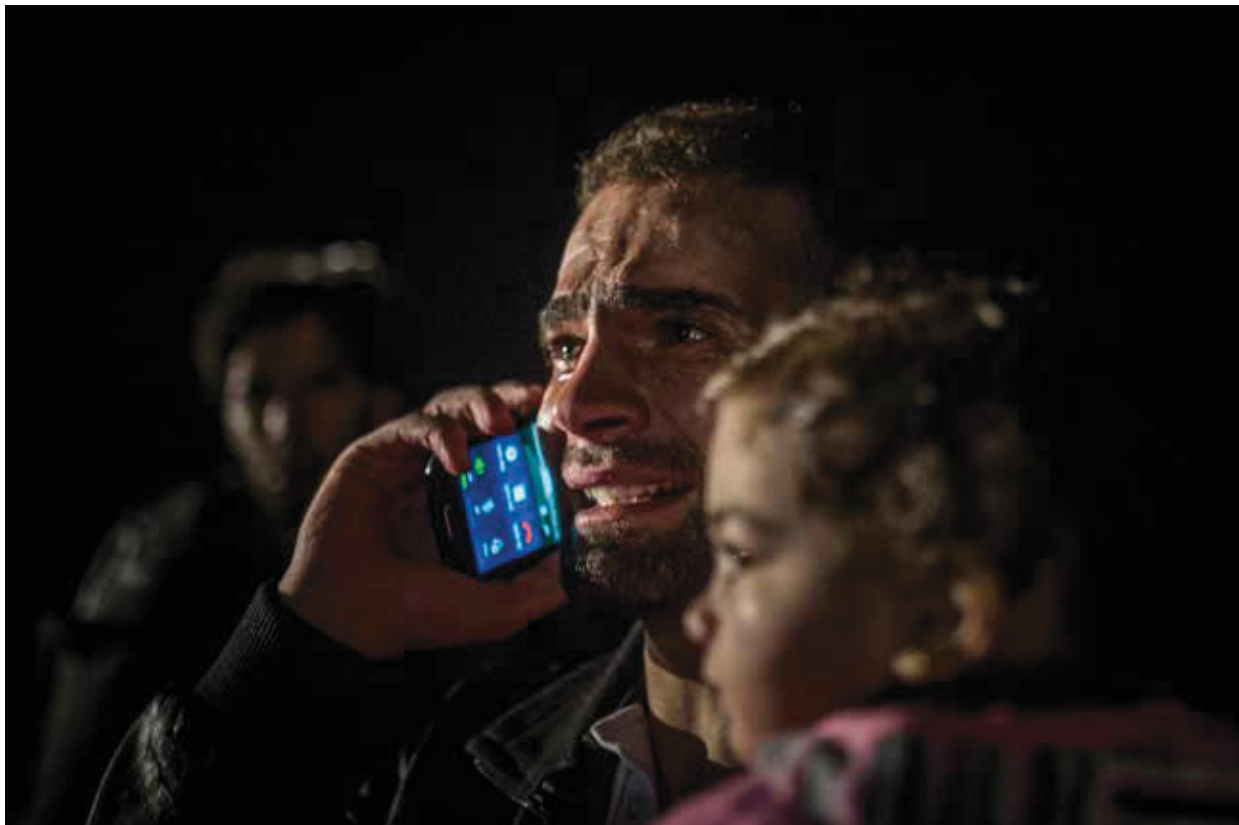

TMB pretén ser un referent a Europa també en relació amb els aspectes tecnològics de la mobilitat, i Barcelona ha estat una de les primeres ciutats del món a disposar de línies de metro automàtiques.

fonamental. Haurem d'estar preparats per incorporar-los. TMB pretén ser un referent a Europa també en relació amb els aspectes tecnològics de la mobilitat, i Barcelona ha estat una de les primeres ciutats del món a disposar de línies de metro automàtiques.

En un futur immediat, veurem una evolució important quant als aspectes referents a la informació al ciutadà, els sistemes d'accés als mitjans de transport, els sistemes de pagament, etcètera. La digitalització donarà al transport públic molta més versatilitat i permetrà optimitzar els recursos i les infraestructures. També en això volem que Barcelona sigui un referent mundial.

Cal que siguem molt ambiciosos amb els projectes actuals si volem estar preparats per una mobilitat interna totalment neta. No podem perdre temps i, a més, hem de fer-ho tot junts, amb un gran consens social i polític. L'emergència climàtica ens afecta a tots i no podem deixar escapar la nostra responsabilitat envers les següents generacions. Ara estem afrontant una terrible crisi sanitària per la pandèmia de covid-19, però hem d'evitar que es produeixi una altra crisi provocada per la contaminació, les conseqüències de la qual també poden ser catastròfiques. El transport públic està cridat a jugar un paper fonamental.

Creuar el mar en precàries pasteres de plàstic i en molt males condicions per arribar a l'illa grega de Lesbos des de la costa turca. Aquest és el trajecte que van fer i segueixen fent moltes persones, com les que veiem en les dues imatges (octubre i novembre de 2015).

Una societat de residu zero **Rosa García**

La presa de consciència sobre la brossa que generem ens pot fer passar a l'acció. Les grans ciutats han d'obrir el camí cap a una societat de residu zero i ser conscients que, en el front climàtic, no hi ha haurà *nova normalitat* ni *segones oportunitats*.

L'any 2019 es van generar a Barcelona gairebé 800.000 tones de residus. La

Al sud-est de la Ciutat Eterna, i fora de qualsevol ruta turística, trobem un barri d'origen obrer que deu el seu nom al que podríem considerar el vuitè turó de Roma: el Testaccio. Un turó de 50 metres d'alçada i 20.000 m² de superfície format per l'acumulació de més de 25 milions d'àmfores d'oli que van arribar al port de Roma entre els segles I i III a. C. Podríem considerar el Testaccio com el primer abocador de residus? Està clar que és una mostra arqueològica del model de consum i comerç de l'antic Imperi.

I en el model actual? Quins són els nostres *testaccios*? En tenim molts que han passat desapercebuts, enfonsats o surant als nostres mars. En tenim d'altres, però, ben visibles i que provoquen afectacions ecològiques irreversibles com, per exemple, l'abocador del Garraf, que en trenta anys va acumular 26,7 milions de tones de residus en una superfície de 600.000 m².

Aquest abocador és la demostració d'un sistema en què els productes no estan dissenyats per ser reutilitzats, reparats ni reciclats, i que només pretén seguir impulsant el creixement econòmic en comptes de fer un millor ús dels recursos existents. Un sistema basat en el model lineal de produir-consumir-lleçar que malbarata recursos, energia i territori, i que s'ha dedicat a externalitzar residus, emissions, desigualtats socials i costos. Un sistema depredador dels ecosistemes i de la vida de les persones, que no ens fa feliços i que xoca constantment amb els límits del planeta.

Recomano visitar el Testaccio a tothom que en tingui l'oportunitat i, en tot cas, fer una visita a qualsevol abocador o incineradora per prendre consciència de la necessitat d'accelerar la transició ecosocial cap al residu zero.

És obvi que tant la prevenció en origen com la millora de la gestió i del tractament dels residus de la ciutat són elements clau en la mitigació del canvi climàtic. A Barcelona, el 2019 es van generar un total de 788.920 tones de residus.¹ La generació i el tractament d'aquests residus va generar unes emissions de 360 milions de kilograms de CO₂, les quals suposen el 10% de les emissions de gasos d'efecte d'hivernacle (GEH) de la ciutat. Si aconseguíssim una correcta recollida i gestió dels residus, es podria estalviar el 36,8% de les emissions de GEH, equivalents a 132.613.664 kg de CO₂.²

Però l'oportunitat que suposen els residus va més enllà de la reducció d'emissions. Si l'abast i la magnitud del canvi climàtic ens poden desbordar, les deixalles, en canvi, ens donen cada dia la capacitat de passar a l'acció. En aquest sentit, l'escala local adquireix tot el seu potencial, ja que és molt més senzill que la ciutadania passi a tenir un rol actiu quan coneix què passa amb la seva brossa i l'impacte que té.

Notes

1. Dades de l'Agència de Residus de Catalunya, 2020.

2. Font: Rezero. Elaboració a partir de dades de l'Agència de Residus de Catalunya i l'Oficina Catalana del Canvi Climàtic.

Rosa García. Llicenciada en Biologia i doctora en Educació per la Sostenibilitat. Directora de Rezero, Fundació per la Prevenció de Residus i el Consum Responsable i membre del Consell de Sostenibilitat, del Consell de Consum i de la Taula de Contractació pública de l'Ajuntament de Barcelona. Dirigeix la campanya de sistemes de dipòsit d'envasos de begudes a Catalunya i Balears, la Xarxa de Comerç Verd, la campanya de consum conscient #JoSocCoco (Premi Europeu de Prevenció de Residus 2018) i el projecte de reducció de malbaratament alimentari Pont Alimentari i Remenja'mmm. També coordina propostes normatives i fiscals en matèria de gestió de residus municipals i consum responsable.

Notes

3. Vegeu la campanya “Salut de plàstic” de Rezero: <http://ow.ly/HoHX50CLey5>.
4. Directiva 2019/904 relativa a la reducció de plàstics d'un sol ús: <http://ow.ly/8hWs50CLeux>.
5. Vegeu la campanya “Nou període” de Rezero: <http://ow.ly/79ii50CLeBj>.
6. <http://ow.ly/e3NN50CLeEe>.
7. <http://www.bibliodecoses.cat/>.

Cap a la societat de residu zero

Deia Abraham Lincoln que la millor manera de predir el futur és crear-lo, i la història ens mostra que l'únic que separa la utopia de la realitat és la voluntat política. Quan una ciutat fa seu el residu zero, es compromet amb aquest objectiu pragmàtic i visionari, local i global. Es fuig de la culpabilització intencionada de la ciutadania per la mala separació dels residus i se la capacita com a agent de canvi del sistema productiu.

Per redissenyar la nostra relació amb els recursos, les ciutats han de fer efectiva la reducció. Un aspecte essencial és la desplastificació de l'alimentació. D'una banda, per la reducció de la càrrega tòxica dels productes de consum que, tal com va denunciar la campanya Salut de Plàstic,³ suposa un perill per la salut de les persones. Garantir la desplastificació en entorns escolars i gestants ha de ser prioritari. D'altra banda, en línia amb el nou marc normatiu europeu, s'ha acabat el temps dels envasos de plàstic d'un sol ús.⁴ Els gots de cafè per emportar o les safates, les ampolles o les bosses d'un sol ús són només alguns exemples que es poden reemplaçar amb solucions que no generin residus, com poden ser les mascaretes reutilitzables en cas de pandèmies com la que vivim.

A les ciutats, el malbaratament alimentari es pot reduir amb formació, incentius i polítiques adequades de contractació en menjadors, restaurants, hotels i llars.

La reutilització i preparació per la reutilització no suposa tan sols un estalvi de recursos i d'energia, és també una important font de creació d'ocupació digna. Les ciutats hauran de jugar un paper clau per promoure l'ús i l'accés a begudes i altres productes en envasos reutilitzables (a esdeveniments festius, centres i espais públics, etc.). També caldrà facilitar la implantació de sistemes de reutilització per

---

La reutilització i preparació per la reutilització no suposa tan sols un estalvi de recursos i d'energia, és també una important font de creació d'ocupació digna.

a bolquers i la disponibilitat de botigues locals d'articles higiènic i mensuals reutilitzables que no generin residus ni toxicitat.⁵

Pel que fa als productes electrònics, els mobles o la roba, és clau fomentar les tasques de reparació i reutilització en botigues de segona mà o per mitjà d'activitats de reutilització en espais físics⁶ i virtuals.

Utilitzar el poder adquisitiu de la contractació pública per canviar el mercat, establir bancs de materials i facilitar la reproducció arreu de la ciutat d'iniciatives com la Biblioteca de les Coses⁷ són altres formes d'evitar que es generin residus a la ciutat.

Redissenyar el sistema de recollida selectiva

El reciclatge és molt important, però és només una peça de l'engranatge. Les ciutats han de redissenyar de dalt a baix el seu sistema de recollida selectiva. Actualment es troben lluny de poder assolir els objectius que marca la Unió Europea. Resulten molt preocupants els baixos nivells de recollida de brossa orgànica, malgrat que representa la meitat de les nostres deixalles. Sens dubte, aquesta ha de ser la fracció prioritària i central de la política municipal, que ha de permetre, també, la retirada d'instal·lacions de tractament finalistes de les ciutats i d'arreu.

Una altra situació que cal resoldre és la disfunció i ineficiència de l'actual sistema de gestió d'envasos lleugers que, després de més de dues dècades de funcionament, suposa un malbaratament insostenible de recursos naturals i un sobrecost pels ens locals, que estan assumint elevats costos econòmics per mitigar un problema que ni ells ni la ciutadania no han generat.

Les ciutats han de començar a aplicar sistemes més eficients, com les recollides porta a porta, els contenidors tancats i els Sistemes de Dipòsit, Devolució i Retorn (SDDR). Amb el mateix objectiu, urgeix

la reconversió del contenidor groc d'envasos en un contenidor de materials efectivament reciclables.

Les ciutats han d'implantar instruments de fiscalitat ambiental que facin visibles els costos econòmics i

---

Les ciutats han d'implantar instruments de fiscalitat ambiental que facin visibles els costos econòmics i ambientals de la brossa.

ambientals de la brossa, com les taxes de recollida de residus, i que incentivin la prevenció i la participació en les recollides. També han d'impulsar altres mesures per promoure els envasos retornables, la venda a granel, la producció ecològica i mesures de compliment de la responsabilitat ampliada del productor.

Els sistemes de tractament finalista, com els abocadors o les incineradores, han de retirar-se a mesura que disminueixi la generació de residus i augmentin els índexs de reutilització i reciclatge.

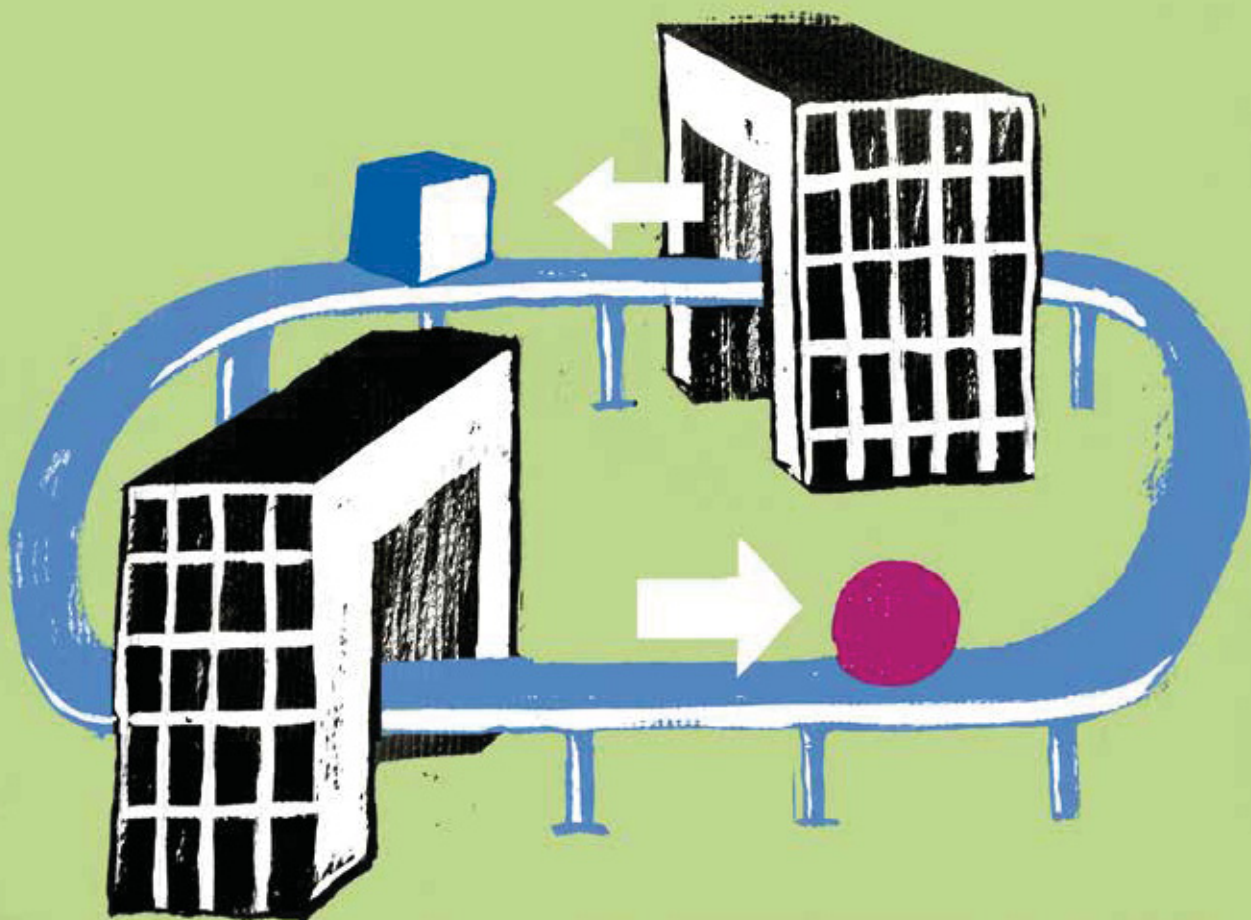
Donat el canvi constant de la demografia, en moltes ciutats s'ha de posar èmfasi en l'educació ambiental i proporcionar a la ciutadania els recursos per guiar el compromís amb el residu zero, així com establir espais de participació democràtica i transparent.

En aquest context, les grans ciutats mai estaran tan legitimades per portar a terme accions transformadores, progressistes, valentes i ecofeministes com ho estan avui, perquè són elles qui han de donar resposta a l'emergència climàtica. Sabem, però, que pel camí les ciutats hauran d'entrar fortament en disputa amb els poders, les forces i les inèrcies del model actual, i també sabem que en el front climàtic no hi ha haurà *nova normalitat* ni *segones oportunitats*.

**Imaginar futurs
emergents per a
les bioregions
i les seves ciutats**
Tomás Díez

Les urbs són un sistema viu en si mateix que depèn d'altres sistemes vius que no basen el seu propòsit en servir l'ésser humà. Des del disseny, i la seva relació amb la tecnologia i la biologia, hem d'imaginar com intervenir a les ciutats, en col·laboració amb els agents i els sistemes que les fan possible.

Les urbs són un sistema viu en si mateix que depèn d'altres sistemes vius que no basen el seu propòsit en

Els principals problemes del món són el resultat de la diferència entre com funciona la natura i com pensa la gent
Gregory Bateson, antropòleg i lingüista britànic.

Les ciutats tornen a ser un objecte d'obsessió al segle XXI. Durant generacions, arquitectes, dissenyadors, urbanistes, enginyers, sociòlegs, economistes, polítics i organitzacions hem centrat les nostres energies en imaginar i crear un "nou model" de ciutat: verda, sostenible, circular, intel·ligent, oberta i humana, per anomenar alguns adjectius emprats en aquesta cerca; i en imaginar noves relacions entre allò natural i allò artificial, la biologia i la tecnologia, o la religió i la ciència.

Vista la seva complexitat i interdependència amb altres sistemes tecnològics i biològics, les ciutats no es poden considerar objectes en si mateixes, i tampoc independents o autosostenibles, ja que són xarxes complexes de relacions i interdependències multiescalars. Les formes de vida no humana i els humans (com a individus i comunitats) som els qui teixim les relacions entre la ciutat i els sistemes que fan possible la seva existència. Aquestes relacions es manifesten especialment en les lògiques de producció i consum humanes, accentuades especialment a partir del segle XV després de l'ocupació de les Índies orientals i occidentals per part d'Europa i la subsegüent apropiació de recursos naturals i dominació cultural. Aquestes dinàmiques ens han portat a convertir el planeta en una mina industrial alimentada amb un petroli ficticiament barat, amb cadenes de subministrament i distribució controlades a partir de la militarització de territoris i amb noves formes d'esclavitud per garantir una mà d'obra ficticiament barata i perpetuar així dependències econòmiques entre classes.

Gràcies a l'accés a una extensa font de recursos naturals nous, extrets de comunitats natives locals per satisfer la creixent demanda de consum, Europa va arribar a un dels períodes més rics de la seva història, obrint així les portes al Renaixement i, com a conseqüència, a la Revolució Industrial. Paradoxalment, els processos de conquesta i els progressos tecnològics també van comportar disrupcions internes. El model productiu depenia principalment dels artesans que solien treballar i viure al mateix lloc a les ciutats de l'Europa medieval, capaces de produir internament i en territoris locals. Això no obstant, les màquines van canviar els processos de producció i manufactura, i els nous territoris conquerits van augmentar els subministraments.

Durant diversos períodes de convergència tecnològica i colonització, progressos de la tècnica com la impremta i la navegació van donar pas a la màquina de vapor i al telègraf, seguits de les comunicacions sense fil, de les cadenes de muntatge i de l'exploració d'una nova font d'energia, el petroli, ja a principis del segle XX. El

Tomás Díez. Director del Fab Lab Barcelona de l'Institut d'Arquitectura Avançada de Catalunya (IAAC), coordinador global de la Fab Academy i director de projectes europeus a la Fab Foundation. És tutor de Disseny al Royal College of Arts de Londres i cofundador dels projectes Smart Citizen i StudioP52, tots dos a Barcelona. Treballa com a col·laborador en el desenvolupament de la xarxa mundial de Fab Lab amb l'MIT i la Fab Foundation. Llicenciat en Urbanisme i Sociologia per la Universitat Simón Bolívar (Caracas, Veneçuela), diplomad en Treball Social per la Universitat de La Habana (Cuba), màster en Arquitectura Avançada per l'IAAC i diplomad en Fabricació Digital al programa pilot "Com fer gairebé qualsevol cosa", ofert per l'MIT Center for Bits and Atoms el 2008, any zero de la Fab Academy.

petroli i els progressos de la indústria militar van donar pas a ordinadors connectats a escala global gràcies a internet. Les tecnologies digitals han canviat gairebé tot el que fem en combinar uns i zeros per codificar missatges, vídeos, fotografies, transferències bancàries i objectes físics,

---

Les tecnologies digitals han canviat gairebé tot el que fem en combinar uns i zeros per codificar missatges, vídeos, fotografies, transferències bancàries i objectes físics.

i han transformat novament el disseny i la producció.

Amb la combinació de realitats físiques i digitals, el disseny té un paper fonamental per canviar la forma en què vivim, treballem i juguem a les ciutats. És des del disseny i la seva relació amb la

tecnologia i la biologia des d'on hem d'imaginar com intervenir a les ciutats, en col·laboració amb els agents i sistemes que les fan possible. Les ciutats no es poden entendre des de lògiques antropocèntriques, ja que són un sistema viu en si mateix que depèn d'altres sistemes vius que no basen el seu propòsit en servir l'ésser humà. Cal entendre els processos de canvi com una evolució entre espècies, biològiques i sintètiques, humanes, artificials i naturals.

Dominació i manipulació de l'entorn

L'espècie humana ha desenvolupat la capacitat de canviar la morfologia d'entorns naturals per donar pas a la urbanització i configurar d'aquesta manera noves relacions entre sistemes biològics i tecnologia. De la mateixa manera, ha fet servir aquestes relacions per a la dominació i la manipulació de l'entorn amb la finalitat de generar un progrés que, des d'una perspectiva antropocèntrica, es mesura des de fa dècades a través del creixement econòmic. Per garantir els subministraments que avui requereixen els assentaments urbans és necessària la construcció d'infraestructures complexes, basades en principis colonitzadors, extractius i lineals pel que fa a les matèries ecològiques que les configuren. Per produir artefactes tecnològics com els *smartphones*, elaborar hamburgueses australianes a Barcelona, fabricar roba excessivament "barata" o construir cotxes elèctrics que es condueixen sols calen energia, recursos naturals com l'aigua, o l'explotació del sòl per l'agricultura o la mineria. El ritme actual de producció i consum d'aquests productes fa inviable la coexistència de l'ésser humà amb altres espècies; a més, posa en perill l'equilibri climàtic, el qual és necessari per l'existència de la vida i s'ha mantingut durant milers d'anys de forma natural sense la intervenció de l'espècie humana.

En els últims dos segles hem perfeccionat els sistemes de moviment d'àtoms, a escala planetària, en forma de matèries primeres, per mitjà de fonts d'energia associades a combustibles fòssils; també hem transformat aquestes matèries en béns de consum, gràcies a processos industrials que provoquen emissions elevades i una gran generació de residus. Aquest model econòmic, que es basa en el creixement infinit

mitjançant l'ús de recursos naturals suposadament infinits, prioritza els beneficis econòmics per davant de prendre cura dels sistemes biològics i socials. Però, en realitat, la mà d'obra, l'energia i les matèries primeres associades a la major part dels productes que consumim no són barates, perquè els seus impactes ambientals i socials no es calculen dins dels costos reals de cap producte o empresa. Aquests impactes seran assumits per les futures generacions com un crèdit que mai no van signar.

Sota aquest model econòmic lineal, la morfologia i les dinàmiques urbanes s'han desenvolupat amb lògiques econòmiques principalment neoliberals, al voltant d'infraestructures per al moviment d'àtoms (aeroports, ports i carreteres), amb productes com automòbils, camions, trens o avions, ja que la major part del desenvolupament del coneixement i dels progressos del segle xx es van concentrar en aquestes tecnologies. Les ciutats són les responsables de la major part de les emissions de CO₂ i també concentren la quantitat de població més gran del planeta. Aquests impactes seguiran incrementant-se, de manera que cal imaginar i posar en pràctica un model econòmic de ciutat que sigui

---

La fabricació i la producció locals podrien augmentar la resiliència dels ciutadans i recuperar la capacitat de satisfer les necessitats de les comunitats per elles mateixes.

regeneratiu respecte als sistemes dels quals depèn; que permeti la diversitat cultural en relació a la generació i circulació de valor a escala local; que contingui en els seus principis lògiques de cura entre tots els sistemes naturals que hi intervenen, inclosos els seus habitants; i que permeti integrar, al servei de les persones, tecnologies

que interactuïn a la ciutat i a les seves bioregions, i no a l'inrevés.

La iniciativa global Fab City —nascuda entre Barcelona i Boston— pren tot això com a punt de partida per posar en marxa un model en què els àtoms, per arribar a les nostres mans i estómacs, deixen de viatjar milers de kilòmetres; al contrari, es mantenen circulant a escala local. En canvi, els bits d'informació viatgen grans distàncies arreu del planeta, gràcies a la revolució digital i les telecomunicacions, i els models de fabricació han esdevingut la clau per desenvolupar, durant les properes dècades, un model urbà centrat en el desenvolupament de les ciutats i de bioregions productives. La fabricació i la producció locals podrien ajudar a augmentar la resiliència dels ciutadans i recuperar la capacitat de satisfer les necessitats de les comunitats per elles mateixes proporcionant tecnologia que podria contribuir a:

- Impulsar la producció d'una gran quantitat d'aliments de proximitat respecte als centres urbans, reduint així el consum energètic en el transport i millorant la qualitat nutritiva dels aliments i la transparència de les cadenes de subministrament.

- Transformar el model de producció d'energia a escala global per mitjà de tecnologies complementàries de microgeneració i distribució.

- Augmentar l'ús de noves matèries primeres a partir de materials considerats com a residus, associats a l'augment de la demanda de la capacitat industrial existent a les ciutats i a les zones periurbanes.
- Reduir el moviment de materials a escala global i l'excés de producció, ja que les ciutats poden produir allò que necessiten a demanda i principalment amb materials locals.
- Repensar la infraestructura urbana necessària per proporcionar a les ciutats la capacitat de ser productives, i també per transformar el metabolisme urbà, inclosos els biodigestors, les biorefineries, les biblioteques de materials, les fàbriques flexibles i els *fab labs* com a centres d'aprenentatge i de creació de prototips.
- Desenvolupar repositoris de dissenys i noves tecnologies en codi obert per a la regeneració dels sistemes vitals naturals a les ciutats i a les seves bioregions.
- Augmentar la sobirania tecnològica de les ciutats, gràcies a l'augment de la infraestructura i la formació, amb l'objectiu de disposar d'un model d'innovació local, connectat a xarxes de coneixement a escala global.

Si volem imaginar futurs emergents per ciutats productives que puguin mantenir els àtoms a escala local en bioregions i moure bits d'informació a escala planetària, cal habilitar processos en què la urbanització pugui esdevenir restauradora, regenerativa i productiva, per tal de reconfigurar les relacions entre les espècies i les formes de vida que fan que sigui possible pensar, llegir o escriure i passar per l'experiència de viure.

Referències bibliogràfiques

Díez, Tomás, "Personal Fabrication: Fab Labs as Platforms for Citizen-Based Innovation, from Microcontrollers to Cities", *Nexus Network Journal* 14, pàg. 457–468 (2012), <https://link.springer.com/article/10.1007/s00004-012-0131-7>.

Díez, Tomás i Tomico, Óscar, "Master in Design for Emergent Futures", Fab Lab Barcelona at IAAC Education Programs (2020), <https://fablabbcn.org/education/master/master-in-design-for-emergent-futures>.

Gershenfeld, Neil, *Designing Reality. How to Survive and Thrive in the Third Digital Revolution*. Basic Books, 2017.

Papanek, Victor, *Design for the Real World*. Academy Chicago Publishers, 1972.

Patel, Raj i Moore, Jason W., *A History of the World in Seven Cheap Things: A Guide to Capitalism, Nature, and the Future of the Planet*. University of California Press, 2017.

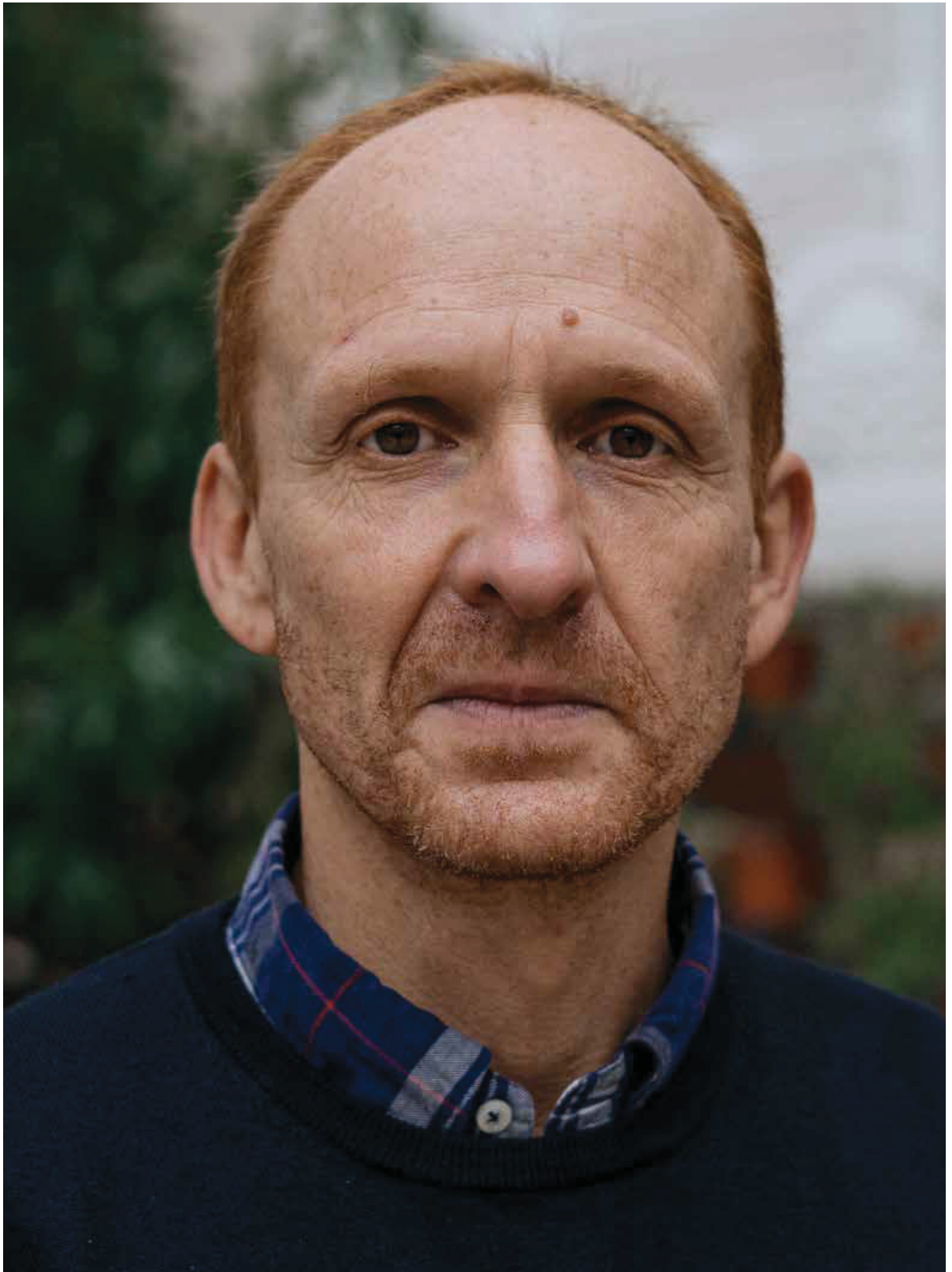
Phillips, Jonathan, "Humans as geological agents and the question of scale", *American Journal of Science* 297 (1), pàg. 98-115 (1997).

Van Newkirk, Allen, "Bioregions: Towards Bioregional Strategy for Human Cultures", *Environmental Conservation* 2 (2) (1975), <https://doi.org/10.1017/S0376892900001004>.

Wahl, Daniel Christian, "Cosmopolitan Bioregionalism", *Age of Awareness*, 2017. <https://medium.com/age-of-awareness/cosmopolitan-bioregionalism-3620b44594b>.

La pastera de la imatge superior allotjava 13 cadàvers i 168 supervivents que portaven més de 24 hores a la deriva. Un equip de l'ONG Proactiva Open Arms els va rescatar a la Mediterrània a unes 15 milles al nord de Sabratha, Líbia, el juliol de 2017. A sota, els cadàvers d'un jove i dos nadons procedents d'Eritrea que arribaven al port sicilià de Pozzallo en una llanxa d'Open Arms, el 19 de gener de 2018.

Daniel Gamper
“La pandèmia ens ha fet veure que els humans compartim l’aire i la saliva, que estem tots units”

Daniel Gamper anava per científic, però la lectura de Jean Jacques Rousseau el va fer decantar-se per la filosofia. Ha

viscut sempre a Sant Cugat, fins que fa deu anys va decidir traslladar-se a Barcelona amb la família. A casa es parlava molt del seu besavi, Joan Gamper, a qui coneixien com “l’avi”, i es respirava Barça per tots els cantons. Més que com a filòsof, li agrada definir-se com a professor de filosofia, i fa classes, ara virtuals per la pandèmia, a la UAB. La seva especialitat, la filosofia política, l’ha portat a reflexionar sobre conceptes com la democràcia i la religió. També ha traduït obres de Nietzsche, Scheler o Habermas. Amb *Las mejores palabras. De la libre expresión* ha guanyat el premi Anagrama d’Assaig 2019.

Daniel Gamper (Barcelona, 1969) és professor de Filosofia Moral i Política a la Universitat Autònoma de Barcelona i col·labora habitualment en mitjans de comunicació com el diari *Ara* o *La Vanguardia*. La seva recerca s'ha centrat en els àmbits de la democràcia, la política i la religió. Ha publicat nombrosos articles acadèmics al voltant del paper de les religions en les societats democràtiques. Una part d'aquestes reflexions les trobem recollides al llibre *Laicidad europea. Apuntes de una filosofía política postsecular* (Bellaterra, 2016). També ha reflexionat a propòsit de conceptes com la tolerància i els límits del liberalisme i ha traduït autors de referència com Nietzsche, Scheler o Habermas. En col·laboració amb el CCCB, ha entrevistat pensadors com Zygmunt Bauman, John Gray o Michael Walzer per la col·lecció *Dixit* (editorial Katz i CCCB). El seu darrer llibre, *Las mejores palabras. De la libre expresión*, va guanyar el premi Anagrama d'Assaig 2019.

Recorda el moment en què va decidir dedicar-se al món de les idees i ser filòsof? No és la típica cosa a la qual es vulgui dedicar un nen...

Quan tenim 16 anys tot és molt atzarós. En el meu cas, jo feia ciències pures i a tercer de BUP vam llegir el llibre de Rousseau *Discurs sobre la desigualtat entre els homes*, i vaig veure que a la filosofia els problemes no tenien només una resposta correcta. Això em va fascinar. I amb una certa inconsciència vaig deixar de voler estudiar química i vaig voler fer filosofia, tot i que no tenia ni idea de què era la filosofia. Bé, ni tan sols ara ho tinc molt clar... [Riu].

En tot cas, un cop la va prendre, no va rectificar la decisió.

No, el primer any m'ho vaig passar molt bé i vaig estudiar amb un entusiasme bestial. Però ara mateix tampoc em considero filòsof, sóc un professor de filosofia. Filòsof és una paraula molt grossa.

Com s'ho van prendre a casa?

Bé. Massa bé i tot. Em van respectar la decisió perquè els semblava que tenia les coses molt clares, però en realitat no en tenia ni idea... [Riu].

L'ambient familiar en què va créixer es podria considerar intel·lectual o propici per a la cultura? Quins llibres hi havia a la biblioteca familiar?

A casa hi havia llibres. La meva mare i el meu pare sempre estaven llegint. El meu pare era aficionat a la novel·la bèl·lica i als assajos sobre la Segona Guerra Mundial, suposo que per un tema generacional, ja que durant la Guerra Civil, quan era un nen, va ser a Alemanya. La meva mare llegia de tot: *best-sellers*, novel·la romàntica i també negra. I d'ells se'm va quedar aquest gest que, quan tens una estona, agafes un llibre. Però no era un ambient especialment intel·lectual. El meu pare em continua dient: "Això que escrius deu estar molt bé, però no entenc res!".

Recorda algun llibre que el marqués especialment de petit?

Jo llegia *Los Cinco*, el *Tintín* en còmic, *Els Hollister*. A l'escola ens feien llegir molt, i a més ens feien llegir el diari, cosa que em va educar molt. Cada dia un de nosaltres havia de llegir les notícies de la premsa, i això era un exercici molt interessant.

A quina escola va anar?

L'escola Tagore de Sant Cugat, una escola catalanista que després va desaparèixer. I a primer de BUP un professor va llegir un dia un conte

de Cortázar, *La señorita Cora*, a la classe. I va ser magnífic, meravellós. Llavors vaig començar a llegir els autors sud-americans, Cortázar, Borges, perquè tenia un amic argentí que em feia de guia de lectura, i després els europeus. No va ser fins molt més tard que no vaig començar a llegir literatura catalana i en català. I quan llegeixo les *Memòries* de Sagarra amb 35 anys penso: quina meravella entendre-ho perfectament! Tots els referents, la llengua... Perquè si no, sempre estàs salvant distàncies culturals i lingüístiques...

Parlant de distàncies culturals: quin pes ha tingut el seu cognom en la seva vida? Ser un besnét del fundador del Barça deu marcar d'alguna manera...

“Parlo de futbol molt més del que voldria. Veig el futbol com una cosa molt tribal.”

Sí, hi ha molta gent amb la qual bàsicament només parlo de futbol. Jo parlo de futbol molt més del que voldria. Veig el futbol com una cosa

molt tribal: m'agrada parlar-ne amb els que són del Barça i que pensen exactament el mateix que jo. [Riu].

Ha, ha, ha. No li agrada el contrast d'idees en el futbol?

No, no hi ha contrast d'idees, hi ha una ortodòxia, la coneixem uns quants, i jo parlo amb aquests. Però vaja, és un cognom que et dona entrada a molts llocs, perquè el Barça pesa molt.

Quan pren consciència que és el besnét del fundador del Barça?

Se'n parlava bastant a casa. Nosaltres li dèiem “l'avi”, perquè era l'avi del pare. El pare no el va conèixer perquè va morir jove, l'any 1929. El meu pare ara té 86 anys. Va néixer el 1933. Ell no anava molt al camp, va deixar d'anar-hi després de Kubala perquè el futbol que li agradava era el d'aquella època, quan es jugava amb cinc davanters. Però sí que anàvem al Trofeu Gamper i a algun partit, on vaig tenir alguna mena d'epifania.

I com es vivia el futbol a casa?

Jo el que recordo és que quan hi havia un penal contra el Barça, el meu pare se n'anava al dormitori i ja no tornava a sortir. [Riu]. Perquè el veritable culé no veu mai el Barça; després en parla, però, i el critica molt. Però no el mira.

Què li ha semblat tot el que ha envoltat la mort de Maradona?

Jo em vaig formar en el futbol amb Maradona. Vaig començar amb Schuster a l'estadi, i quan va arribar Maradona vaig veure tots els partits. Vaig ser-hi el dia que el Goikoetxea el va lesionar, a la final del Bernabéu on es van pegar amb els de l'Athletic de Bilbao, a la final de Saragossa que van guanyar contra el Madrid amb aquell gol de Marcos al final del partit... Aquell va ser per mi el partit definitiu on vaig entendre que el futbol era molt *guai*... Però la reacció amb Maradona...

David Miró, entrevista

Clara Soler Chopo, fotografia

Ja sé que en el futbol és “Déu”, però em sembla que fem el ridícul quan traiem l’esport de l’àmbit tribal i comencem a donar-li més significat del que té.

Vostè va escriure un article sobre Nàpols i Maradona a la revista *Panenka*.

Sí, tots dos estaven predestinats a trobar-se. Nàpols i Maradona són iguals, i aquella conjunció va crear un fenomen estratosfèric que aquí no s’hauria pogut donar en cap dels casos. La meva dona és napolitana i vaig poder fer un reportatge sobre totes les capelletes i llocs de culte a Maradona que hi ha a Nàpols. A sota de casa de la meva dona, per exemple, hi ha un bar on diuen que tenen un cabell de Maradona i la gent el va a veure. I la icona Maradona és fantàstica perquè era molt fotogènic, això diuen els experts en imatge. Maradona és molt més fotogènic que Messi.

Aquest tipus de persones s’expressen a través del futbol millor que amb les paraules?

No crec que quan juguen s’estiguin expressant, és una altra cosa. Ni tan sols ho controlen. El futbolista no sap ni què fa ni com ho fa, simplement li surt. És com un esdeveniment, i ell és com un instrument a través del qual succeeix. Passa amb Messi, del qual sóc devot.

S’han trobat alguna vegada?

Una vegada li vaig fer entrega del Trofeu Gamper. Suposo que ell està acostumat a ser mirat d’una determinada manera, i per tant ell et mira fixament als ulls, de manera que tu et sents estimat per ell, com si hi hagués una connexió. I li vaig dir gràcies, que és l’únic que li pots dir.

Vostè és actualment professor de Filosofia Moral i Política a la UAB. Com fa les classes? Virtuals?

Sí, però ni ells estan a gust, ni jo tampoc. No és una experiència docent satisfactòria. No saps si t’escolten o no perquè no els veus, tenen la pantalla apagada. A classe pots veure qui està atent i qui no, si segueixen el fil, i pots cridar o renyar-los, però ara no. També els planyo a ells.

Com va viure els mesos de confinament més durs, de març i abril?

Tancadíssim a casa amb la família. Vam aconseguir estar molt bé perquè ens vam preparar i seguïem una rutina, fent exercici, etc. L’únic de nosaltres que, de tant en tant, perdia els estreps i el bon humor era jo. Sense mi, segur que haurien estat millor. [Riu].

La pandèmia ha portat les institucions democràtiques a imposar unes restriccions de drets molt importants amb l’argument que és l’única manera de frenar el virus. Com ha vist aquest xoc entre llibertat individual i seguretat col·lectiva?

“La pandèmia té aquesta mena de solidaritat paradoxal, aquest cuidem-nos, però sense espai públic, perquè el que era solidari era no apropar-se al proïsme.”

Poc després de començar el confinament, vaig deixar d'informar-me. Els primers deu dies vaig llegir de tot, fins i tot un amic em passava diaris estrangers, però de sobte vaig aturar-me i vaig llegir Tolstoi. Em vaig protegir una mica de tota aquesta informació i vaig decidir no reflexionar-hi massa. Si llegeixes el llibre de Foucault *Vigilar i castigar*, no hi ha gaire diferència amb el que va succeir. El somni de la utopia autoritària, realitzat: els carrers buits, tothom a casa. Es pot llegir així, però també a través d'aquesta mena de solidaritat paradoxal, aquest cuidem-nos, però sense espai públic, perquè el que era solidari era no apropar-se al proïsme. No crec que sigui especialment excepcional, perquè hi ha hagut altres pandèmies. Vaig llegir el *Diari de l'any de la pesta*, de Daniel Defoe, però vaig parar perquè no em volia obsessionar.

Per primera vegada, hem vist les administracions desbordades, incapaces de donar resposta a la crisi. Creu que això tindrà un impacte a llarg termini?

D'una banda, hi ha hagut una obediència molt clara. Si exercir el poder significa aconseguir que la gent faci una cosa que preferiria no fer, s'ha exercit molt bé. Després és inevitable equivocar-se, i molt, en aquesta situació. No hi hagut ningú que no s'hagi equivocat. Ho demostra el fet que no és una situació que es pot resoldre d'una manera que diguis: que bé ho ha fet aquest govern. Els únics que ho van fer bé van ser els xinesos, com a mínim ho poden vendre així, tot i que, com que són opacs, no se sap ben bé. Però és evident que, quan més autoritàri siguis i menys llibertats reconeguis a la gent, més fàcil serà gestionar una crisi com aquesta.

Aquesta és una altra paradoxa, no? Que la millor manera de fer front a la pandèmia sigui amb un sistema autoritàri...

És que la millor manera d'ordenar una societat és mitjançant la repressió, les armes i el poder autoritàri. La democràcia és desordre, és conflicte, és discrepància. I hem decidit viure-hi perquè valorem les llibertats individuals, però no perquè valorem l'ordre.

“El polític ha de triar de quina manera es vol equivocar. I s’equivocarà menys el que creï menys dany, però el dany no el veurem fins d’aquí a molts anys.”

Hi ha hagut un cert discurs al voltant de si la crisi l’havien de dirigir els científics, però ells no poden decidir-ho tot, no? També hi ha decisions que són polítiques. Per exemple, el grau de mortalitat que estem disposats a assumir per no destruir l’economia.

Òbviament, els polítics no poden descarregar la decisió en els científics. En una tecnocràcia, això se soluciona millor, perquè els governs tècnics poden prendre decisions que els altres no poden. Quan [Mario] Monti decideix allargar l’edat de jubilació a Itàlia, ho pot fer perquè ningú no l’ha triat ni pensa presentar-se a les eleccions, tot i que al final sí que s’hi va presentar. En una democràcia, els tècnics, els científics, han de ser assessors, però no poden ser els que prenen les decisions. I l’habilitat dels polítics està en saber triar els assessors. En aquesta situació, el polític ha de triar de quina manera es vol equivocar. I s’equivocarà menys el que creï menys dany, però el dany no el veurem fins d’aquí a molts anys. Perquè fins d’aquí a molts anys no veurem si, per exemple, s’ha incrementat la mortalitat a causa de la pobresa.

El balanç de la gestió que s’està fent ara no es podrà fer del tot fins d’aquí a cinc o deu anys?

Sí, d’aquí a deu o quinze anys començarem a tenir estadístiques fiables de tot el que ha passat. Mentrestant, hi haurà eleccions i governs que cauran. Però hem de tenir en compte que la gent vota per emocions i sensacions, i no tant perquè tinguem una idea clara sobre què ha succeït.

Donald Trump ha estat a punt de guanyar les eleccions amb una gestió molt qüestionable de la pandèmia als Estats Units.

Si la gestió és qüestionable o exitosa també dependrà de la forma d’informar-se de la gent, de la capacitat dels mitjans de fer arribar informació veritable. Tinguem en compte que Trump, més que emetre *fake news*, denunciava que el que deien els mitjans eren notícies falses, de manera que desprestigiava el gremi periodístic i creava la sospita que qualsevol notícia pot ser falsa o certa. Per això, encara que tinguis unes estadístiques que demostrin que la gestió ha estat nefasta, ells diran que són “fets alternatius”.

Al seu llibre *Las mejores palabras. De la libre expresión* (premi Anagrama d’Assaig 2019), vostè escriu: “Se ha consolidado una nueva libertad, la de afirmar y negar simultáneamente la misma cosa, la de contradecirse y decir cualquier cosa”. Ja no ens podem refiar ni de les paraules? No hi ha manera de discernir què és veritat i què no?

“Avui en dia no hi ha conversa, hi una olla de grills, hi ha monòlegs, crits, imatges, emoticones, signes exclamatius que suggereixen molt però no acaben de dir massa res.”

Bé, el que deia Plató dels sofistes ja era això: vosaltres ensenyeu la gent a parlar sobre qualsevol cosa, amb independència que sigui veritat o mentida, perquè del que es tracta és de persuadir. Això forma part de la política, també ho diu Hannah Arendt. La veritat i la política són

dos camps del coneixement diferents, dues epistemes diferents. La primera diu si plou o no plou, són fets determinables, mentre que la política es mou en l'àmbit de la persuasió, de la retòrica, de la sofística... una mica del tot s'hi val.

Però el ciutadà hauria de disposar d'una mínima veritat compartida per poder prendre bones decisions polítiques, no?

És probable que les xarxes socials hagin agreujat la creació de bombolles on cadascú escolta allò que el reafirma en les seves pròpies idees. Això ho explica molt bé Habermas a *Historia y crítica de la opinión pública*. Als cafès es comencen a discutir assumptes nacionals i després els diaris creen una conversa, però la conversa pressuposa l'existència d'alguna cosa en comú, encara que sigui només la voluntat d'entendre's, però també l'existència d'un espai compartit, de problemes comuns. Avui en dia no hi ha conversa, hi una olla de

grills, hi ha monòlegs, crits, imatges, emoticones, signes exclamatius que suggereixen molt però no acaben de dir massa res. I això ho hem vist durant el procés a Catalunya: el poder de les imatges per inclinar l'opinió pública cap a una banda o una altra.

En aquest cas, una mateixa imatge es descodificava de forma diferent per uns i altres. Les imatges de les càrregues de l'1-O, per exemple.

Sí, et deien: mira aquesta foto. No n'hi ha prou de mirar la foto, vull que me la interpretis. Això que una imatge val més que mil paraules no és veritat.

On uns veien repressió, altres veien un aixecament tumultuós.

Sí, però s'hauria de veure què va passar el dia abans. I l'any abans? Aquella imatge, sense una interpretació, no és res. És un estímulo com quan vas llegint el *timeline* del Twitter, que estàs sent travessat per emocions molt potents: t'indignes, t'entristeixes, t'alegres. Ho veus al tren, com la gent va somrient, que li va canviant la cara. I al final quedes com empudegat. Què m'ha passat en aquests vint minuts? Doncs m'ha passat de tot. M'he entristit i m'he indignat, i a més a més he contribuït a l'entristiment i a la indignació d'altra gent perquè he fet *retuits* i *likes*. Buf! Vull la vida normal!

Té xarxes socials?

Tinc Twitter, però l'utilitzo només una mica quan vull difondre alguna cosa que he fet. I no el porto al telèfon. Només el miro a l'ordinador una hora al dia. Penso que el millor seria no tenir-ne, però també m'agrada veure que hi ha algú que m'escolta.

Això li passa a tothom, no? Hi ha un cert exhibicionisme i també la necessitat de sentir-se reconegut per la resta.

Sí, sí, el que passa és que jo vaig amb moltíssima cura. L'altre dia estava amb el meu fill i li vaig dir: "Va, que vull *tuitejar* això que he publicat

---

"Jo puc estar 45 minuts per decidir una frase per fer un *tuit*. Vull tenir en compte tants factors, com s'interpretarà això o allò, m'ho penso tant, que al final no escric gairebé mai."

a l'ARA, però acompanyat d'un text". I ell: "Ui, a veure quan acabes". Jo puc estar 45 minuts per decidir aquella frase, perquè no sé escriure un *tuit*, sóc incapaç. Vull tenir en compte tants factors, com s'interpretarà això o allò, m'ho penso tant, que al final no escric gairebé mai.

Com ha viscut l'experiència d'una ciutat sense turistes, una ciutat on, per primera vegada, es podien sentir les campanes d'una església, el cant dels ocells o fins i tot el silenci?

“El campí qui pugui o el tots contra tots és una descripció errònia. No és que sigui èticament indesitjable. És que no és veritat. I la pandèmia demostra que compartim el mateix destí.”

Bé, jo soc de Sant Cugat i visc a Barcelona des de fa deu anys. Sempre hi he vingut a passejar, i a mi m'agrada passejar per Barcelona. És una ciutat que no me la miro com un d'aquí, sinó que encara me la miro amb un cert estupor i com si estigués de visita. Però fa patir, perquè s'ha

fet una aposta pel turisme molt forta, no sé què ha fet que aquesta ciutat depengui tant d'aquests ingressos, no sé si ha estat una decisió conscient o simplement ha passat. Jo no vull fer el discurs romàntic de “la ciutat per als barcelonins”. Òbviament, m'agrada més passejar per la Rambla ara que abans. De fet, abans ni hi anaves, i ara resulta que és bonica i no te'n recordaves. Tampoc és que sigui espectacular, està molt bé, però darrere de tots els locals tancats, les persianes abaixades, hi ha pobresa, malestar social... Si t'ho jugues tot a una carta com la del turisme, després es demostra la fragilitat del model, perquè en qualsevol moment pot succeir la catàstrofe.

Aquesta és la gran lliçó de la pandèmia per a vostè? La fragilitat de l'existència humana?

La idea és la interdependència. De què ens hem adonat? Doncs que compartim la saliva, i no cal que et morregis amb algú per fer-ho. Compartim l'aire i compartim la saliva, estem tots units, ens necessitem els uns als altres, no estem sols. La idea de Hobbes és falsa. Això ho va explicar molt bé Judith Butler al CCCB: com se li acut a algú explicar que el món és un lloc on hi ha uns senyors que es detesten els uns als altres i que tots competeixen pel mateix. Aquests senyors, quan eren nens, tenien algú que els cuidava. Aquesta és la relació principal. El campí qui pugui o el tots contra tots és una descripció errònia. No és que sigui èticament indesitjable, és que no és veritat. I la pandèmia demostra que compartim el mateix destí, de la mateixa manera que compartim la saliva o aquestes gotetes dels aerosols. Resulta que tu vas al súper i quan en surts portes una part microscòpica de la senyora que estava a l'altre passadís. Estem enxarxats. I això farà que, quan això s'acabi, molta gent segueixi portant mascareta perquè dirà que no vol compartir la saliva amb els altres.

Vostè se la traurà, la mascareta?

El dia que diguin que ens la podem treure, me la trauré, òbviament! És que és molt incòmoda, és desagradable. Jo no sé quina cara tens tu. Ens hem conegut així, i a ella també [Clara Soler, la fotògrafa], ens acomiadarem així i no tinc ni idea de quina cara teniu. I darrerament he fet amics a qui no reconeixeria sense la mascareta.

Las mejores palabras.
De la libre expresión
Anagrama, 2019

Laicidad europea. Apuntes de filosofía política postsecular
Edicions Bellaterra, 2016

Barcelona, talent col·lectiu per a la reactivació

Félix Ortega

Barcelona és una ciutat resilient, oberta i permeable als canvis. Ho ha estat en els seus 2.000 anys d'història, quan ha afrontat cada crisi amb innovació, connexions i creixement. La covid-19 no ha de ser obstacle per posicionar la ciutat en el mapa de les grans urbs. I s'ha de fer comptant amb tots els agents socials, locals i foranis, amb actuacions positives que impactin en conjunt sobre l'economia.

La pandèmia ha sacsejat el món i les seves conseqüències han afectat de ple l'economia global i, de retruc, la gestió de les ciutats. Des que, a finals de febrer, s'anunciés la cancel·lació del Mobile World Congress a Barcelona, la situació d'emergència a la capital catalana i els seus efectes immediats a la vida de les persones han resultat indefugibles. Som davant una crisi sanitària sense precedents en els darrers 100 anys que ha colpejat amb especial virulència les economies del sud d'Europa.

En aquest context, els indicadors de referència a Barcelona són actualment pèssims. Una caiguda del producte interior brut del segon trimestre del -19,8% en termes interanuals, la contracció més intensa de la sèrie històrica disponible. Pel conjunt del 2020, l'efecte de la pandèmia pot suposar, segons els escenaris estimats per l'Oficina Municipal de Dades, un decreixement entre el -9,5% i el -11,4% del PIB. Dades millors que les del conjunt de Catalunya i Espanya, però per sota de les de la Unió Europea. En un escenari optimista, el 2021 l'economia iniciaria la seva reactivació, amb un creixement anual del 6,4%. Però aquestes previsions estan subjectes a un grau elevat d'incertesa: l'evolució de l'activitat dependrà críticament de factors com el grau de contenció de la crisi sanitària i la intensitat i eficàcia de les mesures de política econòmica per mantenir els llocs de treball i el teixit productiu.

L'atur registrat ha augmentat el darrer any, amb una xifra el mes d'agost de 23.644 persones a Barcelona (un 35% més que abans de la covid-19) i de moment els expedients de regulació temporal d'ocupació (ERTO) han contingut aquesta xifra. Els sectors més potents de la nostra economia, especialment el comerç, el transport i l'hostaleria, pateixen una caiguda intensa de l'activitat, al voltant del 30%, mentre que la indústria i els serveis, lleugerament per sota del 20%. I encara més: s'ha destruït aproximadament un 10% del teixit empresarial. El setmanari *The Economist* ho va titular "L'economia del 90%". En el millor dels escenaris, la recuperació arribarà a mitjans del 2021; en el pitjor dels possibles, la reactivació no es notará fins el 2023.

Recuperem les certeses

A la vista de les dades, com hem de combatre aquest escenari? Doncs apellant a les nostres fortaleses i valors, fent de la necessitat una finestra d'oportunitat. Davant les incerteses, recuperem les certeses. Sí, hem viscut altres decaigudes econòmiques de gran magnitud, l'última fa deu anys. Però Barcelona ha estat sempre exemple de superació, fent ressorgir la marca de ciutat a partir de les fortaleses del nostre ecosistema formatiu, social i productiu.

Barcelona compta amb atributs que la fan altament competitiva: és lluminosa, inquieta i diversa; té ànima i ambició, i una densitat de població que afavoreix la cohesió. Ha destacat

Félix Ortega. Director general de Barcelona Activa. És llicenciat en Dret per la Universitat de Barcelona i MBA en Gestió d'Empreses Audiovisuals per la Universitat Ramon Llull. Ha estat gerent d'Empresa, Cultura i Innovació de l'Ajuntament de Barcelona, director de Promoció Econòmica de l'Ajuntament del Prat de Llobregat i gerent de la Xarxa Audiovisual Local i de COM Ràdio, entre d'altres. En l'àmbit privat, va ser fundador i CEO de RedClash Strategic Networks, una *start-up* per a la gestió d'artistes i organitzacions creatives.

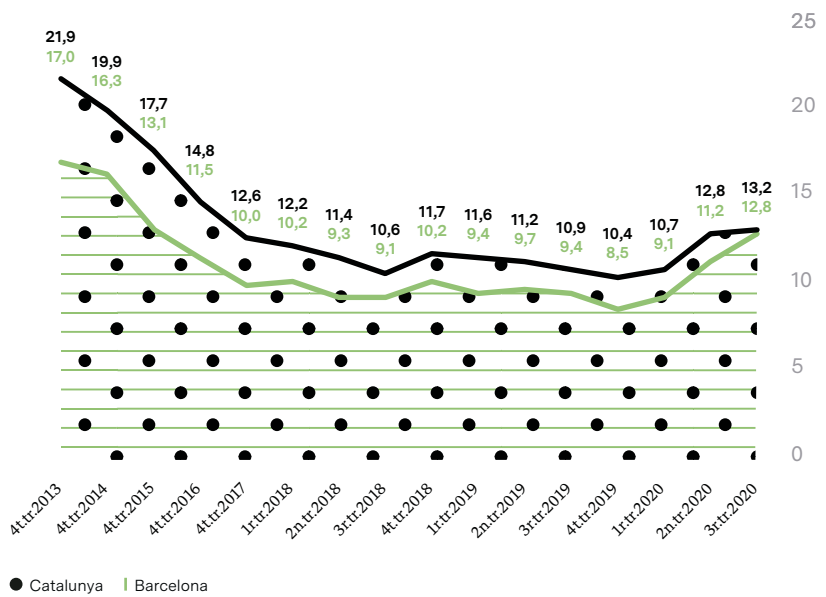
Astrid Ortiz, infografia

Atur i ERTOS en temps de covid-19

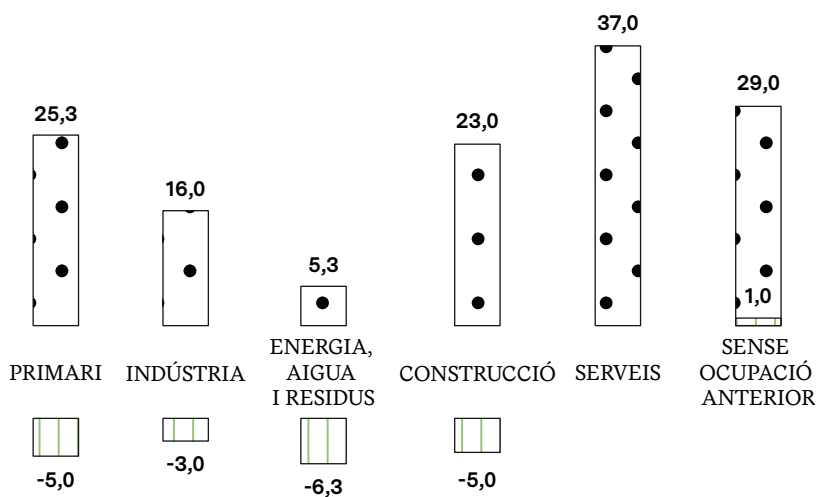
L'atur registrat el 2020 va disparar-se en tots els sectors, especialment en els serveis (37%) i per a les persones que accedien per primer cop al món laboral (29%). El tercer trimestre de 2020 s'arribava a les 91.282 persones desocupades, sense comptabilitzar els treballadors que seguien afectats per un ERTO. Més del 80% dels aturats es trobaven treballant en el sector serveis. L'atur va créixer en gairebé 20.000 persones des del febrer, abans de l'inici de la pandèmia, i en més de 23.600 en relació amb un any enrere (setembre de 2019).

Les taxes d'atur van anar a l'alça des del gir iniciat a començament d'any fins al 12,8% del tercer trimestre. La xifra de desocupats va pujar més a mesura que l'activitat econòmica es recuperava després del confinament i milers de treballadors van deixar d'estar a l'aixopluc dels ERTOS. A finals d'octubre de 2020 hi havia 22.310 empreses i 105.860 persones en ERTOS a la província de Barcelona. (En el moment de tancar la revista, només disposàvem de dades fins a octubre).

TAXES D'ATUR ESTIMAT (%)

VARIACIÓ ANUAL D'ATUR (%)

● 31 d'octubre de 2020 / 31 d'octubre de 2019 | ■ 31 de desembre de 2019 / 31 de desembre de 2018

pel seu lideratge en àmbits diversos. La creativitat, en arquitectura i urbanisme, hi té un paper important en la seva efervescència i capacitat. Així mateix, la ciutat és un espai en el qual diferents agents del món del coneixement, empresarial i social creen, interactuen i col·laboren dia rere dia.

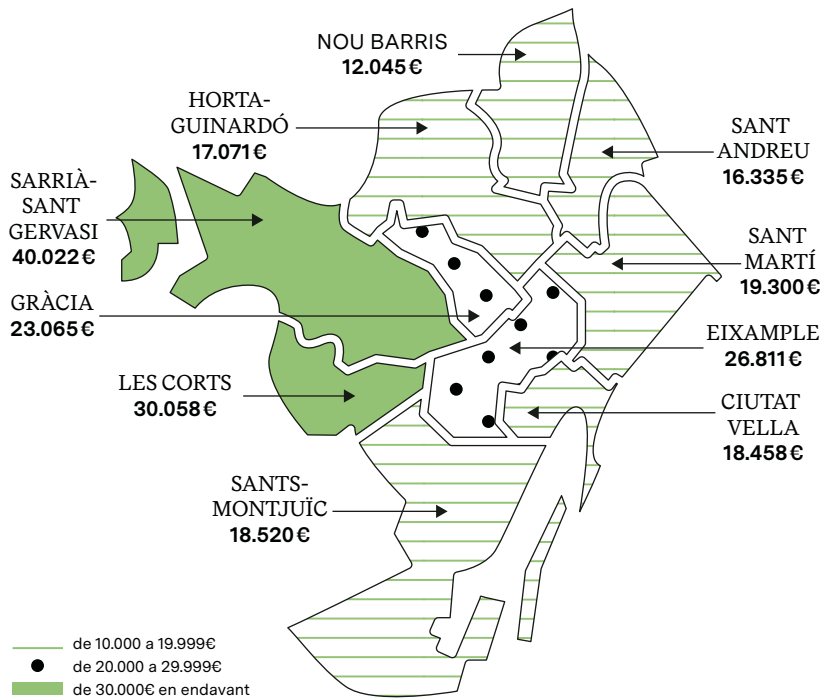
Barcelona no ha deixat mai de ser la "Ciudad de los Prodigios", tal com la va batejar l'escriptor Eduardo Mendoza en la seva novel·la, on retrata el moment històric de l'Exposició Universal del 1888. La ciutat es va donar a conèixer al segle xx sota l'impuls industrial, que va suposar ja un gran avenç en el terreny econòmic i tecnològic, i va quasi triplicar la seva població. A finals de segle, la

Els contrastos econòmics a la ciutat: renda disponible i privació material a les llars

Abans de la crisi de la covid-19, ja existien les desigualtats socials i els contrastos entre barris i districtes. Encara que les dades de renda i de privació material en les llars de Barcelona que tenim són prèvies a la crisi de la covid-19, en destaquem algunes.

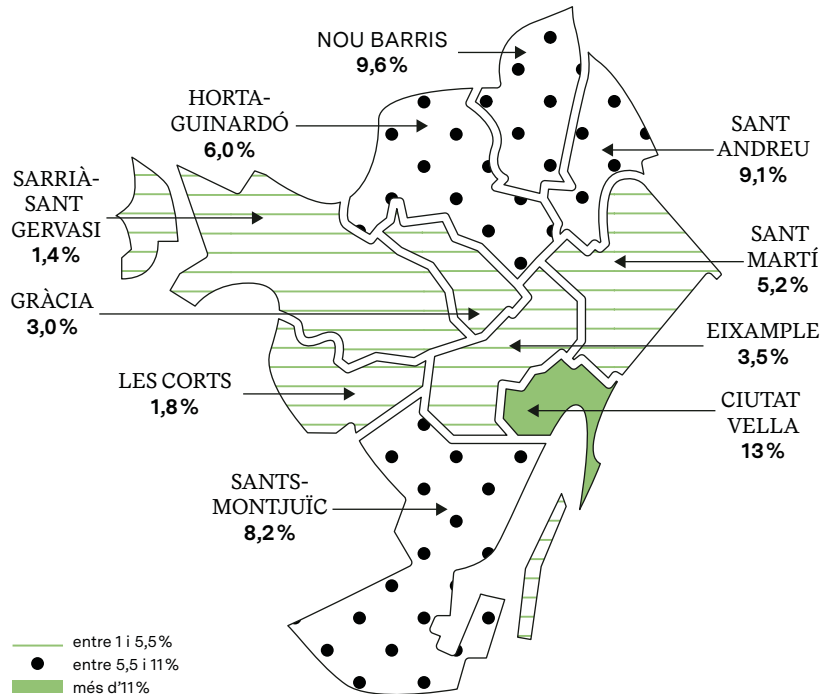
El 2017 la renda dels barris més rics era sis vegades superior a la dels barris més pobres, segons l'Oficina Municipal de Dades. Pel que fa a la pobresa, el 2019, el 5,9% de les llars de Barcelona patien privació material severa. Això significa que 40.000 llars no podien permetre's quatre o més d'aquestes despeses: cotxe, telèfon, televisor, rentadora, vacances anuals d'una setmana, menjar carn, pollastre o peix cada dos dies, mantenir la casa a una temperatura adequada, afrontar despeses imprevistes (de 650 euros) i no patir un retard en pagaments vinculats a l'habitatge.

RENDA FAMILIAR DISPONIBLE PER CÀPITA (2017)

PRIVACIÓ MATERIAL SEVERA (2019)

(% DE LLARS QUE LA PATEIXEN)

fita olímpica del 1992 va marcar l'espectacular canvi cap a la ciutat actual, amb moments esplèndids i d'altres recents més convulsos i que han comportat també creixements desiguals.

Abans de la covid-19, i de manera sostinguda, Barcelona se situava en les zones altes dels diversos rànquings globals. La 4a ciutat europea en innovació i la 21a mundial; la 3a ciutat més favorable per establir-hi una *start-up* i la 7a ciutat europea amb més *scale-ups*. La única urbs europea amb dues escoles de negocis de referència, la 5a del món més atractiva per al talent, especialment talent digital, i la 8a del món per la seva qualitat de vida, és a dir, per a viure i treballar. Al costat d'aquestes dades, que ens enorgulleixen, no podem oblidar que als barris del Besòs una persona viu amb uns ingressos de 520 € mensuals, mentre que una de Les Corts compta amb 2.500 € al mes. De mitjana, la renda als barris més rics és sis vegades superior a la dels més pobres.

Som una metròpoli que ha de resoldre les seves contradiccions i que, de camí cap al 2030 —fita de l'agenda de desenvolupament sostenible—, o el 2050 —data límit per a la descarbonització del planeta—, es troba actualment angoixada per un virus global amb conseqüències socials i econòmiques com no s'havien vist en un segle i que ha d'esdevenir un punt d'inflexió per tornar a recuperar l'autoestima i reduir acceleradament les desigualtats a la ciutat.

Cap a un model més sostenible

Deixant de banda les qüestions de salut i sanitàries, algunes veus assenyalen el model de desenvolupament de la ciutat com el causant de la recessió econòmica que veurem, que estem veient. Un turisme que s'ha apropiat del nostre centre, de la nostra platja i dels nostres habitatges. Uns macroevents musicals o firals que sobreexploren les capacitats dels serveis a la ciutat sense, diuen, un retorn tangible i just. O la nova empremedoria tecnològica i d'*start-ups*, que trastoca els models de negoci que coneixem. S'especula amb "tornar enrere", revertir la situació, com si la majoria dels qui s'aixequen cada dia per generar riquesa i guanyar-se la vida no tinguessin també dret a la ciutat, a aquesta ciutat i al seu model.

No podem anar al decreixement i a l'autarquia, de cap manera. Cal un nou impuls, però aprenent dels errors. Si no volem perdre un dels nostres millors atributs, el de ser una ciutat oberta i internacionalista, Barcelona ha de ser també la ciutat dels forasters. Dels migrants i dels turistes. Aquella que tothom vol visitar, per establir-hi més endavant si cal el seu projecte vital i professional. La ciutat no pot construir-se només a favor d'uns quants, però tampoc en contra de molts altres.

La clau és una visió estratègica que ambicioni una Barcelona més social, més digital i més sostenible. Social perquè

INNOVACIÓ, EMPRENEDORIA I INVERSIÓ

4a

ciutat europea en innovació (2019).
Font: *Innovation CitiesTM Index*. 2thinknow.

3a

ciutat més favorable tres anys consecutius (2017-2019) per establir-hi una *start-up*.
Font: *Startup Heatmap Europe*.

7a

ciutat europea amb més *scale-ups*.
Font: *Mind the Bridge. Startup Europe*, Comissió Europea (2018).
*Les *scale-ups* són empreses *start-ups* tecnològiques fundades en el nou mil·lenni que han recaptat més d'un milió de dòlars en finançament, des del començament, i que han completat almenys un pla de finançament des del 2010.

7a

àrea urbana del món receptora de projectes d'inversió estrangera (2018).
Font: *Global Cities Investment Monitor 2019*. KPMG.

Única

urbs europea amb dues escoles de negocis de referència: IESE, 3a escola europea i ESADE, 7a escola europea (2019).
Font: *Global MBA Ranking*, *Financial Times*.

QUALITAT DE VIDA I SOSTENIBILITAT

8a

ciutat del món per la seva qualitat de vida.
Font: *Cities for the Best Work-Life Balance 2019*. Kisi.

1a

ciutat en dies de vacances (30,5 dies).
Font: *Cities for the Best Work-Life Balance 2019*. Kisi.

4a

posició en l'Índex d'LGTB i igualtat.
Font: *Cities for the Best Work-Life Balance 2019*. Kisi.

28a

ciutat més sostenible del món.
Font: *The Sustainable Cities Index 2018*.
Arcadis, Citizen Centric Cities.

Si no volem perdre un dels nostres millors atributs, el de ser una ciutat oberta i internacionalista, Barcelona ha de ser també la ciutat dels forasters.

l'eix motor de la ciutat han de ser les persones i la millora de la vida de totes i cadascuna d'elles, sense deixar ningú enrere. Capacitada digitalment per garantir la competitivitat de qualsevol activitat econòmica i d'una ocupació que ha d'assumir, i controlar, la robotització dels treballs. I, finalment, sostenible, perquè cal sumar, a la visió mediambiental, una ambició transformadora de l'economia, de creixement respectuós i just amb totes les baules de la cadena de valor, com a garantia de durabilitat i permanència.

Per això, la ciutat ha de generar les condicions per crear empreses i cooperatives, per atraure professionals i seus de companyies i institucions internacionals, i per consolidar a la ciutat els centres de decisió d'aquestes. Perquè només així, creixent però sabent que els efectes han de revertir positivament a tothom, aconseguirem la ciutat somiada.

Com arribar-hi?

Sabem on volem anar. Però tenim clar com anar-hi? D'aquí a deu, vint o trenta anys, quan mirem enrere, voldrem tenir uns indicadors que revalidin les nostres aspiracions. I les dades explicaran moltes coses. Si hem acompanyat les empreses i comerços en la transició ecològica; si hem capacitat les persones per a un món, personal i professional, més digital; si hem facilitat la innovació o l'activitat econòmica o, al contrari, si la rigidesa i la complexitat de fer coses a la ciutat han allunyat la vitalitat i la necessària transgressió motora dels canvis.

I si tenim èxit, el que haguem fet haurà estat fruit de la col·laboració, la valentia i la solidaritat. De l'empenta de l'Ajuntament i de la societat civil per recuperar el dinamisme econòmic i vital de la ciutat. De la fluïdesa i la llibertat per prendre decisions sense gaires apriorismes, però tenint clars els efectes desitjats. Perquè Barcelona és una ciutat compromesa i empoderadora, que vol oferir oportunitats a la joventut, que confia en el lideratge de les dones i en l'experiència de la gent gran. Que ha d'implicar a les grans empreses en el desenvolupament de la ciutat i ajudar els projectes socioeconòmics i cohesionadors de proximitat.

Com tota ciutat creativa i global, Barcelona és la suma de moltes iniciatives i trajectòries. La suma d'intel·ligències i aptituds. La suma de talents. I és comptant amb agents d'interès del teixit productiu i social, com a col·laboradors en la gestació i la implementació de les polítiques i actuacions públiques,

d'on sorgeix la transformació i l'avantatge competitiu com a ciutat. Si a la darrera revolució industrial l'èxit depenia del capital, ara mateix són les persones les que marquen la diferència a la nostra economia.

Com reactivar l'economia en temps de covid-19

Des de Barcelona Activa s'han posat en marxa accions el 2020 per tal d'acompanyar professionals autònoms i empreses. Aquestes i fins a 60 mesures s'han dut a terme des del Centre de Coordinació de la Resposta Econòmica (Cecore), organisme creat a l'inici de la pandèmia de la covid-19.

BCrèdits. Microcrèdits de 12.500 euros a projectes avalats per l'Ajuntament amb l'Institut Català de Finances i la Societat de Garantia Reciproca de Catalunya, Avalis.

Impulsem el que fas. Ajuts de fins el 80% per a projectes que activen l'economia dels barris.

Barcelona accelera. Inversió de 10 milions d'euros en sis fons de capital risc privats per impulsar *start-ups* innovadores de la ciutat.

Rethinking. Programa que ofereix formació i assessorament a 1.200 empreses, treballadores autònomes, *start-ups*, cooperatives i comerços.

Crea Feina Barcelona. Dotació econòmica de 5.000 euros a empreses per facilitar la contractació de personal.

Les ajudes han tingut molt en compte la necessitat de digitalització per al petit comerç. També s'han concedit prop de 290.000 euros d'ajuts directes al lloguer, s'han atorgat més de 115.000 euros per a la digitalització i transformació digital de negocis i en l'àmbit de l'economia social i solidària, s'han incrementat un 37,5% els crèdits per a subvencions, que arriben a 131 projectes, i s'impulsen línies de crèdit amb acords amb les finances ètiques per valor de 4 milions d'euros.

Barcelona Activa ha incrementat la formació tecnològica i tècnico-professional a disposició de les persones autònomes, ha creat borses de treball d'emergència covid-19 i ha posat a la disposició punts de defensa dels drets laborals.

TALENT LOCAL I FORANI

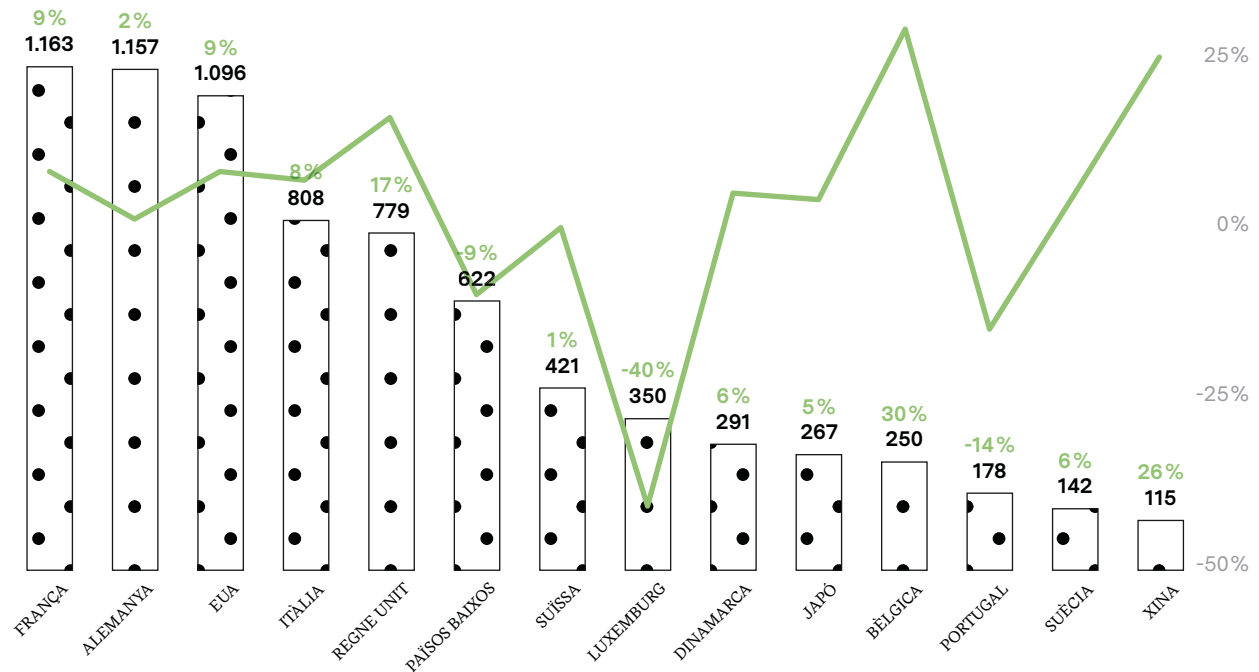
9a

ciutat creativa i cultural d'Europa.
Font: *Cultural and Creative Cities Monitor 2018*. Joint Research Center de la Comissió Europea.

5a

ciutat del món més atractiva per treballar a l'estranger, és a dir, per captar talent, especialment talent digital.
Font: *Decoding Global Talent 2019*. Boston Consulting Group.

PRESENCIA D'EMPRESSES ESTRANGERES A CATALUNYA (2019) I EVOLUCIÓ DEL NOMBRE DE FILIALS ENTRE 2018 I 2019

● Nombre de filials a 2019 | Variació del nombre de filials entre 2018 i 2019

El pes dels esdeveniments internacionals

Barcelona atreu milers de visitants que han caigut en picat des de la crisi de la covid-19. Alguns grans esdeveniments s'han reformulat en format virtual aquest any. Cites anuals com l'Expat Day, la Barcelona Design Week, el Mobile World Congress i el Sònar+D ja oferien part dels seus programes per internet en edicions anteriors al 2020.

CONGRESSOS INTERNACIONALS

1a

ciutat del món en nombre de participants de congressos internacionals.

Font: *International Congress and Convention Association (ICCA) 2020.*

4a

ciutat del món en organització de congressos internacionals.

Font: *International Congress and Convention Association (ICCA) 2020.*

EXPAT DAY 2019

- 4.023 participants registrats
- 133 països diferents
- 57 activitats
- 82 expositors

EXPAT WEEK 2020

- 2.634 participants
- 130 països diferents
- 34 activitats en línia
- 70 empreses i institucions col·laboradores

BARCELONA DESIGN WEEK 2019

- 67.000 participants
- +100 activitats
- +30 països participants entre professionals, empreses i entitats del sector del disseny

BARCELONA DESIGN WEEK 2020

- 3.173 inscrits a les activitats en línia
- 86 activitats (presencials i en línia)
- 48 països diferents
- 12.428 visualitzacions acumulades a Youtube

MOBILE WORLD CONGRESS 2019

- 109.000 participants
- 200 països
- 2.400 exhibidors
- +300 activitats programades al llarg de la Mobile Week

SÒNAR+D 2019

- 4.600 professionals acreditats
- 2.200 empreses d'indústries creatives
- 702 periodistes internacionals acreditats

És l'hora de demostrar-ho. Perquè una ciutat vocacionalment capital com ho vol ser Barcelona ha d'acollir el talent de fora i aprofitar el local. Ha de ser permeable als canvis, perdre la por d'allò que no podem controlar i apostar per construir el que junts podem definir. Per això, la nova agenda econòmica d'una ciutat que es vol competitiva, equitativa i sostenible ha d'apostar pel talent col·laboratiu. I el nostre gran repte serà incentivar-lo i retenir-lo.

Reactivarem l'economia, superarem la pandèmia i, en el mateix trajecte, repositonarem la ciutat en els estàndards en els que sempre s'ha mogut, els de la reinvençió i la modernitat. Però aquest cop, de retruc, no volem només competir amb altres ciutats, sinó superar-nos a nosaltres mateixos.

Fa poc més d'un any, la ciutat es va autodefinir amb un nou relat que portava per emblema Always Barcelona. Aleshores, ja es recollia una polifonia de veus que configuren la Barcelona diversa i projectada al món, ja s'apuntava la mateixa idea que reflectia "la ciutat dels prodigis" i anava més enllà: la ciutat dels projectes vitals. El desenvolupament professional no pot deslligar-se dels projectes de vida, vinculats als valors de ciutat. Així és i serà Barcelona: una ciutat moderna, oberta al talent i a la col·laboració.

Angela Davis
Una
història de
resistència
civil

© CCCB, Miquel Taverna, 2017

Angela Davis encarna la fascinació revolucionària i la nostàlgia de lluites remotes. Posseeix una habilitat innata per traduir pensaments complexos en consignes pel gran públic i un magnetisme que, lluny d'apagar-se amb els anys, l'ha catapultat als llimbs dels revolucionaris, un lloc on les dones escassegen.

Aquest any, en el moment àlgid de la pandèmia a Estats Units i enmig de les protestes per l'assassinat de l'afroamericà George Floyd, el *Juneteenth* —celebració extraoficial del final de l'esclavitud als Estats Units— va adquirir un semblant reivindicatiu. A la ciutat californiana d'Oakland es va commemorar amb marxes en solidaritat amb el moviment Black Lives Matter i la seva lluita contra la violència racial. La jornada es resumeix en una instantània carregada de simbolisme revolucionari: Angela Yvonne Davis, dempeus al darrere d'un cotxe amb la capota a mig llevar, apareix amb el puny alçat, un gest conegut com el *Black Power salute* en senyal de solidaritat i suport a les reivindicacions. La imatge no va trigar a donar la volta al planeta.

Angela Davis encarna la fascinació revolucionària i la nostàlgia de lluites remotes. Posseeix una habilitat innata per traduir pensaments complexos en consignes pel gran públic i un magnetisme que, lluny d'apagar-se amb els anys, l'ha catapultat als llimbs dels revolucionaris, un lloc on escassegen les dones. Quan el món pensa en ella, encara veu la dona insurgent de pentinat afro, involucrada amb el Black Panther Party i sempre llesta per guiar les masses cap a la lluita. Però la seva carismàtica trajectòria va més enllà del simbolisme subversiu i s'emmarca en la llarga tradició estatunidenca de resistència civil.

Avui és professora emèrita de la Universitat de Califòrnia (Santa Cruz) i una de les activistes i intel·lectuals més influents d'Estats Units. I si bé la seva activitat sempre ha tingut com a eix la comunitat negra progressista i polititzada, com a pensadora marxista considera que cal relacionar la lluita dels negres amb la lluita de totes les classes treballadores, sempre amb cooperació i solidaritat política entre pobles i nacions. Per aquesta raó abraça múltiples causes, des de la lluita antiracista, els feminismes i l'abolició del sistema industrial-penitenciari, fins les lluites LGTBIQ o la lluita per la llibertat del poble palestí.

Entre la iconografia i el mite

Aquest any, la revista *Time* l'ha reconeguda com a una de les cent persones més influents de l'activisme social. I tot i que va abandonar el seu cabell natural ja fa anys, el pentinat afro d'Angela Davis és considerat pel *New York Times* com una de les influències més importants de les tendències del segle xx. Tampoc és d'estranyar que, després de sortir de la presó, amb a penes trenta anys, l'escriptora i editora literària de Random House, Toni Morrison, li encarregués la seva autobiografia *Autobiografia, Angela Davis* (1974, publicada a Espanya el 2016).

Amb els anys, s'ha guanyat el respecte intergeneracional i interracial a l'àmbit acadèmic, al carrer i als mitjans de comunicació. Fa més de mig segle que Davis apareix al decorat revolucionari de

Tania Adam. Periodista i productora cultural. Fundadora i editora de Radio Àfrica Magazine, treballa com a presentadora a Radio Àfrica Betevé (91.0 FM) i col·labora a *Els Matins* de TV3, *La Directa*, *Playground*, *Africa is a Country* i *Ctxt*, entre d'altres. Ha presentat el programa d'entrevistes *Terrícoles* a Betevé i *African Bubblegum Music* a Ràdio Primavera Sound. Està especialitzada en diàspores negres al món, amb un èmfasi especial en les músiques africanes i les dones. Ha comissariat programes públics com "Microhistòries de la Diàspora. Experiències encarnades de la dispersió femenina" (La Virreina Centre de la Imatge, 2018-2019) o el programa de debats en centres cívics al voltant de l'exposició "Making Africa" (CCCB / ICUB, 2016).

parets, samarretes o pòsters, un espai que comparteix amb figures com Mandela, Luther King o Gandhi. Malgrat que la seva radicalitat hagi estat absorbida per un sistema l'abolició del qual ella mateixa reclama, ni el seu discurs ni encara menys la simbologia del seu afro han perdut ni una gota de seducció. En efecte, aquest doble joc de crítica i acceptació de les regles del joc li ha costat retrets dels sectors

---

Com a pensadora marxista, considera que cal relacionar la lluita dels negres amb la lluita de totes les classes treballadores.

més radicals, que des de fa temps l'acusen de reformista, de neocapitalista a sou del sistema i d'estar totalment sotmesa als interessos de la burgesia i de la majoria blanca. Ni tan sols aquestes crítiques han estat capaces de

destronar-la, perquè pocs poden transitar les fronteres polítiques, activistes i estètiques d'una manera tan exultant com *Miss Davis*.

Tot i que les seves representacions iconogràfiques tenen múltiples contradiccions i implicacions, la majoria l'incomoden. Però no les rebutja, i reflexiona sobre el significat i el poder de les imatges en una contemporaneïtat on els imaginaris visuals pesen sobre els relats socials. En el seu text *Afro Images: Politics, Fashion, and Nostalgia* [*Imatges afro: polítiques, moda i nostàlgia*] (1994), analitza els estereotips visuals que genera el seu afro a través dels llegats de la teoria de la imatge de John Berger o Susan Sontag. En ell observa com la seva figura, a més d'emmarcar-se en la ficció revolucionària, ja està integrada en les imatges històriques afroamericanes. Adverteix, també, que reduir la política històrica a una moda contemporània de la cultura popular pot convertir la memòria visual col·lectiva en ahistòrica i apolítica.

Formació i referents

Angela va néixer en plena era de les lleis segregacionistes Jim Crow, en una de les societats més afectades per les violències racials del sud, a Birmingham (Alabama). Malgrat néixer al si d'una família integrant de la NAACP (Associació Nacional pel Progrés de les Persones de Color) i del Southern Negro Youth Congress (Congrés de la Joventut Negra del Sud), el seu despertar polític no arriba fins que escolta l'oratória de Malcolm X a la Universitat Brandeis (Massachusetts) a principis dels anys seixanta del segle xx. A partir de llavors, comença a prendre consciència de les repressions quotidianes i de com les seves preferències musicals o el desús de patrons lingüístics provenen del fet de sentir-se inferior en relació a la població blanca.

Va rebre una de les millors educacions possibles per una persona negra d'Estats Units. Mentre feia la carrera a Brandeis va cursar un any a La Sorbona, a París, i després de graduar-se va anar a Alemanya, a la facultat de Filosofia de la Universitat de Frankfurt. A la tesi doctoral va tenir com a professors a Adorno i a Marcuse, i va aprofundir en l'anàlisi d'Immanuel Kant sobre la violència a la

© Edu Bayer

▲
 Un moment de la conversa al CCCB del passat mes d'octubre on Angela Davis va intervenir per videoconferència. D'esquerra a dreta, Isabelle Mamadou, Marra Junior, Basha Changuerra i Jeffrey Abé Pans.

Revolució Francesa. Aquestes experiències europees van ampliar els seus referents en submergir-se en lectures d'escriptors i poetes francesos com Baudelaire, Rimbaud o Proust, i en l'existencialisme francès de Sartre. Alhora, es va introduir en la filosofia i la ideologia marxista, i en el deure de l'individu de rebel·lar-se contra el sistema.

La seva base ideològica, però, recau en els pensadors negres i marxistes, aquells que representen allò que Robin D. G. Kelley va anomenar "la tradició negra radical" (1944), que exploren la relació entre el capital i el racisme, i aborden el rol de l'esclavitud i del colonialisme en la consolidació del capitalisme. Marcus Garvey, Frantz Fanon, Cedric Robinson, James Baldwin o W. E. B. Du Bois són alguns noms que van aportar-li algunes formes d'entendre una realitat on el "blanc" representa la norma i la universalitat.

En escoltar el discurs de Malcolm X, Davis comença a prendre consciència de les repressions quotidianes i de com les seves preferències provenen del fet de sentir-se inferior en relació a la població blanca.

En tornar a Estats Units, milita al Partit Comunista i s'enrola a la lluita pels drets civils, al moviment feminista i a la campanya contra la guerra de Vietnam. Aquesta època de la seva vida marca el rumb d'una existència atípica i rebel, potser relegada per aquells qui tendeixen

a la normativitat i no entenen com va poder abandonar una trajectòria segura cap al somni americà de classe mitjana per cenyir-se a l'activisme revolucionari. En certa manera, aquestes valoracions subjectives no l'afecten, i quan mira enrere sent l'orgull d'haver format part del moment històric en què es cristallitza la consciència negra col·lectiva. Ho fa sense a penes romanticisme perquè coneix els errors de la revolució i adverteix dels perills d'una relació nostàlgica amb els Black Panthers.

Sistema industrial-penitenciari

A principis dels setanta, les relacions d'Angela Davis amb les autoritats van ser molt tenses; és expulsada de la universitat i falsament acusada de segrest, conspiració i assassinat. Amb tot, acaba per protagonitzar una de les ordres de busca i captura més mediatitzades de l'FBI. Finalment, és detinguda i passa divuit mesos a la presó. En aquest temps es declara en vaga de fam en senyal de protesta per les condicions carceràries i prefereix representar-se a si mateixa al judici, un esdeveniment que ha quedat gravat a la història estatunidenca. El 1972, un jurat la declara innocent de tots els càrrecs.

Durant el seu captiveri escriu *If They Come in the Morning: Voices of Resistance* [*Si venen al matí: veus de la resistència*] (The Third Press, 1971), una col·lecció de textos sobre judicis legals i presons als Estats Units. En un dels assajos, *Notes on Self-Representation* [*Notes sobre l'autorepresentació*], reflexiona sobre la seva pròpia defensa i diu: "Se m'acusa de tres delictes capitals: assassinat, segrest i conspiració. La meua vida està en joc en aquest cas: no només la vida d'un individu, sinó la vida entregada a la lluita del meu poble, una vida que pertany a la

---

Davis aposta per la substitució del sistema policial i carcerari per altres institucions, perquè les actuals encara són un reflex de la violència històrica lligada a l'esclavitud i a la colonització.

gent negra cansada de la pobresa i el racisme, de l'empresonament injust de milers de germans i germanes".

Davis porta des de la dècada dels seixanta treballant a les presons amb una ferma convicció en l'abolició del sistema penitenciari, perquè considera que persisteix no per la seva eficàcia correctiva sinó per la seva rendibilitat. Al llibre

Democràcia de la abolició: prisiones, racismo y violencia (2005, publicat a Espanya el 2016) parla d'una triple abolició: l'abolició de la pena de mort, del complex industrial-penitenciari i de tots els rastres i les herències de l'opressió racial persistents a la pena capital i al sistema de presons. En altres paraules, aposta per la substitució del sistema policial i carcerari per altres institucions, perquè les actuals encara són un reflex de la violència històrica lligada a l'esclavitud i a la colonització.

Feminismes negres

Per Davis, el feminisme és l'arma més potent per lluitar contra el racisme i el feixisme, ja que és un vector de crítica i desmantellament

radical de les estructures transversals de control polític i social, que van des de l'espai domèstic fins les presons, passant per la feina, la identitat o la pertinença. Per això, quan s'adhereix a les estructures del nacionalisme dels Panteres Negres, ho fa amb reticències cap a la seva supremàcia masculina. A *Mujeres, raza y clase* (1981, publicat a Espanya el 2005), recorda la importància de les dones a la història de la protesta estatunidenca i exposa les arrels comunes de les lluites antiesclavistes i dels moviments de defensa dels drets de les dones. Aprofundeix en aquesta qüestió des de la perspectiva del llegat cultural a *Blues Legacies and Black Feminism: Gertrude "Ma" Rainey, Bessie Smith, and Billie Holiday* [Els llegats del blues i el feminisme negre: Gertrude "Ma" Rainey, Bessie Smith, i Billie Holiday] (Random House, 1999), on indaga en la relació entre la realitat social de la dona negra, el blues i el jazz, i investiga com les arrels del blues s'han de veure no només com una tradició musical sinó com un vehicle per mantenir viva la memòria col·lectiva negra de la classe obrera i la consciència social.

Als seus escrits sobre feminismes apunta que no caldria que el gènere competís amb la raça i explora com l'ús generalitzat de la categoria "dona" amaga una racialització clandestina segons la qual, quan es mencionen les "dones", en realitat es parla de "dones blanques acomodades". Així mateix, utilitza la noció d'interseccionalitat, fins i tot abans de ser encunyada per Patricia Hill Collins, per ressaltar que

---

Amb 77 anys, Angela Davis és un agent actiu del canvi que impulsa les masses a confiar en la transformació social i en “el deure de l’individu de rebel·lar-se en contra del sistema”.

Autobiografía, Angela Davis
Capitán Swing, 2016

**Democracia de la abolición:
prisiones, racismo y violencia**
Editorial Trotta, 2016

Mujeres, raza y clase
AKAL, 2004

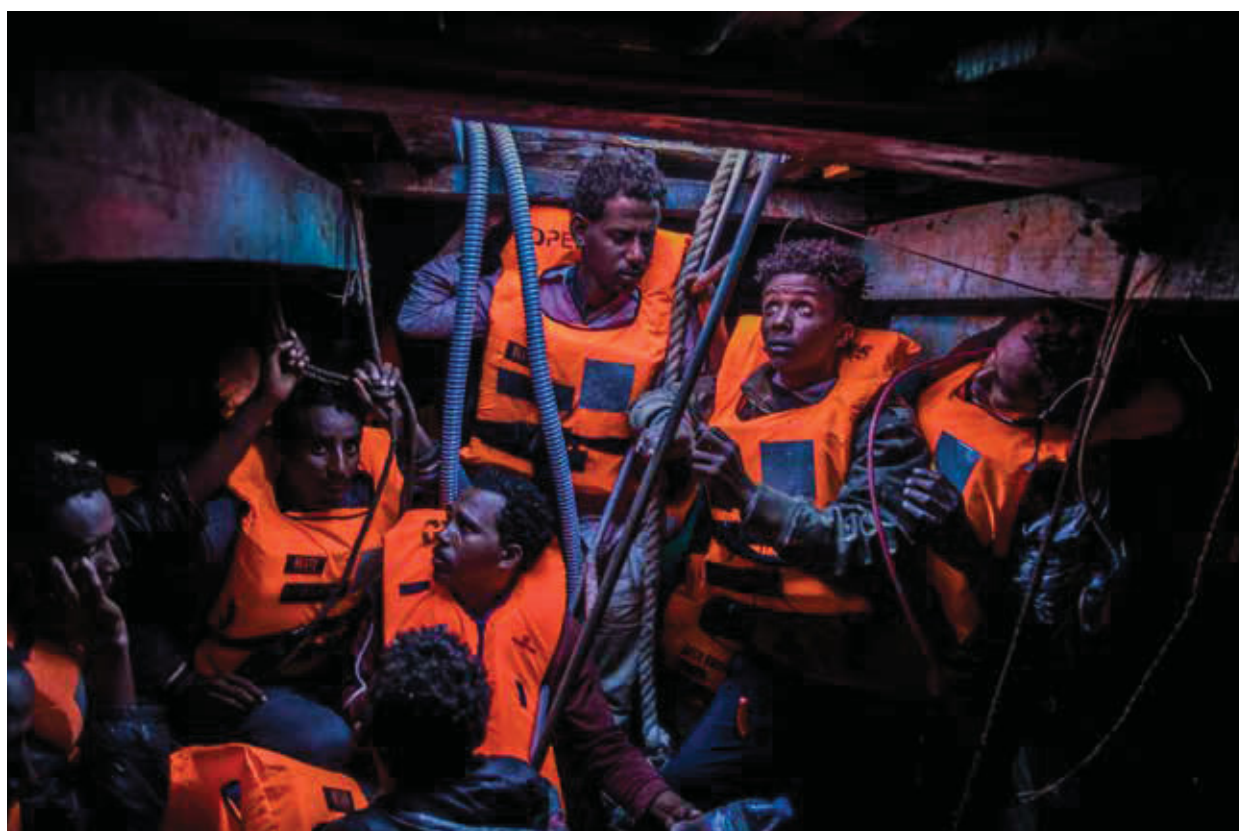
molts dels problemes de les dones negres —però també de les llatines i de classe treballadora— no són compartits per les dones blanques de classe mitjana.

Barcelona i les revolucions del futur

Les conseqüències del capitalisme racial, els presos polítics o la violència d’Estat sempre activen l’internacionalisme que Davis duu a dins. Per això, quan va visitar fa tres anys el Centre de Cultura Contemporània de Barcelona (CCCB) per parlar en l’acte “La revolució avui” i va ser testimoni de les protestes pels episodis de violència policial a la celebració del referèndum d’independència de Catalunya del 2017, va sentir certa empatia i fraternitat. La seva presència va deixar clar que encara representa un símbol internacional de resistència. La conferència va ser tot un esdeveniment social que va atraure a la població negra i afrodescendent de tots els racons d’Espanya, sempre necessitada de referents en el seu propi procés de presa de consciència i d’emancipació. Entre el públic hi havia noies joves, i no tan joves, lluint pentinats afro perfectes, amb llibres per signar, mòbils per fotografiar-la i samarretes o *tote bags* amb la seva cara i el *Black Power Salute*.

Des de l’esclat de les protestes per les violències policials i els estralls de la pandèmia entre les poblacions negres i llatines d’Estats Units, Davis va estar particularment activa. L’objectiu: treure Donald Trump de la Casa Blanca. Per aquesta raó, durant mesos va oferir mítings com el d’Oakland, va concedir entrevistes a diversos mitjans i va oferir conferències virtuals a canvi d’opulents honoraris. Al marge de les detraccions que genera per les ingents quantitats que demana per les seves conferències, no deixa de sorprendre que en elles dialogui amb les noves generacions amb humilitat i curiositat, mentre intenta inculcar-los la necessitat del canvi a través de les revolucions. Perquè, malgrat tot, confia plenament en què el món canviarà gràcies als processos revolucionaris, i els anima a conquerir el seu dret al lideratge i a trobar noves estratègies creatives. L’*streaming* del passat mes d’octubre al CCCB, pocs dies abans de les eleccions estatunidenques, anava en aquesta direcció. Va parlar de la lluita contra el racisme davant la presència d’activistes afrodescendents —Isabelle Mamadou, Jeffrey Abé Pans, Basha Changuerra i Marra Junior—, les quals van aprofitar per preguntar-li com abordar el racisme estructural a l’Estat espanyol.

Amb 77 anys, Angela Davis és un agent actiu del canvi que impulsa les masses a confiar en la transformació social i en “el deure de l’individu de rebel·lar-se en contra del sistema”. Amb les seves aportacions i contradiccions, és irremplaçable a la història de les resistències civils.

Un voluntari sosté un nadó mentre d'altres ajuden a desenes de persones a desembarcar d'una pastera de goma, a la costa nord de Lesbos, el dimecres 25 de novembre de 2015. A la imatge de sota, migrants d'Eritrea a la coberta inferior d'un vaixell de fusta abarrotat que van ser rescatats a la deriva per Open Arms. Hores abans havien sortit de Líbia (gener de 2018).

Migrants de Somàlia, Egipte i del Marroc, i també de Líbia, Sierra Leone, Costa d'Ivori, Bangladesh, Senegal, Síria, Palestina, Benín i Tunísia, amb catorze menors i quatre dones entre ells, descansen a bord del vaixell de l'ONG Open Arms, després de ser rescatats en aigües internacionals procedents de Líbia (2020). A baix, els hivernacles de Níjar, a Almeria, són un punt d'arribada per milers de migrants que intenten buscar-se la vida, i on treballen en condicions precàries.

Plec de cultura

Debat

Encerts i desconcerts. La situació de la fotografia a Barcelona

per Maria Palau

Entrevista

Alba Sotorra Clua

“Faig cinema per entendre la realitat i explicar-la”

per Imma Merino

Llibres

● *Encants i miralls de Barcelona.*

Memòria Gràfica dels Encants

Fira de Belcaire

Rafael Vargas (fotografia)

i Victoria Bermejo

per Daniel Venteo

● *Claudi Montañá.*

Estoy hablando de mi generación

(Artículos 1972-1977)

Josep Maria Ripoll

per Karles Torra

● *Joan Perucho i les edicions pop.*

L'aventura de Tàber

Julià Guillamon

per Joan Safont

Copsar la realitat

Poques capitals del món poden presumir d'haver estat retratades amb tanta passió com Barcelona. La memòria col·lectiva d'aquesta ciutat està impregnada de milers d'imatges que revelen la fascinació que històricament li ha professat la fotografia. Però, ha estat aquest un amor correspost? Ha tractat Barcelona de la mateixa manera els seus fotògrafs? En el nostre debat, algunes veus especialistes parlen de les llums i ombres d'aquesta relació.

La imatge també és protagonista en l'entrevista a Alba Sotorra, directora de cinema documental, que amb la seva obra busca mostrar “les altres realitats” que viuen dones i homes a països com Turquia o Síria. Sotorra recull testimonis que aporten

un discurs diferent del que acostumem a sentir a Occident i ens desvetlla la realitat allunyada d'estereotips i prejudicis.

I en l'apartat de llibres, tres visions més. A *Encants i miralls de Barcelona*, Rafael Vargas i Victòria Bermejo fan un viatge sentimental per la ciutat a través dels objectes d'aquest particular ‘mercat de puces’. Josep Maria Ripoll presenta una antologia d'articles del periodista musical Claudi Montañá. I a *Joan Perucho i les edicions pop. L'aventura de Tàber*, Julià Guillamon ens descobreix l'escriptor en la seva faceta menys coneguda d'editor d'avantguarda.

Encerts i desconcerts La situació de la fotografia a Barcelona

L'escena cultural de Barcelona no s'entén sense la fotografia. El vincle és històric i ha arribat al segle XXI amb esperit renovat. La ciutat pot fer gala de ser un gran aparador d'exposicions promogudes per institucions públiques i privades. L'associacionisme té una vitalitat singular, i el planter de creadors és d'un altíssim nivell. Però la consolidació del sector encara és un repte.

La situació de la fotografia dista molt d'estar normalitzada, coincideixen a dir els agents que la propulsen, mobilitzats des dels anys setanta per reclamar unes polítiques culturals específiques per a aquesta disciplina. La sensació d'abandonament va ser absoluta gairebé fins a finals dels anys noranta. L'aprovació del Pla Nacional de Fotografia, el 2014, es pot considerar el primer gran senyal del canvi de sensibilitat i d'un primer intent d'endrecar i potenciar les iniciatives civils, que van quedar molt tocades amb la crisi del 2008. Però el projecte culminant per resoldre les mancances enquistades encara no té un horitzó clar: el museu, el centre o la casa comuna de la fotografia catalana.

Per molt que la Barcelona d'avui —hereva d'una llarga tradició— presumeixi de múscul fotogràfic, el col·lectiu de fotògrafs locals és d'una fragilitat extrema i malviu en la precarietat. La cartellera d'exposicions és àmplia, sobretot amb reclams d'artistes consagrats internacionalment que atrauen molt públic, però amaga la dura realitat professional de molts autors autòctons, tant dels nous talents com de les generacions històriques. La foto més trista va ser la d'un Manel Armengol, forjador del nostre imaginari visual de la Transició democràtica, desnonat del seu pis de l'Eixample amb tot el seu arxiu fotogràfic. Això va passar l'any 2016 i és un símptoma clar que tot, o gairebé tot, encara està per fer.

Els desafiaments són múltiples i en bona part de naturalesa global en un món de crisis i de transformacions. El nou paradigma tecnològic i la revolució digital han trastocat les pràctiques fotogràfiques convencionals i han obert una altra dimensió de pensament a l'entorn de la imatge dins la qual Barcelona té especialistes amb moltes coses a dir. I les volen dir, si la ciutat és capaç de fer una aposta més decidida per la investigació, la reflexió i el debat.

De les llums i de les ombres, dels encerts i dels desconcerts de l'estat de la fotografia al nostre país, en parlem amb aquesta polifonia de veus.

Maria Palau

© Imma Cortés.

Sílvia Omedes

Directora de la fundació
Photographic Social Vision.

“Barcelona és privilegiada en iniciatives privades que posen en valor la fotografia”, subratlla Sílvia Omedes, al capdavant de Photographic Social Vision, fundació que l’any que ve en farà vint de compromís amb la fotografia documental. Omedes defensa les sinergies entre els àmbits públic i privat com la fórmula per enfortir el sector i esquivar eters atzucacs. “Ens manca un acompanyament més decidit. De bones idees, n’hi ha, i tenim talent per parar un tren, però ni el coneixem aquí ni el coneixen a fora”. Quant a la projecció internacional, pensa que està “tot per fer. Els nostres autors no estan representats en les grans col·leccions”. Hi ha idees i talent, però també audiència: “L’interès per la fotografia hi és i uneix tot tipus de públics”.

“Tenim l’eina per dinamitzar el món de la fotografia: el Pla Nacional de Fotografia. Hem de celebrar el cens que s’ha fet dels arxius i la nova política de compres, que inclou autors vius. Però hi ha assignatures pendents, com el foment del col·leccionisme privat: la fotografia encara no s’acaba d’entendre com a patrimoni artístic”. I, és clar, el futur museu. “París, Amsterdam, Nova York, però també la petita Arlés, el tenen. Barcelona no hi ha de renunciar”.

“Manca un acompanyament més decidit. Hi ha bones idees i talent per parar un tren, però ni el coneixem aquí ni el coneixen a fora.”

Sílvia Omedes. Photographic Social Vision

© Mònica Rosselló.

Jordi Guillumet

Fotògraf.

La venda de l’arxiu d’Agustí Centelles al Ministeri de Cultura, el 2009, va encendre les alarmes i va marcar un punt d’inflexió en la desatenció del patrimoni fotogràfic. Cinc anys després, la Generalitat va aprovar el Pla Nacional de Fotografia, en què es van recollir demandes que el sector feia dècades que implorava. “Hem lluitat molt per tenir aquest full de ruta, però falta finançament per implementar-lo”, diu Jordi Guillumet, un dels membres del comitè d’impulsors del pla. Molt lentament, s’ha fet feina. “És rellevant el programa d’adquisicions, avalades per una comissió d’experts independents, que els últims cinc anys ha permès engreixar els fons públics de fotografia”.

El següent pas ha de ser desencallar el projecte de centre, adscrit al MNAC, defensa. “És una idea persistent. A les Jornades Catalanes de Fotografia del 1980 ja el vam reivindicar. Ens cal un espai per estimular i dinamitzar la difusió, la formació i la recerca, i que centralitzi la documentació que ara es troba dispersa. Massa sovint ens deixem impressionar per autors de fora, que tenen un sistema que els propulsa, i no valorem el nostre talent, que és extraordinari però no té suport per desenvolupar-se”.

© Juanma Ramos.

Pepe Serra

Director del Museu Nacional d’Art de Catalunya (MNAC).

“La fotografia catalana és de primera línia internacional, no hi ha dubte. Les institucions custodiem fons riquíssims, però no els hem donat prou visibilitat perquè tenim un dèficit d’espai públic”, sosté Pepe Serra. La creació del departament de fotografia del museu d’art de capçalera del país, el 1996, va ser un pas molt important per començar a corregir aquest menysteniment històric, tenint en compte que els grans museus del món feia dècades que tenien clar el valor artístic de la fotografia. Retard a part, el camí que s’ha anat fent des d’aquest moment zero no ha estat gens fàcil, ja que ha estat minat d’obstacles econòmics i de falta de sensibilitat per construir una col·lecció representativa.

Serra va assumir la direcció del MNAC el 2011 amb una nova atenció a la fotografia tant en l’exposició permanent com en les temporals. També ha teixit complicitats amb veus activistes del sector i s’ha involucrat en una de les seves velles aspiracions, torpedinada reiteradament per la falta de voluntat política: el Centre Nacional de Fotografia. “La idea és destinar a aquest projecte tan necessari un espai d’entre 800 i 1.000 metres quadrats del pavelló Victòria Eugènia de la Fira de Montjuïc (la gran esperança de la futura ampliació del museu, ara posposada per la crisi de la pandèmia). L’estructura del MNAC es posarà al seu servei, sense interferir en els continguts, regits per un comissionat. No volem controlar-lo sinó allotjar-lo i respectar la seva autonomia”, precisa Serra.

© César Ordóñez.

Pepe Font de Mora

Director de la Fundació Foto Colectania.

Foto Colectania es va acostant al seu vintè aniversari (va néixer el 2002) i al cinquè del trasllat a la seu del passeig Picasso (hi és des del 2017), una ubicació que li ha permès ser un espai més ambiciós. “Som una entitat privada, però la nostra vocació és molt pública: volem ser útils a la societat”, indica Pepe Font de Mora. I afegeix que, en aquests temps de saturació visual, “necessitem claus per qüestionar la imatge, que en la nova era digital ha adquirit més complexitat. Hem de forjar un esperit crític entorn de la imatge”. “Un centre de fotografia del segle XXI no es pot limitar a fer una tasca expositiva. A Foto Colectania hem apostat per un programa de reflexió i d’educació, tant per al públic especialista com per al que no ho és, i amb el qual volem acostar-nos sobretot als joves”. Font de Mora afronta els reptes “engrescat”, però alhora preocupat pel món professional de la fotografia, “terriblement devaluat. Són temps durs i el futur, incert. Quan veus que fins i tot figures de llarga trajectòria i amb reconeixement han de fer mans i mànigues per tirar endavant, no pots ser res més que pessimista. Només et salva pensar que, com tants altres àmbits de la cultura, som resistents”, rebla.

“Necessitem claus per qüestionar la imatge, que en la nova era digital ha adquirit més complexitat. Hem de forjar un esperit crític entorn de la imatge.”

Pepe Font de Mora. Fundació Foto Colectania

© Maya Goded.

Marta Dahó

Comissària d’exposicions.

Marta Dahó advoca per “repensar els models d’actuació” per poder fer front a les mancances acumulades, que han deixat marca “en els autors, de supervivència terriblement fràgil; en els fons fotogràfics que corren el risc de perdre’s; i en les institucions, al límit de recursos”. Els reptes demanen “noves maneres de fer” en què ha de prevaler “la interrelació i l’esperit col·laboratiu amb el teixit associatiu, vital en aquest present i futur immediat de grans transformacions, de crisis en plural, de dolors socials, culturals i econòmics”. Per a aquesta comissària d’exposicions, cal superar la idea de la fotografia com a estricta mitjà de producció i entendre-la com “una eina de coneixement de la imatge”. “La fotografia és una cultura molt més àmplia que malauradament s’ha descuidat. I tenim un problema greu: l’absència d’estudis reglats a Espanya, d’aquí la gran carència de recerca. S’han de donar oportunitats i ajuts a la investigació”. Dahó posa el debat i la reflexió al centre de la cultura fotogràfica, tot defugint els llocs comuns del pensament dominant i simplista. “Per exemple, es parla molt de l’excés d’imatges, però no d’aprendre a llegir i a interpretar allò que s’invisibilitza”.

© David Campos.

Nadia Arroyo

Directora de l’Àrea de cultura de la Fundació Mapfre.

El circuit fotogràfic de Barcelona ha crescut aquest any tan complicat amb l’obertura del centre KBr de la Fundació Mapfre. “Barcelona té una tradició de fotografia immensa, per autors, per col·leccions, per institucions... Quan vam obrir la nostra seu barcelonina el 2015, a la Casa Garriga Nogués, ja li vam donar un tracte preferent en la programació perquè n’intuïem les possibilitats. Un cop confirmades, hem fet el salt amb un projecte íntegrament dedicat a la fotografia”, assenyalava Nadia Arroyo.

El nou equipament, situat en un edifici annex a la torre de l’empresa d’assegurances de la Vila Olímpica, sobri però acollidor, aspira a imbricar-se amb l’escena local. “La nostra actitud és de fer xarxa, de remar junts”. Així, en paral·lel a les grans exposicions internacionals dels referents clàssics i contemporanis, el KBr té diverses estratègies de treball amb aquesta política de mà estesa al context barceloní i català. “D’una banda, difondrem arxius en un cicle d’exposicions que promet descobrir tresors ocults. De l’altra, convidarem especialistes de la ciutat a fer la seva lectura comissarial de la col·lecció de fotografia de la Fundació Mapfre. I l’auditori també serà una plataforma de col·laboració amb iniciatives diverses”, detalla Arroyo. El centre va obrir l’octubre de 2020, trampejant les múltiples traves que ha posat la crisi del coronavirus a l’activitat cultural. “Era una aposta arriscada. Però estem realment sorpresos de la bona recepció que estem tenint”.

© Miriam Casanovas.

Albert Gusi

Fotògraf. Director de l'escola Grisart i del Festival Panoràmic.

En els últims temps s'han obert a Barcelona un gran nombre d'escoles de fotografia. "Hi ha hagut un boom, sí. Barcelona atrau els estudiants de fora, per la ciutat en si mateixa i perquè la qualitat de l'ensenyament, tant el públic com el privat, és molt alta", subratlla Albert Gusi. La vitalitat de l'escena fotogràfica és "un tresor" que cal cuidar, diu. "És un ecosistema que es retroalimenta. Han florit escoles i també editorials i festivals especialitzats. I la cartellera d'exposicions és molt completa: en un quilòmetre i mig, del Palau Robert a Foto Colectania, passant per La Pedrera, el CCCB, La Virreina o l'Arts Santa Mònica, i molts més espais, es programen propostes exquisides".

Per a aquest creador polifacètic, queda un salt pendent, i creu que l'ha de fer el mateix col·lectiu de fotògrafs. "Hem de ser més porosos, sortir del nostre món endogàmic i hibridar-nos amb altres disciplines creatives. Tenim una eina global molt potent i l'hem d'aprofitar, tot aliant-nos amb els nous llenguatges". Ell no veu necessari un centre propi i específic: "De fet ja hi és, La Virreina. El que ens cal és creure-hi i potenciar encara més el que ja tenim, amb una major coordinació, per exemple".

© A Bao A Qu.

Núria Aidelman

Codirectora de l'associació A Bao A Qu.

La creació artística i l'ensenyament s'han donat l'esquena durant massa temps. Les recents polítiques municipals han tombat aquesta estranya i tan pernicioso separació, i això ha obert oportunitats a entitats de base que treballen la seva interdependència. És l'aposta de A Bao A Qu des dels seus inicis el 2004. I des del 2012 impulsa el programa específic *Fotografia en curs* que du a terme tant a les escoles com a les institucions culturals. "La fotografia és una eina transformadora que ofereix maneres de relacionar-se amb el món i amb un mateix", defensa Núria Aidelman. Els nens, els joves i la població en general connecten de seguida amb aquesta proposta educativa que va més enllà del simple entreteniment perquè es planteja "com una experiència vital". D'entrada, aprenen a veure fotografies "amb temps", amb un ritme oposat al que imposa la condició bulímica del món de la imatge d'avui. I també aprenen a fer fotos sense ser esclaus dels clixés i dels estereotips. "Es vinculen amb el seu entorn a través de la fotografia. I en aquest procés de descoberta es troben amb una Barcelona que mai no havien vist. L'aprecien més i aquest és el primer pas perquè s'hi comprometin i forcin canvis", raona Aidelman.

© Josep Losada.

Valentín Roma

Director de La Virreina Centre de la Imatge.

La Virreina s'ha convertit en una localització clau en el mapa de la fotografia de Barcelona. "Tot i que som un centre de la imatge en un sentit expandit que abraça tota mena de suports (el cinema, la pintura, la literatura...), la fotografia és l'element articulador de la nostra programació", remarca Valentín Roma, que els últims quatre anys ha donat a la institució de la Rambla un impuls molt celebrat pel sector i per un públic divers que fins i tot en aquests temps de reclusió pandèmica fa un seguiment entusiasta de les seves exposicions.

Roma, com el seu predecessor Carles Guerra, ha desbrossat camins per reescriure una història de la fotografia que havia passat desapercebuda. "El motor de tot el que fem és la investigació", i aquesta nodreix diferents línies de projectes: "La revisió de moments historiogràfics (moviments, grups...), el rescat de figures absents del cànon, les representacions fotogràfiques de les classes subalternes, les antologies de fotògrafs centrals del document urbà...". A aquesta multiplicitat d'interessos que, insisteix Roma, se situen en els marges dels relats hegemònics de la fotografia, aviat s'hi sumarà una col·lecció editorial dedicada als autors que ja han passat o que passaran per La Virreina. Roma no entén el seu treball a La Virreina com una feina substitutiva de l'hipotètic Centre Nacional de Fotografia. "Vaig arribar aquí amb un pla propi i encara tenim molts projectes per fer", conclou.

"La fotografia és una eina transformadora que ofereix maneres de relacionar-se amb el món i amb un mateix."

Núria Aidelman. Associació A Bao A Qu

Alba Sotorra Clua (Reus, 1980) realitza cinema documental per un desig de conèixer realitats i aportar-ne una mirada diferent d'aquella transmesa pels mitjans occidentals i que nodreix estereotips. Bona part dels seus documentals es lliguen als seus viatges, sobretot per països de l'Orient Mitjà. Ha filmat dones artistes (*Mirades desvelades*), dones kurdes en guerra contra l'Estat Islàmic (*Comandant Arian*) i dones occidentals actualment detingudes a Síria per haver anat a donar suport al DAESH (*El retorn*). Autora també de *Qatar, the race* i de *Game Over* —premi Gaudí al millor documental l'any 2016—, rodarà la seva pròxima

Alba Sotorra Clua
“Faig cinema per fer veure la realitat d’una altra manera”

pel·lícula a Barcelona, un projecte que tindrà com a protagonista l'artista visual Francesca Llopis.

Vaig conversar amb Alba Sotorra quan acabava de tornar a Barcelona després d'una setmana a la carretera per presentar *Per la llibertat*, una pel·lícula kurda que reconstrueix el setge perpetrat per l'exèrcit turc al barri sud de la ciutat de Diyarbakir, entre finals de 2015 i principis de 2016. El director, Ersin Çelik, qui ha arribat al cinema després d'una llarga experiència com a periodista, mostra la resistència dels habitants kurds de Diyarbakir, sobretot dones i homes joves. El règim d'Erdogan a Turquia feia la vida tan impossible als kurds que aquests s'hi van enfrontar. La resposta va ser una violència militar terrible durant el setge: hi va haver molts morts i ferits i el barri va quedar pràcticament destruït.

Alba Sotorra ha col·laborat en la producció de la pel·lícula pels seus vincles amb el poble kurd. Per presentar-la, ha viatjat amb membres del seu equip (Mar Garro, Andrea Vilches, Nabil Bensedick) i el productor kurd Diyar Esso, per Sant Sebastià, Bilbao, El Ferrol, Santiago de Compostel·la i Madrid. Els primers dies del passat mes de novembre, després d'haver pogut estrenar a Girona, Barcelona i Cambrils, les projeccions a Catalunya es van haver d'interrompre per complir amb les mesures per la covid-19.

Per la llibertat reflecteix molt bé l'esperit de la resistència: la lluita per l'existència lligada a la vida i per la identitat que et volen prendre.

Si els kurds deixessin de ser-ho, no tindrien problemes a Turquia. Lluiten per seguir existint com a kurds. Això provoca l'agressió de l'Estat, que a vegades pot fer-se especialment violenta, com al setge de Diyarbakir. La resistència va durar més de cent dies, fins el 12 de març del 2016. Aquell dia, 42 combatents van realitzar els darrers atacs per trencar el setge de l'exèrcit; 35 van donar la vida perquè se'n sortissin set supervivents que, amb el deure d'explicar la història i preservar la memòria dels morts, han donat a conèixer els fets que el règim d'Erdogan ha amagat. Són conscients que la resta del món mai no és prou sensible al sofriment del poble kurd. Allò que singularitza la pel·lícula és que està concebuda, rodada i protagonitzada per persones implicades en els fets que explica, fins i tot dos dels set supervivents ("Haki" i "Servan, el Pirata") s'interpreten a si mateixos. L'important és que hi ha la veu de tots, dels vius i dels morts; el quió parteix dels dietaris dels qui van participar en aquella resistència i que han conservat els qui van poder escapar del setge.

Es presenta com el primer film produït a Rojava després de la revolució que l'ha convertit en una comunitat kurda autònoma dins del territori sirí.

És una revolució gestada en la guerra contra l'exèrcit de l'Estat Islàmic en la qual han participat de manera activa moltes dones kurdes, les guerrilleres de les Unitats de Protecció de les Dones (YPJ) sota el lema: "La resistència es troba en l'esperit d'una dona lliure". Aquesta lluita alliberadora ha afavorit que a Rojava s'hagi produït una revolució: un sistema polític absolutament paritari, sense equivalència arreu del món, i unes formes d'organització econòmica collectives.

Aquesta lluita es mostra també al seu documental *Comandant Arian*, on la protagonista, que en dona títol, representa l'esperit lliure d'aquestes dones resistents.

La comandant Arian s'estranyava que no filmés més les seves companyes de lluita. Vaig creure que la pel·lícula havia de concentrar-se en aquesta dona coratjosa i amb una consciència molt lúcida del perquè de la seva lluita, que també és per existir, i que va passar per un dolorós procés de recuperació després de ser ferida greument: la resistència en l'experiència de la fragilitat extrema. Quan vaig anar a Rojava, en saber d'aquest grup de guerrilleres kurdes, no tenia ni idea de què faria, ni si podria fer-ne una pel·lícula. Primer, m'havia de guanyar la seva confiança per conèixer-hi i conèixer-les. Vaig aconseguir-ho, però el que vaig filmar en la primera estada no els va interessar gaire, perquè les mostrava en la quotidianitat del temps sense combat, cuinant, rentant la roba, conversant o cantant, activitat molt freqüent entre els kurds. Volien que les mostrés com a guerrilleres i per això van dur-me al front, protegint-me sempre.

Per fer aquesta pel·lícula s'ha de tenir molta valentia.

Molta menys que la que tenen aquestes dones. Em va generar un gran interès que unes dones kurdes s'organitzessin per lluitar contra l'exèrcit de l'Estat Islàmic, que n'abusava i les matava si no s'hi sotmetien. Per mi, la pràctica documental neix d'una necessitat de viure una realitat, per entendre-la i explicar-la després. La possibilitat d'entendre l'altre passa per un vincle emocional. Escolto des de la complicitat, no des de l'observació distant. Per això els meus documentals estan absolutament lligats a una experiència de vida i hi estic implicada del tot.

“La pràctica documental neix d'una necessitat de viure una realitat per entendre-la i explicar-la després. La possibilitat d'entendre l'altre passa per un vincle emocional.”

A diferència d'altres documentalistes, la seva subjectivitat no es manifesta a través de l'ús narratiu de la seva veu o la seva presència a les imatges.

No és la meua opció. En el cas de *Comandant Arian*, des de la productora insistien en què jo m'expliquéssim i m'hi vaig resistir. Em va semblar sobrer perquè la meua experiència ja apareix a la pel·lícula: sense tenir-la, no l'hagués pogut fer. Però sobretot vaig pensar que la meua veu podria treure protagonisme a la comandant Arian. És una decisió conscient i gens aliena a una intencionalitat política: el meu propòsit és donar veu a d'altres.

Està enllestit una pel·lícula on dona veu a dones a l'altra banda de les guerrilleres kurdes: dones de països occidentals que van unir-se als combatents islàmics a Síria i que ara es troben a camps de detenció sense que els països d'origen en demanin la repatriació.

Sí, és titularà *El retorn: la vida després de l'Estat Islàmic*. De nou em va moure la voluntat de conèixer, d'escoltar i d'entendre des d'una perspectiva aliena a l'odi i a la condemna absoluta —propagada pels mitjans occidentals— que abona la idea de deixar que es podreixin allà on són. Vull aportar un document que dugui a reflexionar i treure conclusions pròpies un cop s'escolti la veu d'aquestes dones. Elles, provinents de països i de condicions socioeconòmiques i culturals diverses, se'n van anar a Síria amb el propòsit de contribuir a una lluita contra els opressors que bombardejaven nens i dones i que, així ho creien, havia de ser per la llibertat. Una altra cosa és què van trobar-hi: van casar-les amb soldats islàmics i pràcticament van convertir-les en esclaves. A més, cadascuna té la seva història i les seves raons per haver-se implicat, i la seva reacció davant el que han viscut és diversa. N'hi ha que encara s'han radicalitzat més i n'hi ha que se'n penedeixen o que senten una estranyesa d'elles mateixes per la decisió que van prendre. Això no vol dir que s'hi hagi d'estar d'acord o se les hagi de comprendre; el seu testimoni ens fa present la complexitat d'aquest cas, com tants altres. Faig cinema documental amb la idea de fer replantejar l'espectador el punt de vista que tenia sobre una cosa. I això comença per mi mateixa: intento no enfrontar-me a una realitat amb unes idees preconcebudes, sinó posar-les en qüestió. Faig cinema per saber, no per confirmar alguna cosa que crec saber.

Hi ha una pràctica documental, associada al format televisiu, que sembla voler demostrar una idea prèvia i buscar-ne les proves. En el "documental creatiu", més relacionat amb el cinema, a partir d'una voluntat per conèixer una realitat hi ha certa disposició a l'imprevist, una recerca del que no se sap. També hi ha experiències on les fronteres entre documental i ficció es dilueixen.

L'interessant i bonic de fer documentals és que quan comences no saps massa bé què en sortirà. Com dius, hi ha altres maneres de fer-ne, però m'interessen menys. Les que m'agraden conflueixen amb les ficcions que s'obren a l'imprevist sense limitar-se a posar en escena un guió previ tancat. La divisió potser no s'ha d'establir entre documental i ficció, sinó entre un cinema comercial estandarditzat, que marca unes determinades pautes a través d'un guió tancat, i un altre (no sé si dir-ne independent) que permet explorar un territori i en el qual la pel·lícula és un procés obert que pot dur-te a llocs que no podies imaginar quan es va començar a gestar.

Tornant a *El retorn*, és la torna de Comandant Arian?

D'alguna manera la complementa, però sí ha estat possible és per la relació que vaig establir amb les guerrilleres kurdes mentre rodava *Comandant Arian*. Elles controlen els camps on hi ha detingudes aquestes dones i m'hi van donar accés. Això també diu alguna cosa: no impedeixen que aquestes altres dones —en principi les seves enemigues— puguin explicar-se i ser escoltades. De fet, les escolten. En el film, una dona kurda fa un treball d'escolta i acaba "perdonant-les". He observat que els kurds no tenen una actitud venjativa: els importa existir. Qui soc jo per jutjar-les? La veritat és que no esperava empatitzar-hi

tant i sentir-me tan poc diferent d'elles en alguns aspectes, com ara sentir disconformitat amb un món ple d'injustícies i desigualtats. Una altra cosa són les decisions i les accions que han pres al respecte.

Les dones són al centre de la majoria de les seves pel·lícules, començant per la primera, *Mirades desvelades* (2008), estructurada a partir d'un viatge en autoestop fins al Pakistan.

La idea era donar a conèixer dones dins el món musulmà que es desmarquen dels estereotips —carregats de prejudicis— transmesos pels mitjans occidentals. Insisteixo que aquesta sempre és la idea: fer veure realitats d'una altra manera. Són cinc dones relacionades amb la creació com una forma de llibertat: una artista conceptual bosniana que feia *performances* en camps de mines; una cantant turca concentrada en la seva tasca d'advocada per exercir l'activisme a favor dels drets humans; una cineasta iraniana amb la valentia d'abordar temes tabú al seu país, com l'addició a les drogues i la prostitució; una afganesa que, a l'època dels talibans, va cultivar l'únic art permès: la poesia (i en la intimitat); i una pakistanesa ballarina que va haver de marxar del seu país quan van prohibir-hi la dansa. Les dones també protagonitzen *Comandant Arian* i *El retorn*, i la meua pròxima pel·lícula tractarà sobre Francesca Llopis, però les altres pel·lícules que he fet (*Game Over* i *Qatar, the race*) tenen una forta presència masculina. A *Qatar, the race* (2011), vaig abordar les contradiccions del país amb el creixement econòmic més accelerat del planeta a través de tres homes interrelacionats: un qatarià enriquit amb les curses de cavalls, un immigrant sudanès i un enginyer nord-català. Quan més triomfes en el sistema, més t'atrapa la seva alienació. Una de les coses que exploro als meus films és l'impacte del sistema econòmic capitalista, consumista i patriarcal en les persones.

Seria l'exemple de *Game Over* (2014), on un noi de Santa Coloma de Farners (Djalal), que des de petit havia jugat a la guerra, descobreix la realitat de la guerra a l'Afganistan.

I la guerra és molt diferent de com se la podia imaginar quan jugava amb armes. A la guerra veu que al punt de mira hi ha persones reals a qui podia matar. Ell mateix va filmar-se sentint aquest desassossec, i vaig comptar amb el material gravat pel propi Djalal. Quan retorna de l'Afganistan, no sap què fer amb la seva vida, cosa que passa amb molts joves a l'actualitat. Djalal, que pertany a una família de classe mitjana, experimenta una crisi derivada de seguir un model: els valors d'un home com a guerrer que, com si també fos una conquesta, es veu amb una casa i un cotxe. Ho exposo sense jutjar la persona.

Per la llibertat mostra que les dones kurdes s'han convertit en guerrilleres perquè no tenien cap més remei per salvar la pròpia vida i ser lliures. Recordo una entrevista en què comenten que, mentre els homes celebraven les victòries després dels combats, elles es mantenien silencioses, conscients dels morts del bàndol propi i de l'altre.

És allò de la testosterona, tot i que els homes kurds a Rojava han fet un treball importantíssim per desfer-se dels valors patriarcals i masclistes. En tot cas, és cert que elles vivien les victòries i la mateixa guerra d'una altra manera.

Què creu que ha de ser el feminisme?

Per mi, una qüestió fonamental és com entenem l'empoderament. A vegades es confon amb formar part d'estructures masculines d'organització i de poder, en les quals les dones han de desfer-se de la seva identitat per adaptar-s'hi. Cal construir noves estructures no patriarcals. És una conquesta que les dones arribin a ser líders? S'ha de posar en qüestió precisament el lideratge. No es tracta de qui lidera, sinó de transformar la societat perquè hi hagi més igualtat. S'ha arribat a un punt en què moltes dones ja no parlem d'homes i dones, sinó de com sortir d'estructures dominades per l'home blanc de classe alta. No es tracta de tenir poder, sinó de posar-lo en qüestió, o que estigui repartit i uns no l'acaparin per exercir un domini sobre els altres.

Ha comentat que la seva pròxima pel·lícula serà amb l'artista visual Francesca Llopis.

Sí, es dirà *Francesca i l'Amor*. També qüestionarà allò que la societat determina que has de ser, en aquest cas en relació amb una dona a partir d'una certa edat, quan el teu cos ja no és el d'una persona jove i suposadament ha deixat de ser atractiu, de manera que se li imposa que renunciï a certes coses. Allò que fa la Francesca és rebel·lar-s'hi. D'altra banda em fa il·lusió que, per primer cop, rodaré a Barcelona, i em proposo fer un homenatge a la ciutat.

“A vegades es confon el feminisme amb formar part d'estructures masculines d'organització i de poder, en les quals les dones han de desfer-se de la seva identitat per adaptar-s'hi.”

Precisament, després de rodar arreu del món (en el doble sentit), ho farà a Barcelona, on tampoc fa molt que hi viu. Ni tan sols va estudiar cinema a la UPF o a l'ESCAC, com altres directores i directors de la seva generació.

Hi he viscut abans en diferents moments de la meua vida. La primera vegada va ser quan tenia 18 anys, després d'haver passat l'any anterior estudiant a Nova York. Va ser just abans d'entrar a la universitat. És cert que ja funcionava l'ESCAC i que hi havia estudis de Comunicació Audiovisual a la UPF, i també en altres universitats de Barcelona, però vaig decidir estudiar a la Complutense de Madrid. Allà vaig tenir l'oportunitat de saber com funcionava la indústria del cinema perquè la universitat hi tenia contactes per fer pràctiques, i també vaig veure que no volia fer un cinema industrial. L'últim curs de la carrera vaig fer-lo en una universitat de Puerto Rico, on funcionen a la manera dels Estats Units. Quan vaig acabar, vaig fer un viatge en autoestop durant un any fins al Pakistan i d'aquí va sorgir *Mirades desvelades*.

Quan va tornar d'aquest viatge va fer un màster en Estudis Culturals a la Universitat Rovira i Virgili, a Tarragona. Em sembla força significatiu, per formar-se més enllà del cinema i en relació amb l'interès pel món que es reflecteix als seus films.

Van ser uns estudis molt interessants que, sobretot, em van aportar coneixements sobre el món mediterrani. Aleshores, vaig tornar a viure a Barcelona. Més endavant vaig residir a Berlín mentre continuava viatjant pel món. Tornar a Barcelona té a veure amb què, presentant les meves primeres pel·lícules en festivals internacionals, vaig conèixer persones del món audiovisual català, com ara la Marta Figueres, que s'ha convertit en la meua coproductora.

Voltant pel món, què sent a dir de Barcelona?

És increïble com està associada amb el futbol. En el lloc més recòndit coneixen el Barça. Més recentment, et pregunten per la situació política a Catalunya. Sobretot en el cas dels kurds, que ens consideren els seus companys de lluita. En fi, crec que les seves condicions són molt més dures que les nostres. El cas és que ens tenen molt presents. Molt més que nosaltres a ells.

Imma Merino, periodista

Laura Guerrero, retrats

Els Encants: l'art de l'objecte autobiogràfic trobat

Daniel Venteo — *Encants i miralls de Barcelona* és la felicitat coincidència entre la mirada d'un experimentat fotògraf d'arquitectura, Rafael Vargas, i l'escriptora Victoria Bermejo, qui es considera allò que en castellà en diríem una *escudriñadora* d'històries humanes. Perquè els Encants barcelonins són precisament això: vides escrutades, al descobert en tota la seva diversitat, el cos i l'ànima de la ciutat. Una ciutat dramàtica, mestissa, en alguns casos fins i tot violentada per la mort, per l'inesperat, per la realitat més crua. Als Encants hi arriben, de vegades, vides senceres truncades, hàbitats deslocalitzats i, fins i tot, somnis només esbossats en uns quaderns de notes literàries, unes diapositives Kodachrome en color dels anys seixanta o els llibrets d'una biblioteca de teatre perfectament organitzada amb els seus exlibris.

Cada dilluns, dimecres, divendres i dissabtes, els claroscurs de desenes de Barcelones s'escolen als Encants. Ho fan cada dia laboral de mercat, a primera hora del matí, abans dels primers raigs del dia, amb la subhasta dels lots entre els potencials venedors a l'engròs. La història de les històries dels Encants és infinita. En ocasions, arriben a les pàgines de la premsa de masses o a la televisió per alguna troballa cèlebre que recorda al conjunt de la societat l'extraordinària singularitat del nostre particular "mercat de les puces".

Els Encants continua sent el mateix mercat popular i humil que quan era a l'antiga ubicació polsegosa, però entranyable, de la plaça de les Glòries.

Una de les parades dels Encants Vells, plena de llibres i antigalles. © Rafael Vargas

En d'altres, són notícia pel suposat escàndol cultural que significa que les restes materials de la vida d'una personalitat destacada del món intel·lectual es vegin "malbaratades" al terra fred de l'humil mercat... Perquè els Encants, tot i la sofisticada i subtil estructura arquitectònica milionària que els aixopluga, continua sent el mateix mercat popular i humil —de manera del tot indiscutible i evident— que quan era a l'antiga ubicació entranyable i inconvenientment polsegosa de la plaça de les Glòries. I els Encants també poden ser mediàtics perquè hi ha aparegut un àlbum inèdit de la nevada de 1962, o perquè un turista nord-americà hi ha comprat uns clixés anònims, d'una qualitat poc coneguda, que mostren una Barcelona perduda i que recorden el cas d'una Vivian Maier catalana...

Aquella novel·la llegida a l'institut
Les troballes són diàries i alhora

inabastables, perquè els Encants, com a mirall de la ciutat, sempre complauen la mirada de qui escruta els seus lots amb passió cultural, obsessió col·leccionista o a la recerca de la pròpia autobiografia sentimental urbana. A casa dels respectius autors del llibre abunden objectes procedents dels Encants, com probablement també serà el cas a les llars de molts dels lectors que ara llegeixen aquestes línies: discos de vinil que vam escoltar d'adolescents ara feliçment retrobats, l'edició d'una novel·la llegida a l'institut que ens va marcar i que mai més havíem tornat a veure, velles cartes de visita del segle XIX amb retrats familiars que evocuen la seguretat d'un passat estructurador, el telèfon de dial giratori que penjava de la paret del saló de casa, els gots Duralex que semblaven oblidats, dedicatòries d'escriptors consagrats, primeres edicions introbables... "Muchos objetos se convierten en una muñeca

---

Encants i miralls de Barcelona. Memòria Gràfica dels Encants Fira de Bellcaire, Rafael Vargas (fotografia) i Victoria Bermejo

---

rusa —evoca Victoria Bermejo—: esa caja de puros en cuyo doble fondo se esconde una muela de oro; un reloj detrás de cuya esfera hay una moneda con una esvástica. Se trata de entrar en el arte de intentar adivinar los hilos secretos que los unen”. Bermejo ens confessa la seva debilitat: “Tengo alma chamarilera, adoro el reciclaje y los objetos genuinos o irrepetibles. Cuando visito ciudades, siempre acudo a un mercado de pulgas, un mercado de comida y un cementerio: son una muestra viva de una manera de vivir y de morir”.

El Encants són el territori per excel·lència per al desvetllament personal. En paraules de Rafael Vargas, aquests *objets trouvés* “desataban mis conexiones inconscientes y eran muy buena fuente de inspiración para mis fotografías más surrealistas”. Les fotografies del llibre, com els textos sempre onírics i desacomplexats de Bermejo, en són una bona mostra. A vegades passen desapercebudes, però les imatges de gran format que el visitant troba arreu dels nous Encants són del mateix Rafael Vargas, que ara amb aquest llibre ret tribut a tot allò que representa la Fira de Bellcaire per a la ciutat de Barcelona. I ho fa acompanyat de la creativitat literària exultant de Victoria Bermejo, qui ha escrit deu contes on realitat i ficció s'entrelluquen per crear un doble relat textual de la mà del relat visual del fotògraf. “Nunca la fotografía ha tenido tanto sentido para mí como documento y como interpretación de la realidad”, afirma Vargas. “Los Encants existen para estar ahí, coleccionando el paso del tiempo, mostrando efímeras realidades entre brillos y reflejos”. Les seves fotografies de la fira, abans i ara, traslladen el lector al batec dels Encants barcelonins, amb l'ajut inestimable de les notes precises i mesurades de l'historiador Enric H. March, l'agitador cultural Oscar Guayabero i l'arquitecte Josep Bohigas. Per a totes les persones per a qui els Encants formen part de

Els Encants Vells a la seva ubicació antiga, entre la zona central de la plaça de les Glòries i el Camp del Sidral del Clot (al costat de muntanya, entre Castillejos i Dos de Maig). © Rafael Vargas

El sostre de miralls de la nova estructura que acull i reflecteix les parades dels Encants Vells, ara ubicats a l'Avinguda Meridiana i tocant a la plaça de les Glòries. © Rafael Vargas

la seva geografia personal, i també per als qui encara no s'han deixat captivar, aquest és un llibre ineludible: és un acte d'amor apassionat per la ciutat com a territori vital.

A casa dels autors del llibre abunden els objectes procedents dels Encants, com probablement també serà el cas a les llars de molts lectors.

Claudi Montaña, l'article com a obra d'art

Karles Torra — Va ser la veu més singular de la crítica musical dels anys setanta. Ningú va saber combinar en els seus textos el periodisme de divulgació amb la literatura de creació com ell. Parlo de Claudi Montaña, de qui s'acaba de publicar una antologia a càrrec de Josep Maria Ripoll. Sota el títol de *Estoy hablando de mi generación*, el llibre recull una selecció d'articles publicats entre 1972 i 1977 en revistes com *Vibraciones*, *Nuevo Fotogramas*, *Star*, *El Papus*, *Ajoblanco* o *El Viejo Topo*.

Es tracta d'una edició molt cuidada, amb un excel·lent pròleg de Josep Maria Ripoll que explora la biografia del personatge i els seus referents. Nascut el 13 de març de 1944 a Manresa, Montaña va ser, a l'engròs, un idealista utòpic i fervent seguidor dels moviments d'alliberament dels anys setanta (el moviment *hippy*, la contracultura, la psicodèlia, el maig del 68...), que es va sentir desenganyat a la dècada següent en veure com el voraç consumisme del sistema ho anava integrant tot. Home de gran cultura, als seus coneixements musicals i cinematogràfics sumava el seu gust pels poetes simbolistes i surrealistes francesos o per la generació *beat* nord-americana, els textos dels quals intercalava amb mestria als seus articles.

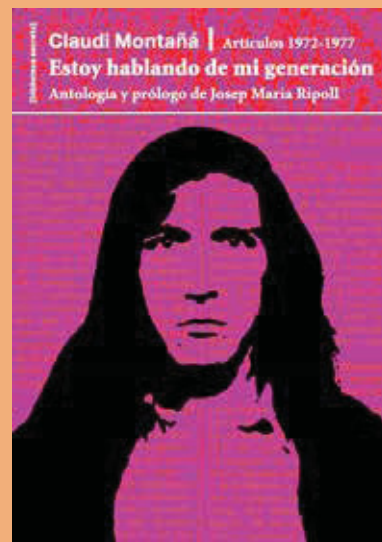
Els articles de Montaña són autèntiques obres d'art que no envelleixen amb el temps i aporten un testimoni fresc i palpitant d'una època irrepètible.

El gruix de l'antologia es divideix en tres parts: "Rebeldías: del pop al *underground*", "La euforia: el *underground* barcelonés" i "Derrotas: el fin del sueño". El llibre també inclou textos sobre Montaña que es van publicar després de la seva mort, ocorreguda l'agost de 1977 a l'antic hotel Manila de la Rambla barcelonina a conseqüència de prendre's tres tubs de somnífers. Entre aquests textos hi trobem un d'Eduardo Haro Ibars, en què subratlla que "intentó hacer un tipo de crítica musical nuevo entre nosotros, al menos en lo que a música popular se refiere, un tipo de crítica con calidad literaria, y basado sobre todo en los sentimientos, en la postura vital y el estado de ánimo de quien se encuentra condicionado por ese fenómeno que es el *rock*; trató, en suma, de traducir el lenguaje de la música al literario".

L'antologia s'obre amb tota una declaració de principis: "Escribir artículos también es escribir". Montaña incideix en la infravaloració del periodisme i considera anacrònica la jerarquització que s'estableix entre els diversos gèneres literaris: "Creo que ya es hora de acabar con estas absurdas diferenciaciones y fijarse de una vez en lo realmente importante: lo escrito. Con independencia de que esté en un libro, en un periódico, en un muro de la calle, en una revista o en un lavabo. Menos ostentación y más comunicación. ¿No es eso?".

I és que, tal com demostra aquest llibre, els articles de Montaña són autèntiques obres d'art que no envelleixen amb el temps i aporten un testimoni fresc i palpitant d'una època irrepètible. En aquest sentit, cal posar èmfasi en el text que comparteix títol amb el llibre, un esbalaïdor mosaic escrit en prosa poètica en què recrea els convulsos seixanta i principis

dels setanta tot relacionant-los amb lletres significatives de cançons de rock. En un plànol més local, els seus textos sobre l'*underground* barceloní són or pur. Des de "Rayos de sol en las catacumbas de nuestra música", on il·lustra el pas de la música progressiva a l'ona laietana, fins a una entrevista-passeig amb Sisa d'allò més experimental, on per moments s'intercanvien els papers i l'entrevistador passa a ser entrevistat. Tanca aquesta magnífica antologia un esglaïador "testament", amb cites de Ferrater, Cioran, Borges i Baudelaire, que va posar punt i final a la seva secció de correu a *Vibraciones*: "Estoy a punto de concluir este mi último 'Correo' y experimento un agrídulce sentimiento de tristeza. Es el regreso de un viaje, lo sé, la bajada siempre llena de baches en el aire soleado de la mañana. Invierno, casi. Los pájaros empiezan a morir de frío en las inhóspitas cornisas. Y ni tú, ni yo, ni nadie sabemos qué hacer... Pero si yo fuese todavía el que creo ser, imaginaría el invierno cubierto de seda. Os beso. Chao".

Claudi Montaña. *Estoy hablando de mi generación* (Artículos 1972-1977), antologia i pròleg de Josep Maria Ripoll
Ajuntament de Barcelona, 290 pàgines — Barcelona, 2020

Joan Perucho, l'editor pop

Joan Safont — Com si d'una mena de novel·la apocalíptica es tractés, la pandèmia de la covid-19 s'ha acarnissat amb la celebració de l'Any Joan Perucho, aprovat per la Generalitat de Catalunya per commemorar el centenari del naixement de l'autor de *Les històries naturals*. Sort n'ha tingut Perucho, però, de comptar amb un comissari com Julià Guillamon, ple d'entusiasme i amb la capacitat de fer de la necessitat, virtut. De fet, és probable que sense l'esforç —i els llibres— que el crític literari transmutat en àngel de la guarda peruchià ha dedicat a l'escriptor gracienc, ens hagués quedat només la imatge de conservador, incompès i passat de moda que Perucho va cultivar durant els seus darrers anys de vida.

Perquè, com va descobrir Guillamon en el seu assaig *Joan Perucho i la literatura fantàstica* —quan, de jove, va endinsar-se en l'obra del pare literari de Tomàs Safont (res a veure amb l'autor d'aquesta ressenya)—, Perucho no havia estat sempre l'exquisit repatani voltat d'incunables, “enamorat de les coses antigues” i “reconvertit respecte a l'art modern, que criticava obertament”. Abans d'això, Perucho havia estat molt ben connectat a les modes del seu moment, defensor de l'art pop i bon coneixedor dels gèneres fantàstic, eròtic i de ciència ficció que, sobretot, s'estaven fent a França. I no només això, sinó que l'escriptor, articulista i jutge va exercir també com a editor en una aposta arriscada que no va acabar d'anar del tot bé, però que sembla clau per desenterenyinar el seu univers.

Malgrat que el final desafortunat de l'editorial Tàber va fer que el mateix Perucho no en volgués parlar, la seva empremta va marcar una breu

però fèrtil etapa en l'edició catalana en un tombant tant suggeridor com el de l'any 1968. El Perucho editor pop és precisament el que ressegueix *Joan Perucho i les edicions pop*. *L'aventura de Tàber*, un volum publicat per l'Ajuntament de Barcelona i que s'afegeix a la nòmina bibliogràfica sobre la història de l'edició a Catalunya que Guillamon ha anat construint, exposició a exposició, llibre a llibre, en col·laboració amb les biblioteques de la ciutat.

Una editorial dins de l'editorial

Tàber no va ser una creació de Perucho. L'havien fundat l'any 1967 Frederic Clara i Francesc Porcel, oncle d'Oriol Vergés, autor d'alguns dels llibres de divulgació històrica per a joves que van publicar a la primera etapa. Perucho, que exercia de crític d'art a *Destino* i col·laborava regularment a *La Vanguardia*, va entrar a l'editorial l'any següent com a soci i va crear allò que Guillamon denomina “una editorial dins de l'editorial”, on va publicar els seus llibres i va importar les seves obsessions i descobertes, amb la mirada posada en el que feien els editors Éric Losfeld i Jean-Jacques Pauvert. Un món que connectava el surrealisme amb el misteri, l'erotisme amb l'esoterisme, el còmic amb el disseny, els vampirs i Barbarella, i que, si a França havia topat amb la rigidesa moral del darrer gaullisme, a l'Espanya franquista era certament impossible. Els expedients de censura de llibres que mai van veure la llum en són la prova de càrrec.

Guillamon explora els textos de Joan Perucho a la recerca d'aquests referents francesos —que l'autor va poder localitzar a la biblioteca de la seva casa d'Albinyana—, i contextualitza

com aquell nen, que s'havia format amb les novel·les de fulletó, el cinema d'aventures i l'amistat dels artistes avantguardistes, va construir ja d'adult unes col·leccions editorials —amb disseny de Joan Pedragosa— en les quals s'hi barrejaven la novel·la gòtica, els reculls d'articles periodístics i la recuperació pionera dels dibuixants de revistes com *Papitu*, textos propis tan inclassificables com *La sonrisa de Eros* o *Botànica oculta o el falso Paracelso*, monografies “amb sentit de país” o els llibres gastronòmics dels seus companys d'aventures culinàries Álvaro Cunqueiro i Nèstor Luján. Capbussar-se en *Joan Perucho i les edicions pop*. *L'aventura de Tàber* permet descobrir una empresa editorial fulgurant i aprofundir en un episodi de la biografia de Perucho sense màscares ni llegendes.

Joan Perucho i les edicions pop. L'aventura de Tàber, Julià Guillamon

Ajuntament de Barcelona, 125 pàgines — Barcelona, 2020

**Un regal
especial**
Jordi Nopca

La mare fa seixanta-cinc anys i li he de fer un regal especial. Començo a notar-me pressionat el dia en què em truca l'àvia des del poble per recordar-m'ho —ella en té noranta-quatre, però el cap i el cos li carburen encara a la velocitat de la llum—. Descarto comprar-li una joia després de voltar pel Born i la Ribera dues tardes senceres.

No hi ha res que em convenci; d'altra banda, la mare en té tantes, de joies, que no fa gaire es va fer instal·lar una segona caixa forta a l'habitació on jo havia dormit fins que vaig tenir la sort —el privilegi, diu ella— d'independitzar-me. Un matí, a l'hora d'anar a esmorzar, comento a una companya d'oficina que m'estic trencant les banyes, sense èxit, per trobar el regal ideal per als seixanta-cinc anys de la mare.

—És normal —respon—. És una edat simbòlica important.

Em demana si coincideix amb la jubilació i dic que no: ha demanat cinc anys de pròrroga a la facultat, on a partir d'ara serà professora emèrita de Llengua i Literatura Sàncrites.

—Sempre diu que quan es retiri es carregaran aquella plaça, i que el sàncrit quedarà mort i enterrat a la Universitat de Barcelona.

—Seria una gran pèrdua?

La meva companya té una visió liberal de l'existència que aplica també a la cultura. Per què caldria mantenir una assignatura així, si no hi ha demanda?

—Hi ha dedicat tota la vida —dic.

En realitat, hauria volgut explicar-li que una universitat pública hauria de poder transmetre coneixements percebuts com a minoritaris, tot i que d'un valor innegable. No ho faig perquè intueixo que el comentari motivaria una discussió que tensaria una mica més els nostres cossos assedegats d'una trobada furtiva fora del banc on treballem. També ens distrauria del tema que ens ocupa.

—De moment he provat l'opció joia, però no em motiva — continuo, per tornar a abordar el regal de la mare.

—Un viatge una mica *currat* seria més bona idea.

—Tens raó.

Aquell vespre truco el pare per saber què en pensa. Hauríem de marxar els tres. Amb que allarguéssim una mica el cap de setmana n'hi hauria prou. Se m'acuden Praga, Viena i Berlín, tres llocs on estic convençut que ella voldria tornar.

—L'únic viatge que em queda per fer és el de quan la dinyi.

Amb el pare no puc evitar la discussió que amb la companya de feina ens hauria acostat a un abisme, al fons del qual hi hauria un llit enorme i nosaltres dos rebolcant-nos-hi. Per què no pot ser una mica més generós? Que no ho veu, que un viatge li faria il·lusió, a la mare? Li arribo a proposar de fer-li el regal junts, i així s'estalviaria haver de fer l'esforç de comprar —i fins i tot de pensar— res.

—Veig que em tens en molt mal concepte —diu—. Tinc idees.

—Ah, sí? Com quines?

—L'altre dia vaig veure un *bolso* collonut...

És una proposta pèssima: les últimes bosses que li havia regalat havien acabat a la botiga. Però el pare encara tenia alguna cosa més al pap.

—...i la portaré a sopar el dia de l'aniversari. Aquest any cau en divendres, oi?

© Núria Cots

Jordi Nopca (Barcelona, 1983) és escriptor i periodista. Actualment és redactor al diari *Ara* i coordinador del suplement setmanal de llibres *Ara Llegim*. Ha publicat la novel·la *El talent* (LaBreu, 2012), el recull de contes *Puja a casa* (L'altra, 2015), guanyador del premi Documenta, i la novel·la *La teva ombra* (Proa, 2020), amb la qual ha rebut el primer premi Proa de Novel·la.

—En diumenge.

Detesto haver de sobreactuar en el paper, una mica repellent, de fill responsable. Per abaixar una mica la tensió entre nosaltres accedeixo a pensar en alguna alternativa al viatge.

Van passant els dies i no hi ha manera de trobar un regal que em sembli prou singular pels seixanta-cinc anys de la mare. Evito parlar-ne més amb la companya de feina, tot i que continuem esmorzant junts, i tinc la sospita que no trigarà a enganyar el seu marit amb mi, que soc més jove,

---

L'experiència promet un vol de trenta segons.
La mare, surfista de l'aire. La mare,
una magnífica dona bala.

més fort i potser més intel·ligent que ell. No em vull convertir en el seu segon plat, però alhora desitjo que arribi el proper sopar d'empresa per seure al seu costat i anar-li omplint la copa de vi cada dos per tres, fins que de camí cap al primer karaoke

ella se m'emporti per un viarany secret que desemboqui a l'aparcament on ens espera el seu Opel Corsa, del mateix vermell elèctric que ha escollit per pintar-se les ungles.

La meva recerca es comença a orientar en una bona direcció el vespre que se m'acut buscar “noves experiències” en una revista de tendències que Google té el costum de recomanar-me. Hi trobo el primer túnel de vent de la ciutat, un sopar a les fosques —amb un menú de luxe que inclou insectes a cada plat—, una jornada de ràfting, una *escape room* en una casa del terror i un vol en parapent al Montseny. Cada proposta té punts a favor i en contra. Els vaig dilucidant mentre el dit índex continua fent *scroll* i descobrint-me noves idees. Quan arribo a la proposta d'un circ itinerant que serà a la ciutat els propers deu dies tinc una petita epifania: acabo de trobar el que buscava. Accedeixo a la web i m'informo del preu, la disponibilitat i la seguretat d'aquella petita extravagància que regalaré a la mare. Hi ha un abans i un després de fer seixanta-cinc anys, per això vull oferir-li una aventura que no té res a veure amb empassar-se un espectacle ple d'acrobàcies i pallassos, sinó amb un dels somnis de la mare: de petit m'havia repetit en diverses ocasions que li agradaria ser un ocell i poder passejar-se pel cel. L'experiència promet un vol de trenta segons, propulsada des de dins d'un canó gegant en una trajectòria ascendent de fins a un centenar de metres que acaba amb la caiguda en una gran xarxa al damunt del mar. La mare, surfista de l'aire. La mare, una magnífica dona bala.

El regal li fa tanta il·lusió com havia imaginat. Ens dirigim tots tres cap a la platja de la Mar Bella, on hi ha instal·lada la carpa de circ i l'atracció estel·lar, amb què els seus propietaris es fan un sobresou des que un usuari va caure dins el canó per error després d'un espectacle a França, es va disparar i quan l'home es va descobrir penjat d'un arbre va cridar: “*C'est magnifique!*”.

—Estàs nerviosa?

Em sap greu que la mare s'ho perdi, però al final seré jo qui s'enfilí al cel, igual que un d'aquells personatges voladors de les llegendes hindús que la mare m'explicava abans d'anar a dormir.

Aquesta és la pregunta del pare cada cinc minuts. Ella ha començat dient que no, més tard li ha demanat que es concentrés a conduir bé, i quan entrem a l'aparcament reconeix que sí, una mica.

—No m'estranya —diu ell—. Si a mi em regaléssiu una cosa així quan faci seixanta-cinc anys...

—Saps que no se m'acudiria —replico.

—A vegades, el millor regal és que no hi hagi regal.

Com que tenim una hora pactada per al llançament, deixem enrere la cua dels qui encara no han comprat el tiquet i passem a una sala on hi ha, penjats, una vintena d'equipaments indispensables per poder volar.

—Fill —em diu la mare, just després que li donin un mono de color vermell, les botes i el casc—. T'estic molt agraïda per aquest regal tan original. Sempre t'he dit que m'hauria agradat saber què sent un ocell quan es llança al buit i en comptes de caure pot passejar-se, tranquil·lament, pel cel. Però ara que aquest somni està a punt de fer-se realitat, he pensat que preferiria que siguis tu qui voli en lloc meu.

Al pare se li escapa el riure per sota el nas. Si tinguéssim temps, n'hi diria alguna de grossa, perquè ell no s'ha escarrassat gens amb el seu regal i encara quedarà com el bo de la pel·lícula.

—D'acord —dic.

En cinc minuts porto l'equipament reglamentari i deixo que un home cepat em porti fins a la boca del canó. Em va donant instruccions en anglès, que entenc a mitges. El que sembla més important és que he de mantenir els braços enganxats al cos, també durant el vol, per poder arribar a la velocitat òptima i que tot vagi bé.

L'interior del canó fa olor de pólvora. Em pica el nas. Trec el cap un moment per veure els pares per última vegada abans de la detonació. Ell té el braç aixecat, com si em digués adéu. De debò creu que se'm traurà de sobre amb aquesta facilitat? Si hagués previst que l'experiència era perillosa no seríem aquí. Em sap greu que la mare s'ho perdi, però al final seré jo qui s'enfilí al cel, igual que un d'aquells personatges voladors de les llegendes hindús que la mare m'explicava abans d'anar a dormir. Sempre arrencaven a volar en moments decisius de la trama. Jo, en canvi, només he de passar trenta segons enlaire. La meua vida no s'ha de transformar de cap manera. Demà tornaré al banc. Atendré clients amables i d'altres que, de tan mal educats que són, em desesperen. La veuré a ella, esmorzarem junts i li explicaré el meu diumenge.

Al fons del meu abisme no hi ha cap llit, sinó una xarxa flonja que acull el meu cos, tot sol, caient-hi després de mig minut volant, amb l'esperança frustrada que haguessin posat més pólvora del compte i anés a parar molt lluny, a un lloc d'on no pogués tornar.

La teva ombra
Edicions Proa, 2019

Puja a casa
L'Altra, 2015

El periple de molts migrants subsaharians pot arribar fins a Barcelona. Alguns potser acabaran sent venedors ambulants, com els dos joves africans que caminen pel metro de Barcelona (desembre de 2017). Arribar a un indret com la platja de la Barceloneta (foto inferior) és el somni que molts persegueixen quan inicien aquest viatge llarg i incert.

Barcelona Metròpolis**Número 117**

Gener 2021

Direcció

Milagros Pérez Oliva

Consell de redacció

Marc Andreu, Àgueda Bañón,
Sara Berbel, Ismael Blanco, David Bravo,
Judit Carrera, Najat El Hachmi,
Sonia Fuertes, Mayo Fuster Morell,
Marina Garcés, Oscar Guayabero,
Ismael Peña López, Sara Moreno Colom,
Milagros Pérez Oliva, Marga Pont
Algueró, Bernat Puigtobella, Genís Roca,
Joan Manuel Tresserras.

Coordinació editorial

Marga Pont Algueró

Edició de textos

César Muñoz

Col·laboradors

Tania Adam, Elena Albareda Fernández,
Tomás Díez, Manel Ferri Tomàs, Rosa
García, Esther Izquierdo Martínez,
Gerardo Lertxundi, Imma Merino, David
Miró, Carlos Moreno, Jordi Nopca, Félix
Ortega, Maria Palau, Liliana Royo, Joan
Safont, Karles Torra, Daniel Venteo.

Disseny editorial

Fons Gràfic

Il·lustracions

Enrique Flores

Portada

Sonia Pulido

Fotografia

Edu Bayer, David Campos, Míriam
Casanovas, Imma Cortes, Núria Cots,
Maya Goded, Laura Guerrero, Josep
Losada, César Ordóñez, Juanma Ramos,
Mònica Rosselló, Clara Soler Chopo,
Rafael Vargas, Vicente Zambrano.
Arxius: A Bao A Qu, Barcelona Imatges/
TAVISA, CCCB/Miquel Taverna.

Correcció i traducció

BCNBabel, Glòria Isern

Producció

Maribel Baños

Distribució

M. Àngels Alonso

Administració

Jordi Madaula

Dipòsit legal

B. 37.375/85

ISSN 2340-129X

Editor

Ajuntament de Barcelona

Edició i producció

Consell d'Edicions i Publicacions:

Jordi Martí Grau, Joan Subirats Humet,
Marc Andreu Acebal, Gemma Arau
Ceballos, Àgueda Bañón Pérez, Marta
Clari Padrós, Núria Costa Galobart,
Albert Dalmau Miranda, Laura Pérez
Castaño, Jordi Rabassa Massons, Joan
Ramon Riera Alemany, Pilar Roca Viola,
Edgar Rovira Sebastià i Anna Giral
Brunet.

Directora de Comunicació:

Àgueda Bañón.

Direcció de Serveis Editorials:

Núria Costa Galobart.

Passeig de la Zona Franca, 66

08038 Barcelona

Telèfon 93 402 31 31

Adreces electròniques

Web

www.metropolis.barcelona

Twitter

@bcnmetropolis

Correu electrònic

bcnmetropolis@bcn.cat

*Els articles de col·laboració
expressen l'opinió dels seus autors,
no necessàriament compartida pels
responsables de la revista.*

*Els continguts de Barcelona Metròpolis
es troben disponibles al lloc web de la
publicació sota una llicència Creative
Commons de Reconeixement-No
Comercial-Compartir Igual 2.5 Espanya.*

Més informació a

www.metropolis.barcelona

Dossier

Afrontar l'emergència climàtica

52-61

Entrevista

Daniel Gamper

“La pandèmia ens ha fet veure que els humans compartim l'aire i la saliva, que estem tots units”
de David Miró

79-91

Plec de cultura

Debat. Encerts i desconcerts. La situació de la fotografia a Barcelona

Entrevista. Alba Sotorra Clua

Llibres. Encants i miralls de Barcelona. Memòria Gràfica dels Encants Fira de Bellcaire / Claudi Montañá. Estoy hablando de mi generación (Artículos 1972-1977) / Joan Perucho i les edicions pop. L'aventura de Tàber

4-11

Carlos Moreno

Viure en proximitat, la ciutat dels 15 minuts

12-16

Elena Albareda Fernández

Cap a una ciutat que ens cuidi

18-23

Esther Izquierdo Martínez

Cap a la transició energètica

24-29

Manel Ferri Tomàs

Superar l'antiga mobilitat.

El cotxe, d'amfitrió a convidat

30-34

Liliana Royo

L'efecte Amazon: les lliçons de Seattle

36-40

Gerardo Lertxundi

El transport públic, l'alternativa de mobilitat neta i eficient

42-45

Rosa García

Una societat de residu zero

46-50

Tomás Díez

Imaginar futurs emergents

per a les bioregions i les seves ciutats

62-69

Barcelona en dades

Barcelona, talent col·lectiu per a la reactivació

de Félix Ortega

70-76

En trànsit

Angela Davis

Una història de resistència civil de Tania Adam

92-95

Relat

Jordi Nopca

Un regal especial

Versión castellana
www.metropolis.barcelona/es

English version
www.metropolis.barcelona/en

Portada
Sonia Pulido

Il·lustracions
Enrique Flores

Insert fotogràfic de
Santi Palacios

Ajuntament de Barcelona

www.metropolis.barcelona